

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija Specialiojo ugdymo koordinavimas)
magistrantūros studijų programa

Lina Šegždienė

**VAIKŲ, TURINČIŲ JUDĖJIMO SUTRIKIMŲ, ADAPTACIJOS YPATUMAI
BENDROJO UGDYMO MOKYKLOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Magistro darbo vadovė – doc. dr. Irena Kaffemaniėnė

2016

Magistro darbo santrauka

Šiame darbe analizuojami judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptacijos ypatumai bendrojo ugdymo mokyklose ir specialiojo ugdymo centre. Interviu apklausos metu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti, judėjimo sutrikimų turinčių vaikų, adaptacijos ypatumus bendrojo ugdymo mokyklose. Tyrime dalyvavo 5 judėjimo sutrikimų turintys vaikai besimokantys bendrojo ugdymo mokyklose, 4 judėjimo sutrikimų turintys vaikai besimokantys specialiojo ugdymo centre ir 8 bendrojo ugdymo mokyklų pedagogai, ugdatys judėjimo sutrikimų turinčius mokinius.

Empirinėje dalyje nagrinėjama judėjimo sutrikimų turinčių mokinių nuomonė apie santykius su bendraamžiais ir mokytojais; aplinkos pritaikymą; mokinių savijautą ir veiksmus, patyrus sunkumų dėl nepritaikytos aplinkos ir kt. Nagrinėjami mokytojų apklausos duomenys: jų nuomonė apie judėjimo sutrikimų turinčių mokinių socialinę adaptaciją bendrojo ugdymo mokyklose: bendravimą su bendraamžiais, elgseną, problemas ugdymo/si procese ir kt.

Svarbiausios empirinio tyrimo *išvados*:

Apklausos duomenys atskleidė mokinių patiriamas problemas: 1) nepritaikytos aplinkos sukeliama sunkumai; 2) dėl nepritaikytos aplinkos patiriamus jausmus; 3) santykių su mokytojais ir bendraamžiais problemos. Pasak apklaustųjų geresni santykiai vyrauja su mokytojais nei su bendraamžiais, nes iš mokytojų pagalbos sulaukiama daugiau nei iš bendraamžių.

Mokytojų nuomone, šių mokinių socialinė adaptacija yra sėkminga, dauguma mokinių turi draugų, kurie suteikia fizinę pagalbą ir lygiavertiškai bendrauja; individualizuoti mokymą tenka retai.

Esminiai žodžiai: socialinė adaptacija, bendrojo ugdymo mokykla, vaikai, turintys judėjimo sutrikimų.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. VAIKŲ, TURINČIŲ JUDĖJIMO SUTRIKIMŲ, ADAPTACIJOS YPATUMAI	7
1.1. Socialinės adaptacijos samprata.....	7
1.2. Mokinių adaptacija mokyklose.....	10
1.3. Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos mokykloje ypatumai.....	15
2 skyrius. VAIKŲ, TURINČIŲ JUDĖJIMO SUTRIKIMŲ, ADAPTACIJOS YPATUMAI MOKYKLOSE	23
2.1. Tyrimo metodika.....	23
2.2. Tyrimo imtis.....	24
2.3. Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių nuomonė apie mokyklos adaptacines ypatybes.....	25
2.4. Mokytojų nuomonė apie judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptacines ypatybes.....	37
Išvados	48
Literatūra	49
Summary	54
Priedai	55

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacija bendrojo ugdymo mokyklose yra aktuali šiandienos problema. Vaiko, patiriančio adaptacijos problemų, mokymosi motyvacija gali silpnėti, o tai daro neigiamą įtaką jo tolesniam ugdymui(si) ir gyvenimui.

Žmogaus adaptacija – sudėtingas procesas, kurio eigoje formuojasi organizmo ir aplinkos ryšiai, atsiranda pusiausvyra tarp asmenybės ir socialinės aplinkos. Kiekvienas žmogus susiduria su adaptacijos problema, kurios esmė yra išgyventi ir prisitaikyti (Greene, 2000).

Pasak Poderienės ir Janonytės (2006), adaptacijos problemos žmogų lydi visą gyvenimą, o skirtingais gyvenimo tarpsniais keičiasi tų problemų pobūdis, pakinta formos bei įvairiais būdais sąlygoja žmogaus egzistenciją. Pastarosios autorės (2006, p. 73) teigia: „Adaptacijos procesas yra sudėtingas augančiam ir bręstančiam vaikui. Atėjimas į mokyklą yra naujos gyvenimo, veiklos, padėties visuomenėje, naujų santykių su suaugusiais ir vienmečiais pradžia“. Adaptacijos metu mokinys jaučia baimę, nerimą, diskomfortą, tokia savijauta mažina intelektinės veiklos galimybes, darbingumą, iniciatyvumą ir apsunkina vaiko bendravimą su aplinkiniais, o tai gali atsiliesti mokinio mokymosi rezultatams (Brazdeikienė ir kt., 2004).

Mokinius, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių ar jų neturi, nuolat veikia įvairūs išoriniai ir vidiniai aplinkos veiksniai. Tiesioginę ir didžiausią įtaką mokiniams turi mokyklinė ir gyvenamoji aplinka. Mokyklinėje aplinkoje mokinius labai stipriai veikia mokytojai ir bendraklasiai, šiek tiek mažiau – kitų klasių mokiniai, vadovybė bei bendruomenė. Gyvenamojoje aplinkoje didžiausią įtaką mokiniams daro šeima, nors pasitaiko ir taip, kad reikšmingą vietą gali užimti gatvė, bendraamžiai, artimieji (Poderienė, 2004).

Svarbiu veiksmu moksleivio adaptacijos procese laikoma ne pati mokykla, o mokyklos aplinka. Autorės Rupšienė ir Kučinskienė (2006, p. 89) teigia: „Mokyklos aplinkos pokyčiai, iš dalies, paaiškina mokinių adaptacijos problemas naujojoje mokykloje. Jei mokyklos aplinka neatitinka mokinio poreikių, jo adaptacija komplikuojasi“.

Mokytojas vaiko gyvenime yra labai svarbus, nuo pat pirmų dienų mokykloje. Mokytojo pareiga perduoti mokiniams savo žinias bei išmintį, tačiau kartu būti ir vaiko užtarėju, gyvenimo mokytoju, pagelbėti įvairiose, kartais net sudėtingose situacijose. Poderienė, Janonytė (2006), analizuodamos vaikų adaptacijos mokykloje problemą, mato labai didelę mokytojo įtaką adaptacijos procese, jos (2006, p. 74) pažymi: „Ypatingai adaptaciniu periodu svarbu tai, kaip mokytojas geba sudaryti saugios atmosferos sąlygas, pavyzdžiui, rodyti pagarbą kiekvienam mokiniui, nereikalauti pasiteisinti už kiekvieną poelgį, ar kai kurių užduočių neatlikimą“.

Mokinių adaptacijos procese, svarbų vaidmenį atlieka pedagoginės sistemos virsmas iš poveikio pedagogikos į mokymosi paradigimą. Paradigmų kaita keičia mokymo tikslus ir principus. Akcentuojami didesni reikalavimai mokytojų kompetencijoms, pabrėžiant gebėjimą organizuoti šiuolaikišką mokymosi aplinką, kuri atitiktų kiekvieno mokinio poreikius. Todėl aktualia adaptacijos procese tampa tokia mokymo(si) aplinka, kurioje vyrauja pasitikėjimo atmosfera, leidžianti efektyviau spręsti problemas, sudaranti lankstesnes sąlygas atsiskleisti ir bręsti kiekvieno mokinio ir mokytojo asmenybei, skatinanti geriau mokytis, leidžianti užbėgti už akių daugybei mokinio ir visos klasės problemoms ir užtikrinanti kiekvieno mokinio saugumą (Kubilienė, 2010).

Svarbiausias vaiko pasaulio centras yra šeima. Tėvų auklėjimo stilius, tai vienas iš pagrindinių mechanizmų, kuris turi įtakos vaikų adaptacijai mokykloje. Daugelis šeimose atliktų veiksmų, pavyzdžiui, tarpusavio santykiai, turi įtakos vaiko prisitaikymui mokykloje (Cowan ir kt., 2009).

Tiriamą problemą apibūdina šie klausimai: Kaip mokykloje jaučiasi mokiniai, turintys judėjimo sutrikimų? Kokių problemų jie patiria mokykloje? Ar mokykla pritaikyta mokytis mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų? Kokia pedagogų nuomonė apie mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, ugdymąsi ir socialinę adaptaciją mokykloje?

Tyrimo objektas – vaikų, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos ypatumai bendrojo ugdymo mokyklose.

Tyrimo tikslas – atskleisti, judėjimo sutrikimų turinčių vaikų, adaptacijos ypatumus bendrojo ugdymo mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis mokslinės literatūros duomenimis, išanalizuoti socialinės adaptacijos sampratą; mokinių adaptacijos mokykloje ypatumus; judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptacijos ypatumus.
2. Nustatyti judėjimo sutrikimų turinčių mokinių patiriamas problemas mokyklose.
3. Atskleisti mokytojų nuomonę apie judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptaciją bendrojo ugdymo mokyklose.
4. Ištirti mokytojų nuomonę apie mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, ugdymo ir ugdymosi problemas.

Tyrimo dalyviai. Tyrimui atlikti atrinktos dvi tyrimo dalyvių grupės: 1) mokiniai turintys judėjimo sutrikimų; 2) pedagogai ugdantys mokinius turinčius judėjimo sutrikimų. Tyrimas atliktas Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose ir Šiaulių specialiojo ugdymo centre, 2015 metų rugsėjo ir spalio mėnesiais.

Tyrimo metodai. Teorinė analizė, interviu metodas, turinio analizė.

Pagrindinės sąvokos

Adaptacija (nuo lot. adaptio – prisitaikymas) – organizmo sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos sąlygų. Adaptacijos pagrindas – organizmo reakcija, kai norima išsaugoti savo vidinės aplinkos pastovumą. Adaptacija nulemia normalų vystymąsi, optimalų darbingumą ir maksimalų organizmo gyvavimą, ilgaamžiškumą įvairiomis sąlygomis (Leliūgienė, 2003).

Socialinė adaptacija – žmogaus gebėjimas konkrečioje socialinėje aplinkoje patenkinti savo poreikius ir taip pat padėti ar bent netrukdyti tą padaryti ir aplinkiniams (Legkauskas, 2000).

Mokyklinė dezadaptacija – rimtas psichinės vaiko raidos sutrikimas. Tai ne tik ryškūs nukrypimai nuo normos, kurie trukdo vaikų mokymuisi, bet ir laikini, praeinantys, menkai pastebimi trūkumai (Burvytė, 2004).

Bendrojo ugdymo mokykla – institucija, kurioje vaikai ir jaunuoliai praleidžia itin reikšmingą savo gyvenimo dalį (Zweig, 2003). Tai mokykla, kuri vykdo priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ar atitinkamo specialiojo ugdymo programas (Jovaiša, 2007).

Specialioji mokykla – bendrojo ugdymo švietimo įstaiga, kurios veiklos pagrindas – specialiųjų poreikių asmenų ugdymas. Specialusis ugdymas gali būti skiriamas vaikams, kurie turi nedidelių, vidutinių, didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių (Jovaiša, 2007).

Judėjimo sutrikimai – tai ne tik didelis fizinis, bet ir psichologinis iššūkis žmogui, kuris daro įtaką visiems gyvenimo atvejams ir sukelia pokyčių, prie kurių reikia prisitaikyti. Šiems pokyčiams priskiriama: didelis psichologinis distresas, skausmas, pablogėjęs fizinis funkcionavimas, kasdienės veiklos apribojimai, socialinė stigma, šeimos vaidmenų ir gyvenimo būdo pakitimai (Alčiauskaitė, Šinkariova, 2013).

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, naudotos literatūros sąrašas (55 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 23 lentelės. Prieduose pateikiami: interviu klausimai ir apklausos protokolai. Darbo apimtis – 79 puslapiai.

1 skyrius. VAIKŲ, TURINČIŲ JUDĖJIMO SUTRIKIMŲ, ADAPTACIJOS YPATUMAI

1.1. Socialinės adaptacijos samprata

Adaptacijos sąvoką 1936 metais pirmasis pavartojo Kanados fiziologas H. Seljė. Adaptacija (nuo lot. *adaptio* – prisitaikymas) – organizmo sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos sąlygų. Adaptacijos pagrindas, tai organizmo reakcija, norint išsaugoti savo vidinės aplinkos pastovumą. Adaptacija lemia normalų vystymąsi, optimalų darbingumą ir maksimalų organizmo gyvavimą, ilgaamžiškumą įvairiomis sąlygomis (Leliūgienė, 2003). Adaptacija aiškinama, kaip „organizmo ar individo prisitaikymas prie aplinkos ar sąlygų, reikalavimų“¹. Leliūgienė (2003) pažymi, jog adaptacija, tai organizmo sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos sąlygų, ji yra sudėtingas procesas, kuriame sąveikauja objektyviai ir subjektyviai veikiantys faktoriai, į kuriuos būtina nuolat atkreipti reikiamą dėmesį, siekiant išvengti neigiamo jų poveikio, arba bent sušvelninti galimas šio poveikio pasekmes.

Mokslinėje literatūroje adaptacijos terminas yra suprantamas keliais variantais. Vieni autoriai, adaptaciją supranta, kaip prisitaikymą (Rancova, 2004), kiti, kaip pripratimą (Poderienė, 2004), dar kiti, kaip barjerą, kuris atsiranda individui patekus į visiškai naujas gyvenimo sąlygas (Kučinskas, Kučinskienė, 2000). Adaptacijos sąvoka naudojama įvairiausiose mokslo srityse, jos sampratai pateikiami šie apibūdinimai: 1) žmogaus prisitaikymas prie besikeičiančių ar visiškai naujų gyvenimo sąlygų; organizmų prisitaikymas prie aplinkos (Tarptautinių žodžių žodynas, 2013); 2) abipusis procesas tarp individo ir jį supančios aplinkos, siekiant pakeisti aplinką arba save (Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Psichologijos mokslas adaptacijos sąvoką perėmė iš biologijos mokslo. Biologine prasme adaptacija suprantama, kaip pakitimai įvykę organizmo struktūroje ir elgesyje, kurie yra suteikę galimybę organizmui išgyventi. Gyvų organizmų, ypač žmogaus, elgesys yra vienas iš psichologijos tyrimo objektų. Remiantis tokiais pasiūlymais buvo konstatuojama, kad psichologijos mokslas adaptacijos lygmeniu tiria elgesio apraiškas. Juodraitis (2004, p. 44) teigia: „psichologiją galima apibrėžti kaip mokslą, kuris tyrinėja pagrindines adaptacines žmonių reakcijas reguliuojančius faktorius“. Toks teiginys apima plačiausią adaptacijos sąvokos prasmę, pagal kurią elgesys tiesiogiai arba netiesiogiai turi adaptacinę reikšmę pirmiausia sėkmei arba nesėkmei. Psichologinėse asmenybės teorijose adaptacijos sąvoka dažnai buvo vartojama pernelyg išplėsta prasme, kai kuriose jų buvo akcentuojama sąmonės ir pasąmonės santykio sąlygotumo adaptaciniam elgesiui tyrimo svarba, kitose – mokymo proceso, kaip elgesio modifikatoriaus

---

¹Adaptacija. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (2012). (p. 2). St. Keinys. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

analizė, dar kitose elgesys pirmiausia tiriamas, kaip poreikių tenkinimo priemonėmis išraiška (Juodraitis, 2004).

Žukauskienė (2012) adaptaciją apibūdina dviem papildomais procesais: asimiliacija ir akomodacija. Akomodacija byloja apie asmens galimybes keistis pačiam, tarsi atsakant į aplinkos reikalavimus. Asimiliacijos procese asmuo traktuoja aplinkos įvykius taip, kad jie labiau tiktų pačių sukurtoms struktūroms. Pavyzdžiui, aplinka interpretuojama taip, kaip norima ją suprasti.

Palujanskienė (2006, p. 84), remdamasi E. Eriksono teorija, teigia: „Adaptacija tiesiogiai susijusi su žmogaus ego stiprumu ir socialinių institucijų parama. Tiek biologinei, tiek psichologinei, tiek socialinei adaptacijai būdingi bendri mechanizmai ir sunku įvardyti, kurie veiksniai (biologiniai, psichologiniai, socialiniai) nulemia vienokią ar kitokią adaptacinių mechanizmų seką ir išraišką“. Burvytė (2004) apibūdina, jog adaptacija yra procesas, kurio metu vaikas aktyviai veikia ir elgiasi kurdamas socialinius padarinius, todėl ji dažniausiai suprantama, kaip derama ugdytinio sąveika su aplinka.

Psichologijoje išskiriamos šios adaptacijos rūšys: bendroji, asmeninė ir socialinė adaptacija. Pabrėžiama, kad adaptacijos procesas galimas, kai sąveikauja natūralioji bei socialinė aplinka (socialinė adaptacija) bei pats žmogus (asmeninė adaptacija). Adaptacijos rūšys labai įvairuoja (sensorinė adaptacija, biologinė, socialinė, tikslinant jų struktūrą įvardijama profesinė, dorinė, teisinė ir t.t. adaptacijos), tačiau jos yra ir glaudžiai tarp savęs susijusios. Neabejotina, kad bendroji, socialinė ir asmeninė adaptacijos yra gana sudėtingos struktūros procesas ir dažnai nepriklauso nuo asmenybės pastangų jį valdyti. Nuo sėkmingos ar nesėkmingos jos raidos priklauso daugelis žmogaus gyvenimo aspektų (statusas, šeimyninė padėtis, psichologinio vystymosi būklė ir pan.). Adaptacijos rūšys aiškinamos taip: 1. Bendroji adaptacija yra suprantama, kaip su fizine aplinka besiklostančių santykių sistema. Psichologinėje literatūroje, šiai adaptacijos rūšiai dėmesio skiriama mažiausiai, nors visiškai suprantama, kad visos trys minėtos adaptacijos rūšys yra tarpusavyje susijusios tam tikra prasme ir yra viena nuo kitos priklausomos. Pažymima, kad fizinės aplinkos požiūriu adaptacijos sėkmingumas susijęs su individo gyvenimu ir jo funkcionavimu. 2. Asmeninė adaptacija suvokiama, kaip laisvė nuo vidinių konfliktų, dėl to asmeninė adaptacija charakterizuojama, kaip savo paties suvokimas, kuris iš esmės nėra nutolęs ir nuo įsivaizduojamo savęs suvokimo. Adaptacijos sėkmė ar nesėkmė priklauso nuo kažkurių asmenybės savybių, bei nuo socialinės aplinkos reikalavimų. Atsižvelgiant į asmenybės savybes ir galimas jos reagavimo kryptis, bei formas, galima teigti, kad kai kurios gynybinės reakcijos susiduria su asmeninėmis, o kitos su socialinėmis adaptacijos problemomis. 3. Socialinė adaptacija suprantama, kaip harmoningų santykių nustatymas su socialine aplinka ir jos atstovais, bei apibūdinama, kaip ugdytinių harmoningi santykiai su socialine aplinka. Socialinėje adaptacijoje yra išskiriamas ontogenetinis ir situacinis aspektai. Pirmasis aspektas apibūdina socialinių poreikių realizavimą,

remiantis savo amžiaus galimybių adekvatumu. Adaptaciją, kurioje nors situacijoje gali lemti praėjusių įvykių tęsinys, antra vertus, tam tikra situacija gali būti tolesnio specifinio elgesio priežastis. Pabrėžiama, kad abu aspektai yra tarpusavyje susiję (Juodraitis, 2004). Legkausko (2000) nuomone, socialinę adaptaciją galima apibrėžti, kaip žmogaus sugebėjimą konkrečioje socialinėje aplinkoje patenkinti savo poreikius ir taip pat padėti ar bent netrukdyti tą patį padaryti kitiems žmonėms.

Pedagoginėje ir psichologinėje literatūroje sutinkamas dezadaptacijos terminas. Mokyklinės dezadaptacijos sąvoka yra daugialypė ir apima socialinės aplinkos veiksnius, sąlygas, kuriose ir plėtojasi mokyklinė dezadaptacija (Čėsnaite, Ivanauskienė, 2001). Vostroknutov (Вострокнутов, 2000) mokyklinę dezadaptaciją apibūdina, kaip socialinį-psichologinį ir socialinį-pedagoginį reiškinį. Šios dezadaptacijos metu mokinys susiduria su mokymosi sunkumais, kurie atsiranda, kai yra konfliktas tarp ugdymo aplinkos ir artimiausios aplinkos reikalavimų, bei vaiko amžiaus tarpsnį atitinkančio psichinio ir fizinio išsivystymo. Pastarasis autorius išskiria tokius mokyklinės dezadaptacijos kriterijus: 1) negebėjimas mokytis laikantis programos atitinkančios jo amžiaus tarpsnį. Jaučiami tokie požymiai: pastovus atsilikimas, bendro išsilavinimo žinių ir įgūdžių stygius (kognityvinis mokyklinis dezadaptacijos komponentas); 2) emocinis-asmeninis požiūris į mokslą, į mokytoją, į gyvenimo perspektyvą susietą su mokymusi; pasyvus-nedalyvaujantis, negatyvus-protestuojantis santykis su mokykla ir mokymusi (emocinis-asmeninis mokyklinės dezadaptacijos komponentas); 3) pasikartojantys, nekoreguojamieji elgesio nukrypimai – demonstratyvus mokyklos taisyklių nesilaikymas su labai aiškiai išreikštu savęs priešpastatymu bendraamžiams, mokytojams, reiškiasi mokyklinis „vandalizmas“ (mokyklinės dezadaptacijos elgesio komponentas).

Mokyklinė dezadaptacija, tai itin rimtas psichinės vaiko raidos sutrikimas. Tai ne tik nukrypimai nuo normos, kurie trukdo vaikų mokymuisi, bet ir laikini, praeinantys, menkai pastebimi trūkumai (Burvytė, 2004). Vertinant mokyklinę dezadaptaciją yra teigtina, kad pastaroji nėra patologinė, o psichologinė ir pedagoginė problema. Norint ją išspręsti, būtina pagalba vaikui, kai jis patenka į konfliktines situacijas santykiuose: „vaikas ir bendraamžiai“, „vaikas ir jo tėvai (šeima)“, „vaikas ir mokytojas“, „vaikas ir mokykla, kaip ugdymo institucija“, „vaikas ir jo psichinė bei fizinė sveikata, savęs vertinimas“. Mokyklinę dezadaptaciją sukelia šie veiksniai: 1) greitas gyvenimo tempas; 2) dideli mokyklos reikalavimai; 3) gyvenimo stereotipų; 4) gyvenimo stiliaus pasikeitimai (Шамардина, 2000).

1.2. Mokinių adaptacija mokyklose

Vaiko socialinė adaptacija priklauso nuo konkrečių sąlygų mikrosocialinėje aplinkoje. Tai sąlygos, kuriose vaikas gyvena ir, kurios formuoja atitinkamas vaiko elgesio ir veiklos normas. Vaikui, įsitraukus į mokyklinį gyvenimą, įvyksta tikras psichologinis perversmas. Vaikas susiduria su visiškai nauja veikla – mokymusi, praplėčia savo akiratį, susiduria su aplinkinių – kitų vaikų, mokytojo, jo elgesio vertinimu ir pats tampa savimi patenkintas arba ne, tai psichologinė adaptacija. Penktoje klasėje ima ryškėti ir išryškėja socialinė adaptacija, nes nauja dalykinė mokymo sistema stipriai veikia vaiko psichologiją. Tai gi, prisitaikymas prie savo psichologinių pokyčių – augančio kūno, naujai kylančių minčių ir savęs vertinimo, bei stengimasis besikeičiančioje aplinkoje veikti produktyviai (gerai mokytis, turėti draugų) yra neatsiejamas nuo vaiko psichologinės – socialinės adaptacijos (Palujanskienė, 2006).

Svarbus adaptaciją lemiantis veiksnys – intelektualumas, kuris plėtojasi vaikų asmeninės veiklos procese, suaugusiųjų įtakos ir kalbos vartojimo, dėl brandesnės vaiko sąveikos su aplinka (Žukauskienė, 2012). Asmenybės adaptacijai yra reikšmingas emocinis intelektas, kuris pasireiškia penkiose pagrindinėse srityse: savo jausmų pažinime, emocijų valdyme, gebėjime siekti tikslo, žmonių tarpusavio santykiuose, gebėjime išvelgti kitų žmonių jausmus. Paprasčiau tariant, tai sugebėjimas atpažinti ir valdyti emocijas bei tarpusavio santykius (Goleman, 2001).

Dar vienas adaptaciją lemiantis veiksnys, tai socialinio išsivystymo veiksnys, kuris turi ypatingą reikšmę. Tai reikia suprasti, kaip socialinės aplinkos poveikio ypatumus. Intelektualumas ir emocionalumas, kaip asmenybės savybės daug kuo nulemtos genetiškai, kita vertus, socialinė aplinka taip pat veikia intelektą ir emocionalumą. Jeigu, kaip tikimybę priimtume prielaidą apie intelekto paveldimumą, visada lieka pakankamai erdvės aplinkos poveikio šiems gabumams plėtotis. Šis poveikis turi ypatingą reikšmę ankstyvojoje vaikystėje, kai nepakanka dirgiklių ir stimuliacijų, o tai gali turėti rimtų pasekmių intelektualumo raidai. Emocinį, intelektinį ir socialinį išsivystymą sieja itin glaudus ryšys ir sąveika. Socialinis vystymasis yra grindžiamas iš esmės išnaudojant savą intelektinį ir emocinį imlumą, socialinei aplinkai lemiant asmenybės socialinio mokymosi procesą. Pabrėžiant socialinio išsivystymo bruožus, juos galima klasifikuoti taip: psichologinių mokėjimų ir žinių tarpasmeninių santykių sferoje įvaldymas; socialinių vertybių (savo, kitų ir kolektyvo, kaip visumos atžvilgiu) išsivystymas; socialiai priimtų elgesio būdų įvaldymas (Juodraitis, 2004). Socialinis išsivystymas reiškia individo socializaciją, kuri įgyvendinama jo paveldėtą biologinę bazę, veikiant socialiniams veiksniams (Petruolytė, 2003). Mokslininkų teigiama, kad adekvatus asmenybės suvokimas, jos socialinio išsivystymo prasme būtinai reikalaujama įtraukti į šią sampratą ir įvairių socialinių institucijų išvardijimą, pradedant šeima ir užbaigiant nacionalinėmis, kultūrinėmis grupėmis (Vaičiulienė, 2004). Socialinė aplinka,

pirmiausia tai šeimos aplinka, kuri teigiamai arba neigiamai veikia socialinio išsivystymo lygį. Svarbu tai, kad nuo šio lygio priklauso, įvairiose socialinėse situacijose adaptuotas individo elgesys (Žukauskienė, 2012). Stanaitienės ir Zambacevičienės (2001) atliktu tyrimu patvirtinama, kad lengviausiai mokykloje adaptuojasi tie mokiniai, kurių šeimose vyrauja tolerantiškas požiūris į ugdytinių nesėkmes, kai tėvai užima bendradarbiavimo poziciją ir yra pasiryžę visada dalyvauti vaiko gyvenime (savo iniciatyva ir kai prašo pats vaikas). Sunkiausiai adaptuojasi – perdėtai globojami vaikai, kurie patiria pernelyg didelę kontrolę. Todėl mokinio adaptacijos periode labai svarbus vaiko priėmimas – pagrindinė gerų tarpusavio santykių sąlyga šeimoje.

Eimutienė (2003, p. 27) teigia: „Adaptacijos efektyvumas priklauso nuo to, ar adekvačiai save, savo socialinius ryšius priima ir vertina individas, kaip asmenybė suvokia ir vertina savąjį „Aš““. Pasak Poderienės (2004), sėkmingą mokinio adaptaciją rodo tai, kaip jis geba patenkinti savo poreikius (psichologinius, socialinius, didaktinius) visiškai naujoje aplinkoje. Jei šie poreikiai patenkinami, mokinys nekelia problemų nei sau, nei aplinkiniams, jis susiformuoja teigiamas nuostatas mokyklos atžvilgiu. Mokinių adaptaciją mokykloje lemia nemažai faktorių, tai psichologiniai ir socialiniai. Svarbiausi: intelektualinis psichologinis mokinio pasirengimas pažintinei veiklai; socialinės mokinio orientacijos; mokyklos erdvė ir mokytojų pasirengimas ugdomajai veiklai; šeimos, mokinio ir mokyklos sąveika, ugdymo tęstinumas; mokinio savęs vertinimas ir bendraklasių požiūris į jį; individuali psichologinė, intelektualinė mokytojų ir tėvų pagalba mokiniui.

Buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas surasti atsakymą, kokie santykiai ir elgesys vyrauja tarp sveikų vaikų ir turinčių specialiųjų poreikių. Specialiųjų poreikių vaikų imtis (n=67), amžius 5-10 metų, sutrikimai įvairūs, šie vaikai dalyvavo 6 savaičių programoje, kurioje pastariesiems reikėjo bendrauti su tokio pačio amžiaus vaikais, kurie neturi specialiųjų poreikių, imtis (n=70). Pagrindinis tyrimo tikslas, nustatyti sveikų vaikų požiūrį ir elgesio ypatybes su vaikais, turinčiais specialiųjų poreikių. Gauti rezultatai parodė, kad daugumos vaikų elgesys buvo gana pozityvus, požiūris taip pat. Tyrimo pradžioje vaikams reikėjo laiko, kol vieni prie kitų priprato ir įsidrąsino, praėjus kuriam laikui vaikai kartu žaidė, bendravo, vaikiškai ginčijosi neįžvelgdami tarpusavio skirtumų. Šie rezultatai rodo, kad bendras vaikų kontaktas gali mažinti vaikų psichologines problemas, atstūmimo galimybes ateityje, nepasitikėjimo jausmą ir didinti sėkmingesnės adaptacijos galimybes bei supratingumo jausmą (Cameron, Rutland, 2006).

Mokinius, kurie turi specialiųjų poreikių ar jų neturi, nuolat veikia įvairūs išoriniai ir vidiniai aplinkos veiksniai. Mokinius veikia sociokultūriniai veiksniai, kuriuos sudaro demografija, gyvenimo stilius, socialinės ir kultūrinės vertybės. Įtakos turi ekonominiai-finansiniai veiksniai, kuriuos lemia kainos, finansavimas, išteklių naudojimas. Mokyklos, o taip pat ir mokinių raidą, gali paveikti politikos kaita, vadinasi įtakos turės politiniai-ideologiniai ir pasaulėžiūriniai veiksniai.

Mokslo ir technikos pažangą lemia moksliniai ir technologiniai veiksniai, o tai tiesiogiai įtakoja mokyklos modernizavimo procesą. Mokyklinę išorinę aplinką veikia ir kiti veiksniai, tai visuomenės santykių sistema, visuomenės nuomonė, įstatymų leidyba, teisėtvara, teisėsauga. Tačiau tiesioginę ir didžiausią įtaką mokiniams turi mokyklinė ir gyvenamoji aplinka. Mokyklinėje aplinkoje mokinius labai stipriai veikia mokytojai ir bendraklasiai, šiek tiek mažiau, kitų klasių mokiniai, vadovybė bei bendruomenė. Gyvenamojoje aplinkoje didžiausią įtaką mokiniams daro šeima, nors pasitaiko ir taip, kad reikšmingą vietą gali užimti gatvė, bendraamžiai, artimieji (Poderienė, 2004). Užsienio mokslininkai nustatė, kad nepalanki vaiko padėtis šeimoje sudaro sąlygas mokykliniams sunkumams atsirasti ir šis faktorius veiksmingesnis nei pati mokykla (Innerhoferis, Sadowsky ir kt.) (Burvytė, 2004).

Savirealizacijos veiksnys, tai dar vienas adaptaciją lemiantis veiksnys, kuris apima visą eilę asmenybės charakterio savybių, kurios sąlygoja sėkmingą, aktyvią asmenybės sąveiką su socialine aplinka. Savarealizacijos veiksnys geriau prisitaiko prie besikeičiančių aplinkos reikalavimų, esant įvairioms situacijoms, jos sugeba aktyviai keisti savo elgesį. Šie žmonės save supranta ir priima su visais privalumais ir trūkumais. Tuo tarpu žema asmenybės savirealizacija, lemia žemą asmenybės adaptacijos laipsnį, jiems sunkiau prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos (Petrova, 2004).

Pasak Poderienės ir Janonytės (2006), adaptacijos problemos žmogų lydi visą gyvenimą, o skirtingais gyvenimo periodais keičiasi tų problemų pobūdis, kinta formos bei įvairiais būdais sąlygoja žmogaus egzistavimą. Pastarosios autorės (2006, p. 73) teigia: „Adaptacijos procesas yra sudėtingas augančiam ir bręstančiam vaikui. Atėjimas į mokyklą yra naujos gyvenimo, veiklos, padėties visuomenėje, naujų santykių su suaugusiaisiais ir vienmečiais pradžia. Labai svarbu, kad mokykloje vaikas galėtų išreikšti savo žmogiškąją esmę, sistemingai lavintų savo intelektą ir kitus gebėjimus, ugdytų valią, jausmus, įgytų būtinų žinių ir įgūdžių, susidarytų humanišku vertybių sistemą, kuria remdamasis sėkmingai jaugtų į visuomenę“. Adaptacijos metu mokinys jaučia baimę, nerimą, diskomfortą, tokia savijauta mažina intelektinės veiklos galimybes, darbingumą, iniciatyvumą ir apsunkina vaiko bendravimą su aplinkiniais žmonėmis (Brazdeikienė ir kt., 2004).

Barber, Olsen (2004), išskiria tokias mokinių adaptacijos problemų grupes ir šių grupių konkrečius sunkumus: 1) akademiniai – didesnis mokymosi krūvis, aukštesni mokymosi standartai, pablogėję pažymiai. Kuo aukštesnė klasė ir mokymosi pakopa, tuo mažiau tiesioginio mokinių ir mokytojų bendravimo, palaikymo ir individualios pagalbos iš mokytojų ir administracijos; 2) socialiniai – sudėtingesni santykiai su bendraamžiais, daugiau mokyklinių barnių ir nesutarimų; 3) psichologiniai – daugiau stresų, nerimo, depresijos, noras būti vienvietėje.

Autorės Rupšienė ir Kučinskienė (2006, p. 89) teigia: „Mokyklos aplinkos pokyčiai, iš dalies, paaiškina mokinių adaptacijos problemas naujojoje mokykloje. Jei mokyklos aplinka

neatitinka mokinio poreikių, jo adaptacija komplikuojasi“. Mokyklos mikroklimatas yra viena iš svarbiausių sėkmingos adaptacijos sąlygų (Rupšienė, Kučinskienė, 2006). Eimutienė (2003, p. 26) teigia: „Kai kurie tėvai įsitikinę, kad adaptacijos mokykloje sunkumus vaikai patiria, dėl mokytojų kaltės. Kai kurie mokytojai mano, kad vaiko mokyklinės adaptacijos sėkmę lemia vaiko auklėjimo šeimoje ypatumai“.

Mokinių adaptacijoje, pagrindiniu psichiką traumuojančiu faktoriumi laikomas pats mokymosi mokykloje reiškinys. Vaikui sukelia problemų pats mokymosi procesas, bei nesusiklostę santykiai su pedagogais. Sunkiausia mokykloje adaptuotis labai jautriems vaikams, turintiems analizatorių (regos, klausos, kalbos ir kt.) sistemos sutrikimus, fizinius defektus. Taip pat adaptacijos problemų turi vaikai, kurių intelektualinis ir psichomotorinis vystymasis vyksta netolygiai ar nesinchroniškai bei vaikai, kurių intelektualiniai sugebėjimai yra arti žemos normos ribos (Abernethy, 2010).

Anot Kubilienės (2010), mokyklos vaidmuo vaiko gyvenime yra labai svarbus, nes skatina mokinius mokytis bei surasti būdus, reguliuojančius mokinių dėmesį, emocijas ir elgesį. Mokykla lemia mokinių socialinę, emocinę ir elgesio raidą per organizacinius, socialinius ir mokomuosius procesus, kurie funkcionuoja skirtingais lygmenimis, kur socialinis šios aplinkos klimatas yra svarbi adaptacijos sąlyga. Saugi aplinka ir tarpasmeninių santykių darna turėtų būti mokyklos siekiamybė. Tarpasmeninių santykių darnos svarbą įvardija ir kiti autoriai – Pivorienė ir Sturlienė (2005), Poderienė, Janonytė (2006), Barber ir Olsen (2004), Rupšienė ir Kučinskienė (2006). Šie autoriai kalbėdami apie tarpasmeninius santykius, pabrėžia mokinių ir mokytojų bendravimą ir labai sureikšmina mokytojo vaidmenį moksleivio adaptacijos procese. Barkauskaitės, Mišeikytės (2006, 128 p.) teigimu: „Vaiko savijautai mokykloje turi reikšmės ne tiek mokymo medžiaga, programos, kiek pats mokymo organizavimas, mokinio ir mokytojo tarpusavio sąveika, mokyklos klimatas ir jo įtaka asmenybės formavimuisi“.

Mokytojo vaidmuo vaiko gyvenime yra labai svarbus nuo pat pirmųjų dienų mokykloje. Mokytojo pareiga perduoti vaikams savo žinias bei išmintį, tačiau kartu ir būti vaiko užtarėju, gyvenimo mokytoju, pagelbėti sudėtingose situacijose (Kubilienė, 2010). Poderienė, Janonytė (2006), analizuodamos vaikų adaptacijos mokykloje problemą, išvelgia itin didelę mokytojo įtaką šiame procese, jos (2006, p. 74) pažymi: „Ypatingai adaptaciniu periodu svarbu tai, kaip mokytojas geba sudaryti saugios atmosferos sąlygas, pavyzdžiui, rodyti pagarbą kiekvienam mokiniui, nereikalauti pasiteisinti už kiekvieną poelgį, ar kai kurių užduočių neatlikimą“. Petruilytės (2003) nuomone, mokytojas turi sudaryti sąlygas teigiamam paauglio savęs vertinimo formavimuisi. Labai svarbu, kad kiekvienas vaikas klasėje jaustųsi saugus, mylimas ir gerbiamas, kad mokytojas skatintų jo savarankiškumą ir individualumą. Pedagogai turi padėti mokiniui suprasti ir pažinti save, suvokti, kad jis yra individualybė, vertybė. Vaikas ima labiau pasitikėti savimi ir labiau save

vertina, kai ką nors įvaldo ar išmoksta. Todėl pedagogai turi sudaryti sąlygas kiekvienam patirti sėkmę, atskleisti savo stipriąsias puses.

Svarbiausias vaiko pasaulio centras yra šeima. Tėvų auklėjimo stilius, tai vienas iš pagrindinių mechanizmų, kuris turi įtakos vaikų adaptacijai mokykloje. Daugelis šeimose atliktų veiksmų, pavyzdžiui, tarpusavio santykiai, turi įtakos vaiko prisitaikymui mokykloje. Buvo atliktas tyrimas, stebėti 73 pradinių klasių mokinių tėvai. Tie tėvų vaikai, kuriuos tėvai lydėjo į mokyklą, bendravo su jų klasės auklėtojomis, domėjosi jų elgesiu daug rezultatyviau išlaikė akademinį pasiekimų testus, nei tie vaikai, kurių tėvai nesidomėjo jų gyvenimu mokykloje. Tyrimo išvada, jog pasiekimų testai rodo vaikų prisitaikymo mokykloje kokybę. Taip pat galima teigti, jog mokiniai, kurių tėvai domėjosi jų ugdymo(si) procesu, yra imlesni mokslui, geba geriau susikaupti, taip pat geriau save vertina (Cowan ir kt., 2009).

Užsienio autoriai Cowan, Cowan, Ablow ir kt. (2005) akcentuoja, jog verta susieti tai, kas atsitinka vaikui šeimoje ir kas atsitinka vaikui mokykloje. Ir pastarieji autoriai siūlo tai sutelkti į vieną ar kelis iš penkių šeimos gyvenimo aspektų: tėvai, depresija, vedybiniai konfliktai, skyrybos, tėvų ir vaikų santykiai. Pasak šių autorių, šie aspektai galimai susiję su vaikų akademinėmis, bei socialinėmis kompetencijomis ir jų probleminiu elgesiu. Strobino ir Salvaterra (2000), teigia, jog tėvų santykiai su vaiku turi įtakos vaiko adaptacijai mokykloje – kuo labiau tėvai rūpinasi vaiku namuose ir mokykloje, tuo labiau tikėtina, kad vaikui bus lengviau adaptuotis, bei geriau seksis moksluose.

Žemaitienės ir Zaborskio (2010, p. 48) teigimu: „Lietuvos vaikų subjektyvaus sveikatos vertinimo rodikliai yra pačiose žemiausiose vietose, lyginant su kitomis Europos šalimis“. Pasak pastarųjų autorių, aukšti rizikingos elgsenos rodikliai rodo, esant didelį jaunų žmonių pažeidžiamumą, todėl pastarieji autoriai kelia klausimą, kaip mokyklai sekasi užtikrinti saugiai bei harmoningai vaiko raidai reikalingas sąlygas? 2006 metais atliktos apklausos, kurioje dalyvavo atsitiktinai atrinkti 5, 7 ir 9 klasių moksleiviai, duomenimis: tik trečdalis apklausoje dalyvavusių mokinių, mokykloje visada jaučiasi saugūs, kas ketvirtas apklaustasis teigė, kad jam mokykloje nelabai patinka arba visai nepatinka, kas penktas apklausoje dalyvavęs mokinys nepritarė teiginiui, kad dauguma jo klasės draugų yra geri ir pasirengę padėti, jei to prireiktų.²

Apibendrinus galima teigti, kad vykstančios adaptacijos metu yra jaučiama baimė, nerimas, diskomfortas, kurie sąlygoja prastėjančius mokymosi rezultatus, mokymosi motyvaciją, mažina darbingumą. Šių procesų užsitęsimas gali rimtai pakenkti moksleivių pažangumui. Taip pat galima teigti, kad mokykla, mokytojai bei šeima atlieka svarbiausius vaidmenis moksleivio adaptacijos

---

²Nacionalinės sveikatos tarybos Metinis pranešimas (2010). (p. 48-50). J. Pundzius ir kt. Vilnius: Nacionalinė sveikatos taryba.

procesu mokykloje. Kalbant apie mokyklos svarbą, literatūroje akcentuojama, kad čia vaikams turi būti sudaryta palanki aplinka. Ji turėtų atitikti vaiko asmeninius poreikius bei sudaryti sąlygas vaikui augti ir tobulėti. Adaptacijos sėkmei, labai svarbus moksleivių ir mokytojų bendradarbiavimas, santykių darna.

1.3. Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos mokykloje ypatumai

Hipokratas teigė, kad ypatingą reikšmę žmogaus raidai turi judėjimas. Judesys – svarbus naujagimio aktyvios būsenos požymis, o judėjimas – kiekvienos būtybės gyvybingumo požymis. Pasak Gliokler (2003), judėjimo pojūtis – laisvės jausmo pagrindas. Stebėdami lopšyje aktyviai judantį kūdikį, matome, kaip jis kasdien kartoja tuos pačius judesius, mokosi juos valdyti ir taip didina savo laisvės erdvę. Jei neleisime veikti, neduosime liesti, atstumsime ar drausime, audringai reaguodamas vaikas prieštaraus. Pasak Montesori (2000), judėjimas svarbus intelektiniam ir moraliniam žmogaus augimui, nes jo pagalba kartu su kitais jutomais gali vykti sąveika su išoriniu ir vidiniu pasauliu.

Judėjimo sutrikimas, tai ne tik didelis fizinis, bet ir psichologinis iššūkis žmogui, kuris daro įtaką visiems gyvenimo atvejams ir sukelia pokyčių, prie kurių reikia prisitaikyti. Šiems pokyčiams priskiriama: didelis psichologinis distresas, skausmas, pablogėjęs fizinis funkcionavimas, kasdienės veiklos apribojimai, socialinė stigma, šeimos vaidmenų ir gyvenimo būdo pakitimai. Nors paprastai judėjimo sutrikimas vienareikšmiškai siejamas tik su neigiamais asmens fizinės, psichinės sveikatos ir socialinės gerovės pokyčiais, patys šių sutrikimų turintys žmonės ne visada savo sutrikimą vertina, kaip kažką labai baisaus. Kai kurie iš jų nepaprastai gerai prisitaiko prie esamos padėties, įsitraukia į visuomeninę veiklą ir gyvena visavertį gyvenimą (Alčiauskaitė, Šinkariova, 2013). Anot Viluckienės (2010), judėjimo sutrikimai yra nevienareikšmiai, gana skirtingai išgyvenami reiškiniai. Jie gali būti suvokiami ir išgyvenami natūraliai lyg neatsiejama prigimties dalis, jei žmonės su jais gyvena nuo pat vaikystės ar gimimo, tačiau visiškai kitokią reikšmę ir išgyvenimus sukelia žmonėms, kuriuos jie netikėtai užklumpa įprastiniame ir daugiau ar mažiau nusistovėjusiame kasdieniniame gyvenime.

Fizinių sutrikimų spektras – labai platus. Vaikai gali turėti įgimtų anomalijų (defektų, su kuriais jie gimė) arba įgyti negalias po gimimo – nelaimingo atsitikimo ar ligos metu. Kai kurie fiziniai sutrikimai yra palyginti lengvi ir laikini, kiti yra labai sunkūs ir progresuojantys iki visiško nepajėgumo ir ankstyvos mirties (Hallahan, Kauffman, 2003). Fiziniai ir judėjimo sutrikimai yra labai įvairūs kilme ir sukeliama padariniais. Vieni jų paveldimi, kiti įgyjami gyvenimo eigoje, dėl traumų ar persirgtų ligų. Ne visi fiziniai ir judėjimo sutrikimai sukelia tokias pasekmes, dėl kurių yra būtinas specialusis ugdymas. Siūloma labiau atkreipti dėmesį į tuos sutrikimus, dėl kurių vaikas

turi specifinių poreikių ir kurie trukdo lavintis įprastinėmis sąlygomis pagal bendrą programą (Ališauskas, 2002).

Judesio ir padėties, bei neurologiniai sutrikimai – judumo sutrikimai, ribojantys galimybę judėti erdvėje. Asmenys, turintys judesio ir padėties sutrikimų, neturi vienodos charakteristikos, kiekvieno problema individuali. Sutrikimo sunkumas vertinamas pagal savarankiškumo įvertinimo indeksą (jį įvertina sveikatos priežiūros specialistai): 1) lengvi judesio ir padėties sutrikimai – savarankiškumo įvertinimo indeksas didesnis nei 40 balų; 2) vidutiniai judesio ir padėties sutrikimai – savarankiškumo įvertinimo indeksas 21-40 balų; 3) sunkūs judesio ir padėties sutrikimai – savarankiškumo įvertinimo indeksas iki 20 balų; 4) lėtiniai neurologiniai sutrikimai – grupė etiologiškai skirtingų įgimtų ar įgytų ligų, kurios pažeidžia nervų sistemą ir/ar kitus organus, sukelia ilgalaikių mokymosi ir socialinės adaptacijos sunkumų³.

Literatūroje yra pateikiama įvairi fizinių ir judėjimo sutrikimų klasifikacija, sutrikimų grupės yra šios: bendrosios motorikos sutrikimai; smulkiosios motorikos sutrikimai; judesių koordinacijos sutrikimai; lokomocijos (judėjimo) sutrikimai, kurie gali būti nuo nežymaus iki visiško negalėjimo judėti; apraksijos ir dispraksijos (nesugebėjimas arba iš dalies sutrikęs gebėjimas atlikti tikslius judesius, kai nėra paralyžiaus) sutrikimai; skoliozė; kūno dalių deformacijos; kiti fiziniai ir judėjimo sutrikimai. Dažnai žmogus turi ne vieną, bet keletą išvardytų sutrikimų (TLK-10-AM sisteminis ligų sąrašas, 2008).

Asmenys, turintys fizinių ar judėjimo sutrikimą, sudaro heterogenines grupes, tai reiškia, jog neturi vienodos charakteristikos. Neretai kiekvieno problema yra unikali ir riboja žmogų pažinti aplinką, siekti akademinį žinių, trikdo socialinę, emocinę ir asmenybės raidą. Fizinio neįgalumo tipai išskiriami taip: 1) stuburo traumos; 2) cerebrinis paralyžius (CP); 3) amputacijos; 4) kita (Zaborskis ir kt., 2002).

Ališauskienė (2003) remdamasi Bee, (1997) pateikia tokias, fizinius ir judėjimo sutrikimus lemiančių veiksnių, grupes: 1) prenatalinė chromosomų patologija (Dauno sindromas, Turnerio sindromas arba dvarfizmas – mažaūgiškumas ir kt.); 2) prenataliniai sklaidos trūkumai (lūpos ir gomurio nesuaugimas, galūnių neišsivystymas, įgimtos įvairių kūno dalių deformacijos ir pan.); 3) intrauteriniai neigiami veiksniai (infekcija, radiacija, rezus konfliktas ir kiti nepalankūs veiksniai, lemiantys fizinius ir judėjimo sutrikimus; 4) perinatalinė trauma ar infekcija (deguonies deficitas, hemoragija ir kt.); 5) postnatalinės traumos, infekcijos, pažeidimai (chroninės ligos, galūnių praradimas ir pan.). Fiziniai ir judėjimo sutrikimai gali pasireikšti: 1) judėjimo sunkumais, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai sutrikdo motorinės funkcijos raidą (pavyzdžiui, dėl CNS pažeidimų,

---

³Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tvarkos aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011 m. liepos 13 d.). Vilnius: Nr. V-1265/V-685/A1-317.

ortopedinių sutrikimų, širdies ligų ir kt.); 2) kosmetiniais sutrikimais (egzema, veido anomalijos ir pan.), kurie pirmiausiai neigiamai veikia socializacijos procesus.

Prasauskienė (2003), klasifikuoja fizinius ir judėjimo sutrikimus į dvi grupes: 1) bendrosios motorikos sutrikimai (ryški kūno dalių deformacija, visiškai negali judėti arba juda labai blogai); 2) smulkiosios motorikos sutrikimai (kūno dalių deformacijos nėra, sutrikęs judėjimas ir gebėjimas atlikti tikslius judesius). Smulkioji motorika apima rankų pirštų, artikuliacijos aparato ir akių judesius, jos sutrikimai susiję su pastaraisiais organais. Bendrosios motorikos sutrikimams būdingas sutrikęs judėjimas ir/ar gebėjimas atlikti tikslius judesius, kartais susijęs su ryškia kūno deformacija. Ivoškuvienė (1998) rašo, kad dėl bendrosios ir smulkiosios motorikos nepakankamumo gali būti judesių koordinacijos sutrikimų, negalėjimas arba ribotas galėjimas atlikti judesius keičiant padėtį erdvėje. Jų laipsnis gali būti įvairus: nežymus, vidutinis, žymus arba visiškai negalėjimas judėti.

Prasauskienė, (2003) klasifikuoja 6-12 metų vaikų stambiosios motorikos sutrikimus į I, II, III, IV, V lygius. I lygis – laisvai vaikšto viduje ir lauke, lipa laiptais, šokinėja, bėgioja. Atlieka stambiosios motorikos užduotis, bet greitai, pusiausvyra, koordinacija nepakankama. II lygis – vaikšto viduje ir lauke, lipa laiptais pasilaikydami, bet sunkiai vaikšto nelygiu, nuožulniu paviršiumi, minioje ar apribotoje erdvėje. Geriausiu atveju sunkiai bėgioja ir šokinėja. III lygis – vaikšto viduje ir lauke lygiu paviršiumi kompensacinės technikos pagalba. Lipa laiptais pasilaikydami, jei rankos funkcionuoja pakankamai, savarankiškai gali judėti invalido vežimėliu. Kai reikia įveikti didesnius atstumus ar judėti lauke, nelygiu paviršiumi, turi būti transportuojami. IV lygis – gali išlaikyti tą funkcinio aktyvumo lygį, kurį pasiekė iki 6 metų. Namuose, lauke, mokykloje juda vežimėliu. Savarankiškai gali judėti elektriniu vežimėliu. V lygis – nėra savarankiškų tikslingų judesių, galva ir liemeniu negali nugalėti žemės traukos. Sėdėjimas ir stovėjimas, net ir naudojant kompensacinę techniką, nepakankamas. Turi būti transportuojamas specialiai pritaikytu elektriniu vežimėliu. Remiantis stambiosios motorikos sutrikimų lygiais galima daryti išvadą, kad I ir II judėjimo lygio vaikai gali lankyti bendrojo ugdymo mokyklas, o III, IV ir V lygio vaikams reikalingos kompensacinės priemonės, todėl bendrojo ugdymo mokyklas lankyti tampa sudėtinga.

Žmonės, turintys fizinių sutrikimų, turi stengtis įveikti savo trūkumus atsiradusius, dėl fizinės būklės, kad būtų priimti aplinkinių. Asmenys su fiziniais sutrikimais dažnai susilaukia įžūlių žvilgsnių, pašaipų, socialinio atmetimo ar kitokių nemalonumų iš aplinkos. Tačiau fizinių sutrikimų turintys vaikai dažnai susiduria ne tik su nepriėmimo problema. Daugeliui jų, kiekvienas kasdien atliktas darbas tampa nedideliu, o kartais ir dideliu stebuklu (Hallahan, Kauffman, 2003). Vygotsky (2003) teigė, kad tinkamai adaptuojant vaikus į aplinką, labai greitai pagerėja jų psichinė būklė ir savęs vertinimas.

Vaiko, turinčio specialiųjų poreikių, savarankiškumo ugdymosi situaciją lemia socialiniai, politiniai, kultūriniai, ideologiniai visuomenės gyvenimo reiškiniai. Ugdymo tyrinėjimai socialiniu požiūriu vis labiau aktualūs, kad būtų galima efektyviai spręsti atotrūkį tarp pedagoginių galimybių ugdyti vaiko savarankiškumą ir visuomenės gebėjimo tinkamai vertinti specialiųjų poreikių turinčio asmens galimybes. Galima sakyti, jog pastariesiems būdingi tie patys profesiniai poreikiai, kaip ir specialiųjų poreikių neturintiems asmenims. Kad vaikai, turintys fizinių sutrikimų siektų įgyti profesiją ar tobulintų savo žinias aukštosiose mokyklose, būtinas fizinės ir informacinės aplinkos pritaikymas. Fizinės aplinkos pritaikymas būtina sąlyga atkurti žmogaus su specialiaisiais poreikiais fizinį, dvasinį ir ekonominį savarankiškumą. Beveik trečdaliui Lietuvos gyventojų, dėl judėjimo sunkumų ir ribotų galimybių pasirūpinti savimi reikia pritaikyti fizinę aplinką. Fizinę aplinką galima suskirstyti į viešąją aplinką (visuomeninio lankymo ir paslaugų objektų infrastruktūrą, darbo aplinką, transportą) ir būsto aplinką (gyvenamuosius namus, butus ir jų aplinką) (Vaičekauskaitė, 2005).

Sadovski (2014) aprašė diagnostinį tyrimą, kurį atliko Lybko (2008), savo tyrimui naudodamas „The Color-A-Person Body Dissatisfaction Test“ ir psichologinį-pedagoginį metodą. Buvo nustatinėjamas ryšys tarp savęs ir išorinio pasaulio bei santykių su aplinkiniais žmonėmis. Tyrimas buvo atliktas specialiojo ugdymo centre esantiems vaikams su cerebriniu paralyžiumi. Pirmajame tyrimo etape buvo nustatyti kūniškos charakteristikos į save įvaizdis vaikams ir paaugliams su cerebriniu paralyžiumi (tarp 12 ir 16 metų). Po šio testo buvo padarytos išvados, kad vaikų su cerebriniu paralyžiumi nepasitenkinimo savimi lygis yra labai didelis. Jie pasižymi neigiamu požiūriu į defektines kūno dalis, kurios turi įtakos savigarbai ir sukuria nepalankią erdvę socialinei adaptacijai. Antrajame tyrimo etape, buvo naudojamas socialinis-psichologinis metodas. Tyrime dalyvavo savanoriai ir eksperimentinė grupė. Tyrimas buvo atliktas studijoje „Vanjka-vs-Tanjka“, kurioje buvo surengta šokių terapija. Poros šokiuose buvo suformuotos, kai vienas iš partnerių turėjo judėjimo sutrikimą, o kitas partneris buvo sveikas. Iš visų eksperimento dalyvių, 53 proc. buvo aktyviai judantys žmonės, 13 proc. buvo sėdintys neįgalųjų vežimėlyje, o 13 proc. buvo studentai savanoriai. Šokių pamokos vyko du kartus per savaitę aktyviai judančių žmonių ir tris kartus per savaitę sėdinčių neįgaliojo vežimėlyje. Visų šokių pamokų struktūra buvo panaši. Visos šokių pamokos prisidėjo prie išsamaus supratimo apie savąjį „Aš“. Dalyviai naudodami savo kūną išmoko išreikšti jausmus, atrado judėjimo malonumą, kuris buvo pats svarbiausias dalykas. Rezultatai parodė, kad šokio terapija gali padėti sumažinti emocinę įtampą, tuo pat metu skatindama fizinį judėjimą. Ši veikla leido asmenims su judėjimo sutrikimais įveikti psichologinį nesaugumą, slopino jų skurdų socialinį bendravimą su kitais žmonėmis. Šokių terapija yra veiksmingas būdas žmonėms su specialiaisiais poreikiais sėkmingai socialiai adaptuotis, taip pat prisidedama prie psichologinio ir fizinio asmenybės suderinamumo.

Miller (2012) išskyrė faktorius, kurie reikalingi adaptuotis vaikams, kurie turi judėjimo sutrikimų:

- Sukurti saugesnę aplinką visiems vaikams. Saugus aplinkos planavimas, turi būti atliekamas kiekvienam individualiai, nes kiekvieno vaiko fizinis sutrikimas yra skirtingas. Pavyzdžiui, kilimas, jis yra pavojingas visiems vaikams, tačiau ypač tiems, kurie naudoja ramentus.
- Prieinamos vietos/aikštelės žaidimams. Paprastai žaidimų aikštelės yra sunkiai prieinamos vaikui turinčiam judėjimo sutrikimų, o ypač vaikui su neįgaliojo vežimėliu.
- Parinkti tinkamą įrangą žaidimams, žaislus, kurie paskatintų socialinę adaptacijos sąveiką. Socialinę adaptacijos sąveiką galima pasiekti natūraliai, kad ji vyktų turite stengtis įtraukti visus vaikus į žaidimą, pavyzdžiui: pateikti didelę dailiai iliustruotą knygą dviems vaikams, kad jie abu ja domėtųsi, analizuotų ir pan. Jeigu žaidimas toks, kuriame judėjimo sutrikimą turintis vaikas negalės dalyvauti, pavyzdžiui, šokinėjimas per virvutę, tai šį vaiką įtraukite taip, kad jam šokinėti nereiktų, tiesiog virvutę liepkite palaikyti, pasukti ir pan., taip skatinsite aktyvią socialinę adaptacijos sąveiką.
- Paruoškite aplinką taip, kad įvairių galimybių vaikai galėtų tyrinėti ir žaisti vienodai. Pavyzdžiui, vaikai su neįgaliojo vežimėliu negali pasiekti daiktų, kurie yra ant aukštos lentynos. Kiti vaikai negali nešti sunkių daiktų, tad aplinka turi būti tokia, kad atspindėtų globojamų vaikų poreikius.
- Sukurti aplinką, kuri leistų kiekvienam vaikui būti kuo labiau nepriklausomam. Būkite kūrybingi su paprastais daiktais, pavyzdžiui, šaukštais. Jei vaikas su cerebriniu paralyžiumi ir paralyžiuota jo dešinioji ranka, tai šaukštą visada dėkite į kairiąją pusę ir pan.
- Keiskite taisykles, kai tai yra būtina. Sudarykite tokias taisykles, kad visi vaikai galėtų žaisti. Tai padeda, nes kiti vaikai sužino, kad specialiųjų poreikių vaikų gebėjimai skiriasi. Taip vaikai išmoksta padėti vieni kitiems, suprasti vienas kitą.
- Suteikti vaikams galimybę išreikšti savo susirūpinimą, dėl fizinių skirtumų. Pavyzdžiui, žaidime suburti du vaikus, vieną, kuris neturi fizinių sutrikimų, o kitą su neįgaliojo vežimėliu. Vaikas, kuris neturi sutrikimų turi susirūpinti specialiųjų poreikių vaikų ir suskubti jam į pagalbą, pavyzdžiui, prireikus apsukti vežimėlį į kitą pusę. Tai turi vykti tarp visų vaikų natūraliai.
- Priimti tinkamus sprendimus įvairiose situacijose. Visada ieškokite būdų atrandant kuo tinkamesnius sprendimus vaikų atžvilgiu. Jei reikia klauskite paties vaiko, ar kitų žmonių patarimo, galbūt tai padės pasielgti tinkamiausiai.
- Apsvarstykite su vaiko tėvais, kas geriausia jų vaikui ir priimkite bendrus sprendimus.
- Visuomet būkite vaikui sektinas pavyzdys. Jūsų tikslas išmokyti vaikus gerumo, supratingumo, užuojautos vienas kitam, globėjiškumo.

Ališauskienė (2003) rašo, dauguma vaikų, turinčių fizinių ir judėjimo sutrikimų, kurie nesukelia ugdymosi ir mokymosi sunkumų, ugdomi bendrojo ugdymo įstaigose. Pateikiami tokie vaikų, turinčių fizinių ir judėjimo sutrikimų, ugdymosi sunkumo laipsniai:

- Nežymus, kai vaikai gali mokytis bendrojo ugdymo įstaigoje be ypatingo aplinkos pritaikymo;
- Vidutinis, kai vaikai gali mokytis bendrojo ugdymo įstaigoje, kurioje teikiama speciali pagalba;
- Žymus, kai reikia specialios įrangos, specialiai pritaikytos aplinkos.

Atsižvelgiant į ugdymosi ir ugdymo sunkumo laipsnį, daliai vaikų reikia specialiai pritaikytos aplinkos, specialios kompensacinės įrangos, specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, kineziterapeutų, socialinių pedagogų ir psichologų) pagalbos. Nors beveik kiekvienoje ugdymo įstaigoje yra dauguma išvardytų specialistų, o vaikai turi reikiamą kompensacinę įrangą (pvz., vežimėlius) ir dažniausiai būtų pajėgūs ugdytis su bendraamžiais, fizinių ir judėjimo sutrikimų turintys vaikai yra menkiausiai integruojami į bendrojo ugdymo įstaigas. Tai itin svarbu, kai kalbama apie mokyklinio amžiaus vaikus. Dažniausiai intensyvi kineziterapija mokyklinio amžiaus vaikams nėra tokia svarbi kaip ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikams, tačiau mokiniams ypatingai svarbu būti tarp savo bendraamžių, susirasti draugų, kartu ne tik mokytis, bet ir leisti laisvalaikį.

Pivik (2002) atliko tyrimą, kuris parodo, kad Kanados ir JAV mokinių, turinčių fizinių ir judėjimo sutrikimų, integracijos ir inkluzijos procesus trikdo šie apribojimai:

- 1) Nepritaikyta fizinė aplinka – nepritaikyti įvažiavimai, laiptai, siauros durys ir pan.;
- 2) Nepalankios aplinkinių (bendraamžių, mokytojų) intencinės (tikslinės, sąmoningos) nuostatos – izoliacija, pasišaipymai, priekabiavimas ir pan.;
- 3) Nepalankios neintencinės (netikslinės) nuostatos – informacijos, žinių, supratimo, įsijautimo stoka;
- 4) Nepalankios asmens savybės – judėjimo, bendravimo, motyvacijos ir kiti ribotumai;
- 5) Vaikų ir jų tėvų poreikių, bei galimybių nepakankamas vertinimas.

Esti nepilnai pritaikyta arba visiškai nepritaikyta fizinė aplinka, taip pat ugdymo ir pagalbinių priemonių trūkumas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose. Tik labai mažai mokyklų turi lifthus, specialiųjų poreikių turintiems mokiniams pritaikytus tualetus, poilsiui ir reabilitacijai skirtas vietas. Nepaisant trūkumų, mokyklų vadovai priima į bendrojo ugdymo mokyklas visus pageidaujančius, labiau dėl mokinių skaičiaus ir neįstengia patenkinti jų specialiųjų poreikių, todėl judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptacija tampa gana sudėtinga, aplinkos pritaikomumo atžvilgiu (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

Teorinės dalies apibendrinimas

Adaptacija, tai sąvoka, kuri yra naudojama įvairiose mokslo srityse. Adaptacijos samprata apibūdinama, kaip žmogaus prisitaikymas prie besikeičiančių ar visiškai naujų gyvenimo sąlygų arba trumpiau tariant, organizmų prisitaikymas prie aplinkos. Taip pat adaptacija apibūdinama, kaip abipusis procesas tarp individo ir jį supančios aplinkos, su siekiamybe pakeisti aplinką arba save. Mokyklinė dezadaptacija, tai socialinis-psichologinis ir socialinis-pedagoginis reiškinys, kurios metu mokinys susiduria su mokymosi sunkumais, kurie atsiranda, kai įvyksta konfliktas tarp ugdymo aplinkos ir artimiausios aplinkos reikalavimų, bei mokinio amžiaus tarpsnį atitinkančio psichinio ir fizinio išsivystymo. Dezadaptacija yra psichologinė ir pedagoginė problema, o norint ją išspręsti yra būtina pagalba vaikui, kuris patenka į konfliktines situacijas įvykusias įvairiuose tarpusavo santykiuose.

Vaikui, kuris įsitraukia į mokyklinį gyvenimą, staiga įvyksta tikras psichologinis perversmas. Sėkmingą arba nesėkmingą mokinio adaptaciją rodo tai, kaip jis geba patenkinti savo poreikius (psichologinius, socialinius, didaktinius) visiškai naujoje aplinkoje. Adaptacijos metu mokinys jaučia baimę, nerimą ir diskomfortą, o tokie jausmai mažina intelektines veiklos galimybes, darbingumą, apsunkina bendravimą su aplinkiniais. Mokinius, kurie turi specialiųjų poreikių ar jų neturi, nuolat veikia įvairūs išoriniai ir vidiniai aplinkos veiksniai: sociokultūriniai, ekonominiai-finansiniai, politiniai-ideologiniai ir pasaulėžiūriniai. Mokyklinę išorinę aplinką veikia dar kiti veiksniai: visuomenės santykių sistema, visuomenės nuomonė, įstatymų leidyba, teisėtvara, teisėsauga. Tačiau didžiausią įtaką mokiniams turi mokyklinė ir gyvenamoji aplinkos. Mokyklinėje aplinkoje mokinius labai stipriai veikia mokytojai ir bendraklasiai, o gyvenamoje aplinkoje didžiausią įtaką daro šeima, todėl vaikas turi gerai jaustis tiek mokykloje, tiek namuose, kad jo adaptacija būtų sėkminga. Sunkiausia mokykloje adaptuotis jautriems vaikams, turintiems regos, klausos, kalbos, fizinių sutrikimų ir defektų.

Judėjimas – kiekvienos būtybės gyvybingumo požymis. Judėjimo sutrikimas, tai ne tik didelis fizinis, bet ir psichologinis iššūkis žmogui, kuris daro įtaką visiems gyvenimo atvejams ir sukelia pokyčių, prie kurių reikia prisitaikyti. Šiems pokyčiams priskiriama: didelis psichologinis distresas, skausmas, pablogėjęs fizinis funkcionavimas, kasdienės veiklos apribojimai, socialinė stigma, šeimos vaidmenų ir gyvenimo būdo pakitimai. Tinkamai į aplinką adaptuojant vaikus, turinčius judėjimo sutrikimų, labai greitai pagerėja jų psichinė būklė ir savęs vertinimas. Fizinės aplinkos pritaikymas yra būtinas atkurti žmogaus su specialiaisiais poreikiais fizinį, dvasinį ir ekonominį savarankiškumą.

Buvo atliktas tyrimas ir nustatinėjamas ryšys tarp savęs ir išorinio pasaulio bei santykių su aplinkiniais žmonėmis. Tyrimui buvo surengta šokių terapija. Poros šokiuose buvo suformuotos, kai

vienas iš partnerių turėjo judėjimo sutrikimą, o kitas partneris buvo sveikas. Dalyviai naudodami savo kūną išmoko išreikšti jausmus, atrado judėjimo malonumą, kuris buvo pats svarbiausias. Rezultatai parodė, kad šokio terapija gali padėti sumažinti emocinę įtampą, tuo pat metu skatindama fizinį judėjimą. Ši veikla leido asmenims su judėjimo sutrikimais įveikti psichologinį nesaugumą, slopino jų skurdų socialinį bendravimą su kitais žmonėmis. Šokių terapija yra veiksmingas būdas žmonėms su specialiaisiais poreikiais sėkmingai socialiai adaptuotis.

2 skyrius. VAIKŲ, TURINČIŲ JUDĖJIMO SUTRIKIMŲ, ADAPTACIJOS YPATUMAI MOKYKLOSE

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas, kai iš anksto yra numatomi interviu klausimai ir pasilieinama galimybė juos keisti vietomis, bei užduoti papildomus klausimus (Bitinas ir kt., 2009).

Šiuo tyrimu buvo siekiama atskleisti vaikų, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos ypatumus bendrojo ugdymo mokyklose ir specialiojo ugdymo centre.

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausai buvo parengta 14 klausimų. Mokiniai su klausimais buvo supažindinami prieš apklausą. Interviu klausimus mokiniams sudaro tokie blokai: 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius – amžius; klasė, kurioje mokosi); 2) klausimai, kuriais tiriama bendrojo ugdymo mokyklų ir specialiojo ugdymo centro mokinių adaptacija ir jos ypatumai mokykloje (santykiai su bendraklasiais, mokytojais, klasės auklėtoja ir mokyklos darbuotojais; patiriami jausmai būnant tarp bendraamžių; nuomonė, apie mokyklos aplinką; patiriamos problemos ir sunkumai mokykloje; popamokinė veikla; reikalinga pagalba; pagalba gaunama iš mokytojų ir bendraklasių).

Pedagogų apklausai buvo parengti 8 klausimai. Pedagogai su klausimais galėjo susipažinti prieš apklausą. Interviu klausimus pedagogams sudaro tokie blokai: 1) demografinis (duomenys apie tiriamuosius – pedagoginis darbo stažas; kokio dalyko moko; ar iki šiol yra tekę ugdyti mokinius turinčius judėjimo sutrikimų); 2) klausimai, kuriais tiriama bendrojo ugdymo mokyklų pedagogų patirtis ir nuomonė, ugdant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius (nuomonė, apie mokyklos pritaikomumą mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų; būdingas elgesys šiems mokiniams; judėjimo sutrikimų turinčių mokinių elgesys su bendraklasiais; bendraklasių elgesys su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniams; patiriamos problemos ugdant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius; pamokų individualizavimo reikmė; nuomonė, apie mokyklos aplinką ir jos gerinimą, vaikams turintiems judėjimo sutrikimų).

Prieš atliekant tyrimą buvo gautas mokyklų vadovų leidimas apklausti judėjimo sutrikimų turinčius mokinius ir pedagogus, kurie ugdo šiuos mokinius. Interviu laikas ir vieta buvo derinami su tyrimo dalyviais, jie buvo supažindinami su tyrimo tikslu, klausimais, pabrėžiamas tyrimo dalyvių anonimiškumas. Interviu medžiagos buvo įrašinėjamos tik su tyrimo dalyvių leidimu. Po to, interviu medžiagos buvo perrašytos į kompiuterinį variantą, siekiant suprasti turinio visumą. Atliekant interviu medžiagos turinio analizę, duomenys buvo suskirstyti į prasminius vienetus (tyrimo dalyvių teiginius). Teiginiai buvo sugrupuoti, pagal išryškėjusias atsakymų kategorijas ir jas

sudarančias subkategorijas, bei interpretuojami. Išanalizavus tyrimo duomenis, parašytos tyrimo išvados atitinkančios iškeltus uždavinius.

2.2. Tyrimo imtis

Kokybiniams tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai (Bitinas ir kt., 2009).

Šiam kokybiniam tyrimui pasirinktos dvi tyrimo dalyvių grupės: 1) mokiniai, turintys judėjimo sutrikimų, besimokantys bendrojo ugdymo mokyklose ir specialiojo ugdymo centre; 2) bendrojo ugdymo mokyklų pedagogai, kurie ugdo mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų. Tyrimas 2015 metų rugsėjo ir spalio mėnesiais atliktas Šiaulių „Romuvos“ gimnazijoje, Šiaulių Simono Daukanto gimnazijoje, Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijoje, Šiaulių Didždvario gimnazijoje, Šiaulių „Romuvos“ progimnazijoje ir Šiaulių specialiojo ugdymo centre.

Pagrindinis imties atrankos kriterijus – tyrimo dalyviai turėjo būti mokiniai turintys judėjimo sutrikimų besimokantys bendrojo ugdymo mokyklose ir specialiojo ugdymo centre. Pagrindinis mokinių, kaip tyrimo dalyvių atrankos kriterijus – judėjimo sutrikimų turėjimas. Buvo apklausti 9 mokiniai turintys judėjimo sutrikimų: vidutinių ir sunkių judesio ir padėties sutrikimų, lėtinių neurologinių sutrikimų. Mokinių amžius buvo 15 – 19 metų, 8 – 12 klasių mokiniai. Respondentai atrinkti, einant su prašymu pas kiekvienos Šiaulių mokyklos direktorių. Direktoriai nukreipdavo pas mokyklų visuomenės sveikatos priežiūros specialistes ir socialines pedagoges. Visuomenės sveikatos priežiūros specialistės suteikdavo informacijos apie vaikų turinčių judėjimo sutrikimų skaičių mokykloje, o socialinės pedagogės suorganizuodavo susitikimą su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais.

Antroji respondentų grupė buvo bendrojo ugdymo mokyklų pedagogai, kurie ugdo judėjimo sutrikimų turinčius mokinius. Apklausiami buvo būtent tie pedagogai, kurie turi pedagoginės patirties, ugdant šiuos mokinius. Tyrime dalyvavo 8 pedagogai, ugdantys judėjimo sutrikimų turinčius mokinius bendrojo ugdymo mokyklose. Respondentų pedagoginio darbo stažo vidurkis – 23 metai.

2.3. Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių nuomonė apie mokyklos adaptacines ypatybes

Mokyklinėje aplinkoje mokinius labai stipriai veikia bendraklasiai ir mokytojai, šiek tiek mažiau, kitų klasių mokiniai, vadovybė bei bendruomenė (Poderienė, 2004). Apklausiant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius, siekta išsiaiškinti jų draugus mokykloje, t. y. ar jie turi draugų savo mokykloje. Gauti rezultatai iliustruoti 1 lentelėje.

1 lentelė

Kategorija „Draugai mokykloje“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Draugai mokykloje	Turiu draugų	[Klasėje turiu dvi geriausias drauges...]; [...visus klasiokus galiu laikyti draugais...]; [Romuvoj aš turiu draugių mergaičių, o Kudirkoj geriau sutardavau su berniukais, net nežinau kodėl taip, bet man geriau turėti draugių mergaičių] (G, m, BUM, 1) ⁴ ; [Turiu vieną draugą,..., jis geriausias mano draugas]; [Ir dar turiu kelis draugus ...labiau darbinius santykius palaikom] (J, b, BUM, 2); [Taip, turiu labai daug draugų. Iš klasės turiu dvi geriausias drauges, ...]; [Taip pat turiu nemažai draugų ir iš kitų mokyklų]; [Dar šioje mokykloje ir dvi 12 – okės labai geros mano draugės. Na, man draugų ir pažįstamų tikrai netrūksta] (D, m, BUM, 3); [Jo, turiu dvi – Akvilė ir Austėja, bet ne tik iš savo klasės, turiu ir iš kitų]; [O kiti draugai, tai tokie su kuriais tik mokykloj bendrauju]; [Draugų turiu tikrai daug] (R, m, BUM, 5); [Turiu. Visi klasėje esantys vaikai yra mano draugai] (D, m, SUC, 6) ⁵ ; [...čia turiu draugų] (L, b, SUC, 7); [...bet iš karto radau draugų]; [Mano klasiokai draugai. O pats geriausias draugas mano dvynys brolis] (N, b, SUC, 8).	15
	Neturiu draugų	[Neturiu geriausio draugo] (D, b, BUM, 4); [Nelabai turiu,...]; [O daugiau čia nelabai su kuo draugauju. Nėra draugų] (G, m, SUC, 9).	3

Tyrimo duomenys atskleidė, jog dauguma mokinių turi draugų mokykloje. Mokiniai, kurie teigė, jog turi draugų, dažnai minėjo žodį „daug“ ir akcentavo turintys labai daug draugų. Jų atsakymai rodo, jog jiems draugai labai svarbūs. Mokinių draugus galima suskirstyti grupėmis: geriausi draugai, draugės mergaitės, draugai berniukai, visi klasiokai draugai, draugai iš kitų klasių, draugai iš kitų mokyklų. Galima daryti prielaidą, kad daugumai mokinių klausimas apie draugus labai patiko, nes jiems netrūko minčių pasisakant šia tema. Jie kalbėjo ne tik apie draugų kiekį, bet ir laiką, vietą, kada ir kur su jais būna, bendrauja, mokosi ir pan. Klausant mokinių atsakymų apie draugus, atrodė, jog draugų kiekis kelia didesnę pasitikėjimą savimi. Tik keli mokiniai pareiškė, jog neturi draugų. Šie mokiniai į klausimą apie draugus mokykloje atsakė gana trumpai. Buvo matyti,

⁴Sutrumpinimų reikšmės: pirmoji raidė – pirma vardo raidė, antroji raidė (m arba b) – lytis (m – mergaitė, b – berniukas), BUM – bendrojo ugdymo mokykla. Skaitmuo reiškia interviu protokolo numerį.

⁵Sutrumpinimų reikšmės: pirmoji raidė – pirma vardo raidė, antroji raidė (m arba b) – lytis (m – mergaitė, b – berniukas), SUC – specialiojo ugdymo centras. Skaitmuo reiškia interviu protokolo numerį.

kad ši tema, jiems nėra maloni. Vienas iš respondentų teigdamas jog neturi draugų, dar paminėjo, jog jis dėl to blogai nesijaučia, tiesiog nekreipia dėmesio, jam draugai nėra svarbūs. Iš respondentų pateiktų atsakymų, galima daryti išvadą, jog didžioji dalis judėjimo sutrikimų turinčių mokinių turi daug draugų.

Mokiniams ypatingai svarbu būti tarp savo bendraamžių, susirasti draugų, kartu ne tik mokytis, bet ir leisti laisvalaikį (Ališauskienė, 2003). Toliau analizuojant tyrimo duomenis, mėginta išsiaiškinti, judėjimo sutrikimų turinčių mokinių bendrą veiklą su savo bendraamžiais. Rezultatai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Kategorija „Bendra veikla su bendraamžiais“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Bendra veikla su bendraamžiais	Darbas grupėse pamokų metu	[<i>Su savo draugėm darom bendrus darbus...</i>] (G, m, BUM, 1); [<i>Jei reikia, dirbam kartu grupėse...</i>]; [<i>Jei skirsto į grupes, tai kartu dirbam...</i>] (D, b, BUM, 4).	3
	Namų darbų ruošą	[<i>...karts nuo karto kartu ruošiam namų darbus</i>] (G, m, BUM, 1).	1
	Laisvalaikis po pamokų	[<i>...nes po pamokų su jais daug būnu. Dažnai būnam ir lauke, ir pas kažką namuose, na, visur, kur tik sugalvojam</i>] (D, m, BUM, 3); [<i>Pasikviečiu draugų iš šitos mokyklos pas save namo...</i>] (L, b, SUC, 7); [<i>O patinka būti su savo klase ir auklėtoja, mes kalbamės, žaidžiam...</i>] (L, b, SUC, 7).	3

Apibendrinus pateiktos lentelės duomenis, galima teigti, jog didžioji dalis mokinių laisvalaikį leidžia su draugais ir daro bendrus darbus grupėse. Pastebėta, jog bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai su savo bendraamžiais labiau užsiima su mokslais susijusia veikla: dirba grupėse, ruošia namų darbus. Specialiojo ugdymo centro mokiniai apie bendrus darbus, susijusius su mokslais nešneka, jie akcentuoja laisvalaikį po pamokų: pasikviečia draugų pas save į namus, žaidžia, kalbasi.

Kitas klausimas, užduotas respondentams, kaip jie jaučiasi bendraudami su savo bendraamžiais klasės aplinkoje, gauti rezultatai iliustruoti 3 lentelėje.

3 lentelė

Kategorija „Savijauta, bendraujant su bendraamžiais klasės aplinkoje“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Savijauta, bendraujant	Teigiami santykiai su bendraamžiais, gera savijauta	[<i>Man gerai, man čia patinka, aš esu pripratus būti tarp sveikų vaikų</i>]; [<i>...bet šioje gimnazijoje geriau...</i>]; [<i>Man ši gimnazija labai patinka. Patinka ir aplinka, ir žmonės</i>]; [<i>Čia esu laiminga</i>]; [<i>Nuo pat pirmos dienos viskas buvo gerai ir nebuvo, kad kas tyčiotųsi ar panašiai, bent jau aš nepamenu</i>] (G, m, BUM, 1); [<i>O savijauta, na, net nemoku apibūdinti, manau, kad gera. Klasė gerai elgiasi su manim ir aš gerai elgiuos su ja</i>]; [<i>Nesijaučiau atstumtas, bent jau neatsimenu, kad taip būtų</i>] (J, b, BUM, 2); [<i>Jaučiuosi tikrai gerai. Šioje mokykloje, nuo pat pirmos dienos jaučiuosi gerai</i>]; [<i>Ne,</i>	12

su bendraamžiais klasės aplinkoje		<i>neteko jaustis atstumta, bent jau aš neatsimenu kažko panašaus]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[Tai kad nebuvau atstumta]</i> (D, m, SUC, 6); <i>[Čia jaučiuosi ramus]</i> (L, b, SUC, 7); <i>[Viskas kaip ir patinka...]</i> (N, b, SUC, 8).	
	Nemaloni klasės atmosfera	<i>[Aišku, kartais norėčiau, kad savijauta geresnė būtų, bet nieko jau nepadarysi...]; [Tada aš nelabai gerai jaučiuosi ir dėl to bijau šnekėti prieš visus...]; [Tada pasijaučiau labai blogai ir nemaloniai]; [Aš visada jaučiuosi atstumtas klasiokų. Oi, daug pavyzdžių yra, daug kartų mane atstūmę yra]</i> (D, b, BUM, 4); <i>[Ai, man tas pats, truputį liūdna, kad aš jiems nepatinku]</i> (D, m, SUC, 6); <i>[Kiti nenori su manim draugauti]</i> (L, b, SUC, 7); <i>[Bet šiaip daugumoj liūdna būnu]; [Dažnai esu nelaiminga]</i> (G, m, SUC, 9).	8
	Niekuo neišsiskiriantis bendravimas su klase	<i>[Jaučiuosi normaliai]</i> (D, b, BUM, 4); <i>[Jaučiuosi visai normaliai, kažkaip savęs labai neišskiriu]</i> (R, m, BUM, 5).	2

Gauti rezultatai parodė, mokinių savijautą, bendraujant su savo bendraamžiais klasės aplinkoje. Didžioji dalis respondentų teigia, kad jų santykiai su bendraamžiais yra teigiami, savijauta gera. Dauguma bendrojo ugdymo mokyklų ir specialiojo ugdymo centro mokinių jaučia teigiamus jausmus bendraujant su bendraamžiais. Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai teigia, jog yra pripratę būti tarp sveikų vaikų, jiems ši gimnazija patinka, jaučiasi laimingi, nėra patyrę patyčių, visi gerai elgiasi, nesijaučia atstumti, jaučiasi ramiai. Specialiojo ugdymo centro mokiniai taip pat teigiamai atsiliepia į savo savijautą: jaučiasi ramiai, nebuvo atstumti, viskas patinka. Dalis respondentų išskyrė nemalonią klasės atmosferą. Vienas iš bendrojo ugdymo mokyklos mokinių atskleidė labai nemalonus jausmus, jaučiamus savo klasės bendraamžiams, jis teigė, jog norėtų, kad savijauta būtų geresnė, tada jis nejaustų baimės prieš savo klasę, mokinys atskleidė savo nemalonus pojūčius: atstūmimą, blogą savijautą, baimę šnekėti prieš visus. Taip pat specialiojo ugdymo centro mokiniai kalbėjo apie nemalonus jausmus: liūdna, kad nepatinku, nenori draugauti, jaučiuosi nelaiminga. Iš visų respondentų atsakymų matyti, jog bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai turi tvirtą nuomonę apie savo savijautą, ji arba teigiama arba neigiama (nemaloni). Specialiojo ugdymo centro vaikų atsakymai rodo, jog jie blaškosi tarp patiriamų jausmų, tie patys mokiniai jaučia tiek teigiamus, tiek nemalonus jausmus. Viena iš respondenčių sako, jog niekada nebuvo atstumta, bet jaučiasi liūdna, jog vaikams ji nepatinka ir vienas iš respondentų, jog jaučiasi ramus, nors su juo nenori draugauti. Pastarųjų mokinių nuomonė gana prieštaringa. Tad galima teigti, jog specialiojo ugdymo centro mokiniai negali tiksliai apibūdinti savo savijautos bendraujant su bendraamžiais. Tik keli bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai paminėjo nieko neišsiskiriantį bendravimą su klase: jaučiasi normaliai, neišsiskiriančiai. Iš visų respondentų atsakymų galima daryti išvadą, kad didžioji dalis mokinių patiria teigiamus jausmus ir palaiko gerus santykius bendraujant su savo klasės bendraamžiais.

Labai svarbią reikšmę turi ne tik draugai, bendra veikla, bendravimas su jais, bet ir mokyklos aplinkos pritaikymas. Respondentams buvo užduotas klausimas apie mokyklos aplinkos pritaikymą. Gauti atsakymų rezultatai iliustruoti 4 lentelėje.

4 lentelė

Kategorija „Mokyklos aplinkos pritaikymas“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokyklos aplinkos pritaikymas	Pritaikyti suolai	[...kad yra specialūs suolai, kad galėčiau patogiai sėdėti atskirai...]; [Tik per biologiją sėdžiu tame atskirame, pritaikytame suole...]; [Prieš tai net neįsivaizdavau, kad viskas gali būti taip patogus..., ir suolai...] (G, m, BUM, 1); [Biologijos kabinete aukštos kėdės, tai man labai patogus...] (R, m, BUM, 5).	4
	Liftas	[...nes jei būną pamokos antrame aukšte, tai aš pakylu liftu...]; [Prieš tai net neįsivaizdavau, kad viskas gali būti taip patogus ir liftas...] (G, m, BUM, 1); [Jeigu reikia pakilti į kitą aukštą, tai tam yra liftas...] (D, m, SUC, 6); [Yra liftas, bet nenaudoju – nereikia] (L, b, SUC, 7).	4
	Valgykla	[Prieš tai net neįsivaizdavau, kad viskas gali būti taip patogus]..., ir valgykla...] (G, m, BUM, 1).	1
	Individuali pamokos aplinka	[Kadangi kūno kultūros nedarau, tai laikiu kol pasibaigs pamoka...] (G, m, BUM, 1); [...kūno kultūros mokytojai man leidžia viską daryti tiek, kiek galiu. Suteikia man visišką judėjimo laisvę] (J, b, BUM, 2); [...tai man padaryta, kad nebūtų pamokų trečiame aukšte. Pavyzdžiui, chemija man yra 3 aukšte, tai man chemija atkėlė atskirai pirmame aukšte, mokausi individualiai su chemijos mokytoja] (D, m, BUM, 3); [Mano klasiokam chemija 3 aukšte, tai man atkėlė atskirai į pirmą aukštą]; [Nedarau kūno kultūros, nes man mažai laiko persirengti, o po jos dar reiktų nemažai laiko pailsėti...] (R, m, BUM, 5).	5
	Lydintis asmuo	[...ji mane vedžioja, padeda man]; [Bet jei reikia lipti tai yra kas padeda, mano vedžiojoja, ji visur mane lydi]; [...bet dabar mano klasės kuratorė jau ketvirtus metus mane vedžioja ir aš labai pripratau prie jos...] [...man pagalbą visą suteikia žmogus, kuris mane vedžioja] (D, b, BUM, 4).	4
	Specialus tualetas	[...kad ten specialus tualetas neįgaliesiems yra ir tiek...] (R, m, BUM, 5).	1

Iš mokinių atsakymų matyti, jog mokyklų aplinkos pritaikymas yra gana įvairus. Didžioji dalis respondentų išskyrė: individualią pamokos aplinką. Šiek tiek mažiau mokinių išskyrė: pritaikytus suolus ir liftą. Tik keli kalbėjo apie pritaikytą valgyklą, specialų tualetą, lydintį asmenį. Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai atskleidė mokyklos supratingumą jų atžvilgiu, nes mokykla stengiasi suteikti individualią pamokos aplinką, kad mokinys patirtų kuo mažiau sunkumų ir lengviau adaptuotųsi, pavyzdžiui: kūno kultūros nedarymas, kūno kultūros metu suteikiama visiška judėjimo laisvė, individuali chemijos pamoka pirmame aukšte, kad nereikėtų lipti į trečia aukštą. Bendrojo ugdymo mokyklų mokinės kalbėjo apie pritaikytus suolus, viena iš mokinių teigė, jog jai specialių suolų reikia, nes taip ji jaučiasi patogiai, o kita mokinė džiaugiasi jog specialūs suolai yra, bet sėdi tokiam suole tik per biologiją, per kitas pamokas sėdi paprastame suole, nes nenori jaustis kitokia nei jos bendraklasiai. Respondentai kalbėjo ir apie liftą, bendrojo ugdymo mokyklos mokinė sakė, jog naudojasi liftu, o specialiojo ugdymo centro mokinė sakė, kad liftas yra, bet juo

nesinaudoja, nes pamokos vyksta tik pirmame aukšte. Mokiniai iš bendrojo ugdymo mokyklų išskyrė dar kelis mokyklos pritaikymo aspektus: pritaikytą valgyklą, specialų tualetą, lydintį asmenį. Galima daryti išvadą, kad bendrojo ugdymo mokyklos nori, jog vaikų adaptacija aplinkoje būtų kuo sėkmingesnė, tai įrodo, jog yra stengiamasi individualiai pritaikyti mokymosi aplinką.

Svarbiu veiksmu moksleivio adaptacijos procese laikoma ne pati mokykla, o mokyklos aplinka. Jeigu mokyklos aplinka neatitinka mokinio poreikių, yra jam kažkuo nepriimtina, tai tikėtina, jog adaptacija gali komplikotis (Rupšienė, Kučinskienė, 2006). Kitame klausime respondentai turėjo atskleisti sunkumus patiriamus mokyklos aplinkoje. Jų atsakymų rezultatai iliustruoti 5 lentelėje.

5 lentelė

Kategorija „Mokyklos aplinkoje patiriami sunkumai“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokyklos aplinkoje patiriami sunkumai	Laiptai	[Yra mokykloje toks ruožas, kuris mane gąsdina – spiraliniai laiptai. Jie labai nepatogūs]; [Tie spiraliniai laiptai man kelia baimę, nes lipi ir matai kas darosi apačioj...] (J, b, BUM, 2); [Nėra specialių laiptų prie įėjimo žmonėms su judėjimo negalia]; [Na, esu nepatenkintas, kad mokykloje, ten kur laiptai nėra turėklų, tai laiptų aš privengiu] (D, b, BUM, 4); [Vieni laiptai, kurie į trečią aukštą, labai statūs...]; [Vieni šios mokyklos laiptai labai statūs...] (D, m, BUM, 3); [...laiptais labai sunku vaikščioti, bijau turėti per juos traumų, nes po to labai ilgai gyja]; [neturiu pamokų trečiame aukšte, nes labai laiptai statūs, būtent į trečią aukštą]; [Į antrą aukštą aš dar užlipu, bet į trečią jau ne...]; [Man nepatinka laiptai lauke, nes jie be turėklų ir man sunku, man labai sunku jeis užlipti...] (R, m, BUM, 5).	10
	Sporto salė	[Taip pat nepatinka, kad sporto salė kitame pastate, reikia eiti per lauką, o žiemą man slidu būna, taip pat ir kai palija slidu ir nepatogu...] (J, b, BUM, 2).	1
	Durys	[Taip pat iš aplinkos man nepatinka valgyklos durys, nes jos sunkiai atsidaro, tai viena į valgyklą neinu...] (D, m, BUM, 3); [Ir pro duris sunku pravažiuoti, mažai vietos ir atsidaro sunkiai] (G, m, SUC, 9).	2
	Pakylos	[...aš niekada neinu prie lentos, nes pas mus prie kiekvienos lentos yra pakyla, o aš be pagalbos ant jos neužlipu...]; [Taip pat man kelia problemų pakylos prie lentos, jos beveik visuose kabinetuose, o senam pastate dar labai aukštos, tai man iš viso ten neįmanoma užlipti, net ir su pagalba sunku] (D, b, BUM, 4).	2
	Suolai, kėdės	[Man dar kas užkliūna, kad klasėse galėtų būti aukštesni suolai, kėdės, nes man neįmanoma pačiai atsistoti nuo žemos kėdės] (R, m, BUM, 5).	1
	Koridoriai	[Man gal koridoriai maži, sunkiai sekasi važiuoti, reikia labai saugotis kad kur neatsimuščiau] (G, m, SUC, 9).	1

Remiantis šios lentelės duomenimis buvo atskleisti, judėjimo sutrikimų turinčių mokinių, mokyklos aplinkoje patiriami sunkumai. Galima pastebėti, kad vienas ryškiausių sunkumų, kurį paminėjo didžioji dalis bendrojo ugdymo mokyklos mokinių, tai laiptai. Mokiniai apie laiptus esančius mokyklose kalbėjo gana neigiamai. Pastarieji mokiniai minėjo, jog laiptai gąsdina, kelia baimę, yra nepatogūs, neturi turėklų, sukelia daug sunkumų. Taip pat mokiniai skundėsi, jog nėra specialaus įėjimo/išėjimo į/iš mokyklos skirto judėjimo sutrikimų turintiems vaikams. Respondentai

reiškė nuomonę, dėl turėklų, nes jų nebuvimas apsunkina lipimą laiptais. Taip pat minėjo, kad laiptai labai statūs ir bijo per juos turėti traumų. Išgirdus mokinių nuomonę apie laiptus, tapo visiškai aišku, jog laiptai mokyklose yra vienas didžiausių sunkumų, kuriuos patiria mokiniai, turintys judėjimo sutrikimų, mokyklos aplinkoje. Respondentai išskyrė ir kitus sunkumus: sporto salė kitame pastate, durys sunkiai atsidaro, siauras pravažiavimas pro jas, aukštos pakylės prielentos, žemi suolai ir kėdės, koridoriai per maži. Mokiniai išskyrė gana daug sunkumų patiriamų mokyklos aplinkoje ir šie sunkumai jiems sukelia diskomfortą, nemalonius pojūčius, kaip baimę, šioks toks nepasitikėjimas savimi. Išvardinti sunkumai, apsunkina sėkmingą mokinių adaptaciją mokykloje. Jeigu mokinys, dėl kažko nesijaučia visiškai saugus, kaip šiuo atveju, patiriami aplinkos sunkumai, tai adaptacijos procesas tampa sunkesnis ir sudėtingesnis. Galima daryti išvadą, jog visi judėjimo sutrikimų turintys mokiniai patiria vienokus ar kitokius sunkumus mokyklos aplinkoje. Pasak jų, vienas didžiausių sunkumų – laiptai.

Respondentai, apibūdino savo savijautą, kai susiduria su problemomis/sunkumais mokykloje, dėl jų judėjimo sutrikimui nepritaikytos aplinkos. Tyrimo metu gauti rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Kategorija „Mokinio savijauta, susidūrus su problemomis/sunkumais, dėl nepritaikytos aplinkos“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinio savijauta, susidūrus su problemomis /sunkumais, dėl nepritaikytos aplinkos	Baimė	<i>[Aš bijau aukščio, nelaukau pusiausvyros, tai man labai sunku jeis eiti, apsisuka galva]; [Tie spiraliniai laiptai man kelia baimę, nes lipi ir matai kas darosi apačioj, taip ir galva apsisuka...]; [...nes kitaip matyčiau, kas vyksta apačioj, o aš bijau aukščio]; [Yra mokykloje toks ruožas, kuris mane gąsdina...]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[O jei kiti žmonės man mėgina suteikti pagalbą, tai aš jaučiu, kad jie bijo tai daryti ir sukelia man pačiam baimę]</i> (D, b, BUM, 4); <i>[...bijau turėti per juos traumų, nes po to labai ilgai gyja]</i> (R, m, BUM, 5).	6
	Nesaugumas	<i>[Jeis lipdamas nesijaučiu saugiai]</i> (J, b, BUM, 2);	1
	Pripratimas	<i>[Taip pat nepatinka, kad sporto salė kitame pastate,...bet nieko jau nepadarysi, per tiek metų pripratau]</i> (J, b, BUM, 2).	1
	Įtampa	<i>[...kad aš su negalia ir man sunku eiti, o tuo metu nebuvo mano padėjėjos, tai vos tik atėjau iki durų. Tada pasijaučiau labai blogai ir nemaloniai]; [O jei kiti žmonės man mėgina suteikti pagalbą, ... aš būnu įsitempęs]</i> (D, b, BUM, 4).	2

Gauti rezultatai atskleidė mokinių savijautą, susidūrus su problemomis/sunkumais, dėl nepritaikytos mokyklos aplinkos. Galima pastebėti, kad dominavo pasisakymas apie patiriamą baimės jausmą. Mokiniai bijo, dėl to, jog nelaukia pusiausvyros, lipant spiraliniais laiptais mato kas vyksta apačioje, bijo aukščio, baimė susidūrus su žmogumi, kuris bando padėti ir nežino, kaip taisyklingai tai daryti, bijo įgyti traumų. Taip pat mokiniai kalbėjo apie nesaugumo jausmą lipant laiptais, įtampos jausmą, kai pagalbą mėgina suteikti nepatyrę žmonės. Vienas iš mokinių išskyrė pripratimo jausmą, jis teigė, jog per tiek metų priprato, jog sporto salė kitame pastate ir, kad ją

pasiekti, reikia eiti per lauką. Tai gi, apibendrinus mokinių atsakymus, galima daryti išvadą, jog baimė, tai nuolatinis jausmas, susidūrus su aplinkoje patiriamais sunkumais.

Interviu metu norėta sužinoti mokinių veiksmus, patiriant sunkumus mokyklos aplinkoje. Interviu rezultatus iliustruoja 7 lentelė.

7 lentelė

Kategorija „Mokinio veiksmai, patiriant sunkumų mokyklos aplinkoje“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinio veiksmai, patiriant sunkumų mokyklos aplinkoje	Naudojasi liftu	[...jei būnų pamokos antrame aukšte, tai aš pakylu liftu ir jokių problemų, sunkumų nekyla] (G, m, BUM, 1).	1
	Naudojasi turėklais	[...tai aš einu į sieną įsikibęs, kuo toliau turėklų, nes kitaip matyčiau, kas vyksta apačioj, o aš bijau aukščio] (J, b, BUM, 2); [...įsikimbu į turėklą ir einu] (D, m, SUC, 6).	2
	Priima aplinkinių pagalbą	[Aš įsikimbu jai į parankę ir ji man padeda lipti...] (J, b, BUM, 2); [O šiaip draugai padeda ir mane paneša, ir tašę paneša]; [...nes jos sunkiai atsidaro, tai viena į valgyklą neinu, einu su draugais, tai jie man duris atidaro] (D, m, BUM, 3); [Mane į mokyklą atlydi ir pasiima mama. Ji ir padeda įeiti į mokyklą ir išeiti] (D, b, BUM, 4); [...man labai sunku jeis užlipti, tad dažnai turi kažkas iš aplinkinių padėti]; [...man neįmanoma pačiai atsistoti nuo žemos kėdės. Reikia kad kas pakeltų]; [...kai reikia laiptais užlipti ir pro šalį eina koks mokytojas, tai visada ranką duoda, knygas paneša] (R, m, BUM, 5); [...auklėtoja padeda judėti, sureguliuoja vaikštynę, kai reikia, padeda pasiruošti į lauką, supina plaukus] (D, m, SUC, 6); [...pakelia kokį daiktą jei nukrinta, padeda išvažiuoti iš klasės]; [Kartais reikia, kad mane nukeltų nuo vežimėlio ir paneštų] (G, m, SUC, 9).	10
	Naudojasi pagalbėmis priemonėmis	[Paklausia: ar patogi kėdė? Jei ne, tai atneša arba pati pasiimu kažką minkščiau atsisėst] (R, m, BUM, 5); [Beveik visur vaikštau su vaikštyne] (D, m, SUC, 6).	2
	Neina prie lentos	[...aš niekada neinu prie lentos, nes pas mus prie kiekvienos lentos yra palyka, o aš be pagalbos ant jos neužlipu, tai manęs ir nekviečia] (D, b, BUM, 4); [Prie lentos manęs nekviečia, nes žino, jog man sunku atsistoti...] (R, m, BUM, 5).	2

Remiantis šios lentelės duomenimis buvo sužinota, kokių veiksmų imasi mokiniai, susidūrę su sunkumais mokyklos aplinkoje. Galima pastebėti, jog dauguma judėjimo sutrikimų turinčių mokinių tiek bendrojo ugdymo mokyklos, tiek specialiojo ugdymo centro minėjo, kad susidūrus su aplinkos sunkumais priima aplinkinių pagalbą: įsikimba į parankę, paprašius tašę paneša, duris atidaro, padeda įeiti ir išeiti iš mokyklos, palydi namo, padeda lipti laiptais, padeda atsikelti nuo kėdės, sureguliuoja vaikštynę, pakelia nukritusį daiktą. Galima daryti prielaidą, jog aplinkiniai, su dideliu noru padeda judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams. Draugų, mokytojų pagalba yra labai naudinga, tai matyti mokinių atsakymuose, nes patiriamų sunkumų įvairovė gana didelė. Taip pat galima daryti prielaidą, jog ši pagalba susidūrus su sunkumais mokykloje šiek tiek kompensuoja skurdų mokyklos aplinkos pritaikymą mokiniams su judėjimo sutrikimais. Taip pat respondentai mini tokius veiksmus, susidūrus su sunkumais mokyklos aplinkoje: kyla liftu, naudojasi turėklais, naudojasi vaikštyne, pasiima minkščiau atsisėsti, yra gavę leidimą neiti prie lentos. Apibendrinus

respondentų atsakymus, galima padaryti tokią išvadą, jog mokiniai beveik visada surandą išeitį ištikus sunkumams mokyklos aplinkoje.

Respondentai, išsakė savo nuomonę, požiūrį į aplinkinių (mokytojų, draugų, mokyklos darbuotojų) teikiamą pagalbą. Jų nuomonę iliustruoja 8 lentelė.

8 lentelė

Kategorija „Požiūris į teikiamą pagalbą“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Požiūris į teikiamą pagalbą	Nepriimu pagalbą	[...nenoriu ir nemėgstu, kai man padeda]; [...neprašau tokios pagalbos, nes nenoriu jaustis silpnas]; [man tos pagalbos nelabai reikia aš pats esu stiprus ir nemėgstu, kai man padeda] (J, b, BUM, 2); [Man kitų pagalba nepatinka, nes kiti nežino, kaip su manim elgtis]; [Man nereikia jų pagalbos...]; [Nesulaukiu, bet ir nereikia...]; [...man tos pagalbos nelabai iš kitų ir reikia...] (D, b, BUM, 4); [Aišku, viską mėgstu daryti pati...] (R, m, BUM, 5); [Šiaip mėgstu pati judėti...]; [...noriu viską daryti pati]; [...pagalbos nereikia, neprašau...] (D, m, SUC, 6).	11
	Priimu pagalbą	[...bet kai jau žinau, kad pati nesugebėsiu, tai paprašau pagalbos] (R, m, BUM, 5).	1
	Nesulaukiu pagalbą	[Nesulaukiu, bet ir nereikia...] (D, b, BUM, 4); [Nesulaukiu jokios pagalbos...] (N, b, SUC, 8).	2
	Pati/pats teikiu pagalbą	[...jiems labiau mano pagalbos reikia] (D, m, SUC, 6); [Aš daugiausiai padedu, nes esu stipresnis už kitus] (N, b, SUC, 8).	2

Iš gautų respondentų atsakymų matyti požiūris į teikiamą pagalbą susidūrus su aplinkos sunkumais. Pusė apklaustųjų teigė, jog nepriima pagalbos, nes nenori ir nemėgsta, kai padeda, taip pat neprašo pagalbos, nes nenori jaustis silpnais už kitus, teigia, kad nepatinka pagalba, nes žmonės nemoka jos taisyklingai suteikti, mokinių nuomone, jie mėgsta viską daryti patys, nori būti savarankiški. Iš apklaustųjų pasisakymų galima teigti, jog pagalbos jie sulaukia tikrai daug, bet jų požiūris į teikiamą pagalbą skeptiškas. Jeigu mokytojai ar draugai pamato, kad judėjimo sutrikimų mokiniui reikalinga pagalba, tai jam padeda, bet patys mokiniai neskatina jų to daryti, asmeniškai neprašo suteikti pagalbos. Pasak kelių respondentų, jie iš viso nesulaukia pagalbos. Vienas iš pastarųjų apklaustųjų nesulaukia pagalbos, bet teigia, kad jam jos ir nereikia. Kitas mokinys teigia, jog iš viso nesulaukia jokios pagalbos, jis pats ją suteikia. Specialiojo ugdymo mokyklos mokiniai teigė, jog jie patys teikia pagalbą savo bendraklasiams. Pagalbą priima ir jos paprašo tik viena mokinė, bet ir tai tik tada, kai pastebi, jog pati nesugebės atlikti kokio nors veiksmo. Iš pateiktų mokinių atsakymų, galima daryti prielaidą, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai nori būti savarankiški ir sulaukti kuo mažiau aplinkinių dėmesio susijusio su pagalbos teikimu. Iš jų atsakymų galima suprasti, kad jie nori būti tokie, kaip ir kiti mokiniai, o aplinkinių pagalba prieštarauja jų nuomonei ir taip apsunkina sėkmingą psichologinę adaptaciją mokykloje. „Psichologiją galima apibrėžti kaip mokslą, kuris tyrinėja pagrindines adaptacines žmonių reakcijas reguliuojančius faktorius“, toks teiginys apima plačiausią adaptacijos sąvokos prasmę, pagal kurią elgesys tiesiogiai arba netiesiogiai turi adaptacinę reikšmę pirmiausia sėkmei arba nesėkmei

(Juodraitis, 2004, p. 44). Tai gi, galima teigti, jog aplinkinių elgesys daro didelę įtaką mokinių adaptacijai mokykloje, kaip šiuo atveju, pagalbos suteikimas. Jis gali būti arba sėkmingos adaptacijos reiškinys, arba nesėkmingos, viskas priklauso nuo pačio judėjimo sutrikimų turinčio mokinio požiūrio į pagalbos teikimą.

Toliau analizuojant tyrimo duomenis, mėginta atskleisti, kokią pagalbą ir kaip dažnai ją teikia draugai, mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai. Teikiama pagalba iliustruota 9 lentelėje.

9 lentelė

Kategorija „Teikiama pagalba“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Teikiama pagalba	Klasės draugų ir bendraamžių pagalba	<i>[Labai daug pagalbos sulaukiu iš klasės draugų]; [...nes klasės draugai daug padeda]; [O jei aš nesuprantu kažko iš chemijos, tai man padeda]; [...draugai padeda...]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[O šiaip draugai padeda ir mane paneša, ir tašę paneša]; [Jie man tašę paneša, visada duris atidaro, net ir mane pačių paneša. Taip pat iki lauko durų palydi]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[Visada knygas nuneša, tašę paneša. Atsistoti padeda...]</i> (R, m, BUM, 5); <i>[Nesulaukiu jokios pagalbos]</i> (N, b, SUC, 8); <i>[...pakelia koki daiktą jei nukrinta, padeda išvažiuoti iš klasės]</i> (G, m, SUC, 9).	9
	Mokytojų pagalba	<i>[Ivairios...]; [...padeda mokytojui...]; [...visada pasiklausiu jeigu kas neaišku ir paaiškina, nepyksta]; [Ir judėti padeda jei reikia...]; [Padeda kai reikia]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Mokytojos nelabai turi laiko man padėti...]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[Man labai padeda mokytojui]; [Mokytojai taip pat daug padeda]; [Mokytojai taip pat ir daiktus paneša, ir palydi mane iki pamokų, jei būnu viena, duris atidaro]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[...o jei reikia pamokų metu, tai padeda mokytojui, o ne mokiniai...]; [...ji mane vedžioja]</i> (D, b, BUM, 4); <i>[Mokytojai labai rūpinasi ir padeda visada]; [Lauke, kai reikia laiptais užlipti ir pro šalį eina koks mokytojas, tai visada ranką duoda, knygas paneša]</i> (R, m, BUM, 5); <i>[Taip, sulaukiu]; [...padeda judėti, sureguliuoja vaikštynę, kai reikia, padeda pasirošti į lauką, supina plaukus]; [...auklėtoja padeda judėti...]</i> (D, m, SUC, 6); <i>[Visi padeda]</i> (L, b, SUC, 7); <i>[Padeda paruošti pamokas, paaiškina]</i> (N, b, SUC, 8); <i>[Mokytojai tai daug padeda]; [Daug padeda...]; [...mus tik saugo ir mokina]; [Stumia vežimėlį. Kartais reikia, kad mane nukeltų nuo vežimėlio ir paneštų]; [Visi padeda ir rūpinasi]</i> (G, m, SUC, 9).	22
	Socialinės pedagogės pagalba	<i>[Kartais iš mokyklos darbuotojų man padeda socialinė, jinai man padeda lipti laiptais. Aš įsikimbu jai į parankę ir ji man padeda lipti...]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[Būdavo, kad socialinio pedagogo...]</i> (R, m, BUM, 5).	2
	Visuomenės sveikatos priežiūros specialistės pagalba	<i>[Na, nebent pas visuomenės sveikatos specialistę ...]; [...paslydau ir pasitempiau koją, tai nuėjau pas seselę, ji man pašaldė koją... Tai va, man tada seselė labai pagelbėjo]</i> (D, m, BUM, 3).	2
	Psichologės pagalba	<i>[Anksčiau eidavau pas psichologę...]</i> (R, m, BUM, 5).	1
	Logopedės pagalba	<i>[...einu pas logopedę. Mane mokina šnekėti, nes kiti sunkiai supranta mane]</i> (L, b, SUC, 7).	1
	Pagalba nereikalinga	<i>[Nelabai jos reikia. Nesikreipiu...]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Nesulaukiu, bet ir nereikia...]</i> (D, b, BUM, 4).	2
	Pamokų metu teikiama pagalba	<i>[Na, tokios kaip ir visiems]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Kaip ir visiems...]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[Ne, aš dirbu su visais]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[Kad pačių pamokų metu nereikia]</i> (R, m, BUM, 5).	4

Apibendrinus lentelės duomenis galima teigti, kad daugiausia pagalbos mokiniams suteikia mokyklos mokytojai. Mokinių atsakymai apie mokytojų teikiamą pagalbą leidžia suprasti, kad

mokytojo vaidmuo, judėjimo sutrikimų turinčiam mokiniui, yra itin svarbus. Pasak Kubilienės (2010), mokytojo vaidmuo vaiko gyvenime yra labai svarbus nuo pat pirmųjų dienų mokykloje. Mokytojo pareiga perduoti vaikams savo žinias bei išmintį, tačiau kartu ir būti vaiko užtarėju, gyvenimo mokytoju, pagelbėti sudėtingose situacijose. Respondentai išskyrė tokią mokytojų teikiamą pagalbą: paaiškina, jeigu kas neaišku, padeda judėti, daiktus paneša, palydi iki kitos pamokos, duris atidaro, padeda laiptais užlipti, rūpinasi, saugo, sureguliuoja pagalbines priemones judėjimui, stumia vežimėlį. Pastebėta, jog beveik visi respondentai kalbėjo apie mokytojų teikiamą pagalbą, tik vienas mokinys teigė, jog mokytojos nelabai turi laiko jam padėti. Taip pat mokiniai išskyrė klasės draugų ir bendraamžių teikiamą pagalbą. Apie pastaruosius, judėjimo sutrikimų turintys vaikai, taip pat kalbėjo gana daug. Pusė respondentų įžvelgė bendraamžių teikiamą pagalbą: labai daug jos suteikia, moksluose padeda, judėti padeda, mane pačią paneša, daiktus paneša, duris atidaro, iki durų palydi, padeda atsistoti. Apie tai, jog bendraamžiai nesuteikia pagalbos kalbėjo tik vienas iš mokinių. Pastebėta, jog suteikiamos pagalbos įvairovė tarp mokytojų ir mokinių – panaši. Galima daryti prielaidą, kad bendraamžiai, judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams, taip pat atlieka labai svarbų vaidmenį mokyklos aplinkoje. Gerokai mažiau respondentų kalbėjo apie mokyklos darbuotojų teikiamą pagalbą. Matyti, kad jų pagalba mokiniams nedaro didelės reikšmės mokykliniame gyvenime. Pastebėta, kad mokyklos darbuotojų pagalba yra atitinkanti jų atliekamas pareigas: socialinio pedagogo, visuomenės sveikatos priežiūros specialisto, psichologo, logopedo. Taip pat keli mokiniai teigė, jog jiems pagalba visiškai nereikalinga. Respondentų buvo klausama, apie pamokų metu teikiamą pagalbą. Jie teigė, jog jiems reikalinga tokia pati pagalba, kaip ir jų bendraklasiams. Išanalizavus mokinių teiginius, galima daryti išvadą, jog pagalbos sulaukiama daug ir įvairios, kurią daugiausiai teikia mokytojai ir bendraamžiai, norėdami palengvinti, judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptaciją mokyklos aplinkoje.

Mokiniui adaptacijos problemų sukelia mokymosi procesas ir nesusiklostę santykiai tarp pedagogo ir mokinio (Abernethy, 2010). Dėl to buvo siekta išsiaiškinti mokinių ir mokytojų tarpusavio santykius. Gautus rezultatus iliustruoja 10 lentelė.

10 lentelė

Kategorija „Santykiai su mokytojais“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Santykiai su mokytojais	Gera sutariu	<i>[Su mokytojais sutariu gerai]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Labai geri. Dabar su visais mokytojais labai gerai sutariu]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[Labai gerai]</i> (R, m, BUM, 5); <i>[Sutariu gerai]</i> (G, m, SUC, 9).	4
	Malonus bendravimas	<i>[Galiu su kiekvienu pasikalbėti, visi labai draugiški]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Jaučiu pagarbą, elgiuosi maloniai. Jeigu kažko nepadarau, tai atsiprašau ir jie supranta. Kaip su manim elgiasi, taip ir aš elgiuosi, maloniai]</i> (J, b, BUM, 2).	2
	Formalus bendravimas	<i>[...paprastus mokinio ir mokytojos santykius – darbinius]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[Aš su mokytojais kalbu tik viską, kas susiję su mokslais]; [O su mokytojom kalbu tik apie mokslus ir viskas...]</i> (D, m, BUM, 3).	3

	Nesutariu	<i>[Nelabai gerai sutariu su matematikos ir anglų mokytojom]</i> (D, b, BUM, 4).	1
--	-----------	--	---

Remiantis šios lentelės duomenimis buvo sužinoti mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai. Pastebėta, jog didžioji dalis mokinių su mokytojais sutaria gerai, bendravimas malonus. Pasak pastarųjų respondentų, mokytojai draugiški, malonūs, supratingi. Dar pastebėta, kad ypatingai gerus santykius su mokytojais palaiko tik mergaitės. Taip pat keletas mokinių teigė, jog jų santykiai su mokytojais formalūs, kaip mokytojos ir mokinio. Vienas respondentas išskyrė tik dvi mokytojas, su kuriomis nesutaria. Apibendrinus duomenis, galima pastebėti, jog mokiniai su mokytojais palaiko gerus ir draugiškus santykius.

Atskirai buvo klausiama, apie mokinių santykius su klasės auklėtojais. Gauti duomenys iliustruoti 11 lentelėje.

11 lentelė

Kategorija „Santykiai su klasės auklėtoja“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Santykiai su klasės auklėtoja	Pagalba sprendžiant problemas	<i>[Ir padeda išspręsti problemas jeigu jų kyla, bet jų būna labai mažai]; [Jei kas blogai, tai iš karto kreipiuosi pas savo klasės auklėtoją]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[Viskas gerai su ja problemų nekyla. Mes daug bendraujam...padeda man]</i> (D, b, BUM, 4); <i>[Klasės auklėtoja gera, kai reikia padeda]; [...auklėtoja padeda...]</i> (D, m, SUC, 6).	5
	Malonus bendravimas	<i>[...klasės auklėtojai viską pasipasakoju ir ji išsprendžia viską labai taikiai ir gražiai]</i> (G, m, BUM, 1); <i>[O patinka būti su savo auklėtoja, mes kalbamės]</i> (L, b, SUC, 7); <i>[...bet jai pavyksta su manimi daug pašnekėti]; [Sutariu gerai... Auklėtoja man dėmesinga]</i> (N, b, SUC, 8).	4
	Formalus bendravimas	<i>[...palaikom paprastus mokinio ir mokytojos santykius – darbinus]</i> (J, b, BUM, 2); <i>[...su klasės auklėtoja kalbu tik viską, kas susiję su mokslais]</i> (D, m, BUM, 3); <i>[Jei pasikalbam, tai tik apie mokslus]</i> (R, m, BUM, 5).	3

Remiantis šia lentele buvo sužinota, kokie tarpusavio santykiai judėjimo sutrikimų turinčių mokinių ir jų klasės auklėtojų. Remiantis respondentų interviu atsakymais, galima teigti, jog mokinių santykiai su klasės auklėtojais yra tikrai geri. Pastebėta, kad didžioji dalis mokinių teigia, jog klasės auklėtojai padeda sprendžiant įvairias problemas, taip pat juos sieja malonus bendravimas. Mokinių atsakymai rodo, jog savo klasės vadovais jie gali pasitikėti, išsipasakoti, sulaukti reikiamos pagalbos. Taip pat dalis mokinių kalbėjo ir apie formalų bendravimą su klasės auklėtojais, pasak jų, jie palaiko tik darbinus santykius, kalba tik apie tai, kas susiję su mokslais. Galima daryti išvadą, jog judėjimo sutrikimų turinčių mokinių santykiai su klasės auklėtojais yra teigiami ir tai labai svarbus veiksnys sėkmingai mokinių adaptacijai.

Barber, Olsen (2004), išskiria vieną iš mokinių adaptacijos problemų grupių ir jos konkrečius sunkumus – socialinę grupę, kai vyrauja sudėtingi tarpusavio santykiai su bendraamžiais ir yra daug mokyklinių barnių bei nesutarimų. Tai gi, siekta išsiaiškinti judėjimo sutrikimų turinčių mokinių santykius su bendraklasiais. Gauti duomenys iliustruoti 12 lentelėje.

Kategorija „Santykiai su bendraklasiais“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Santykiai su bendraklasiais	Teigiami santykiai	[Jie kažkaip mane supranta, ar bent jau stengiasi suprasti]; [...labai geri santykiai su visais, klasė labai draugiška] (G, m, BUM, 1); [Klasė gerai elgiasi su manim ir aš gerai elgiuos su ja] (J, b, BUM, 2); [...bet ir su visais kitais klasiokais gerai sutariu ir ne tik iš savo klasės]; [Apie asmeniškumus kalbu labiau su draugais...] (D, m, BUM, 3); [Su visais gerai sutariu] (D, m, SUC, 6); [Bet šiaip su visais gerai sutariam] (N, b, SUC, 8).	7
	Neigiami santykiai	[Labai negerbia mane, kai aš kalbu]; [...jie niekada mane nesiklauso per pristatymus, kalba, replikuoja...] (D, b, BUM, 4); [Kiti nenori su manim draugauti] (L, b, SUC, 7); [O daugiau čia nelabai su kuo draugauju. Nėra draugų. Nedraugauja] (G, m, SUC, 9).	4
	Formalūs santykiai	[Su klase palaikau tik darbinius santykius] (D, b, BUM, 4); [...labiau darbinius santykius palaikom] (J, b, BUM, 2).	2

Apibendrinus lentelės duomenis, galima teigti, jog respondentai gana įvairiai įvardino juos siejančius santykius su bendraklasiais. Didžioji dalis mokinių sakė, jog santykiai teigiami, vyrauja supratingumas, geras elgesys, pokalbiai asmeninėmis temomis. Taip pat dalis respondentų savo santykius apibūdino neigiamai, jog bendraklasiai negerbia ir nenori draugauti. Keli mokiniai teigė, kad jų santykiai tik darbiniai, kitaip tariant – formalūs. Apibendrinus visus mokinių pateiktus atsakymus, galima padaryti išvadą, jog vyraujantys santykiai tarp judėjimo sutrikimų turinčių mokinių ir jų bendraklasių yra gana įvairūs, vienu teigiami, kitų neigiami, o dar kitų, tiesiog, formalūs. Lyginant specialiųjų poreikių turinčių mokinių santykius su mokytojais ir bendraklasiais, matomas gana didelis skirtumas. Su mokytojais mokiniai sutaria kur kas geriau, nei su savo bendraklasiais. Tai gi, šis veiksnys gali apsunkinti kelių sėkmingos adaptacijos link.

Toliau analizuojant tyrimo duomenis, mėginta išsiaiškinti, kokia popamokine veikla užsiima mokiniai. Atsakymų rezultatai iliustruoti 13 lentelėje.

Kategorija „Veikla po pamokų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokinių teiginiai	Teiginių skaičius
Veikla po pamokų	Renginiai	[Einu mokykloje į visus vykstančius renginius] (G, m, BUM, 1); [Labai mėgstu organizuoti renginius] (D, m, BUM, 3); [...kartais išeinam į kokį renginį] (G, m, SUC, 9).	3
	Fizinio aktyvumo veikla	[...po pamokų sportuoju su treniruokliais, aš laimingas, kad mokykla jų turi] (J, b, BUM, 2).	1
	Nedalyvauja mokyklos popamokinėse veiklose	[Nedalyvauju, nes nėra kas man patinka] (G, m, BUM, 1); [O dabar nelabai yra laiko kažka veikti po pamokų, nes reikia daug mokytis] (D, b, BUM, 4); [Nedalyvauju jokiuose, nebėra laiko] (R, m, BUM, 5).	3
	Užmokyklinė veikla	[Lankau dailės mokyklą...] (D, m, BUM, 3).	1

Apibendrinus pateiktos lentelės duomenis, kurioje mokiniai kalba apie veiklą po pamokų, galima pažymėti, jog vieni mokiniai dalyvauja popamokinėje veikloje, kiti arba nedalyvauja, nes

nelieka tam laiko, arba tiesiog neatranda pomėgio, kuris patiktų. Dalis mokinių teigia, kad jų popamokinė veikla – renginiai. Viena iš respondenčių sakė, jog lankosi mokykloje vykstančiuose renginiuose, kita mokinė, kad pati juos organizuoja, o specialiojo ugdymo centro mokinė mini, kad tik kartais apsilanko vykstančiuose renginiuose. Taip pat išsiskyrė vieno iš mokinių atsakymas apie fizinį aktyvumą, jis teigė, jog sportuoja su treniruokliais. Pastebėta, jog tik vienas iš respondentų užsiima aktyvia veikla – sportuoja, nežiūrint į tai, kad turi judėjimo sutrikimų. Būtina pabrėžti, jog judėjimo sutrikimų turintys mokiniai yra linkę užsiiminėti menine veikla namuose: *[Man patinka piešti, bet tai darau tik namuose. Taip pat mėgstu rašyti, šiuo metu rašau knygą...]* (G, m, BUM, 1); *[Mėgstu piešti, taip aš nusiraminu, išreiškiu save, savo emocijas. Dažniausiai piešiu namuose]* (J, b, BUM, 2); *[Kuriu eilėraščius. Piešdama aš būnu su savo mintimis, atsipalaiduju....o anksčiau ir namuose piešdavau]* (D, m, BUM, 3); *[Taip pat dainuoti mėgstu, pasileidžiu kokią dainą ir dainuoju]* (R, m, BUM, 5); *[O šiaip mėgstu klausytis muzikos. Įvairios muzikos, kokia nuotaika, tokia muzika]* (L, b, SUC, 7)⁶. Iš gautų rezultatų matyti, jog dažniausiai mokiniai piešia. Taip pat rašo knygas, eilėraščius, dainuoja, klausosi muzikos. Galima daryti prielaidą, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai užsiimdami menine veikla atsipalaiduoja, išreiškia ir suvokia save, įgauna laisvę nuo vidinių konfliktų, taip eidami sėkmingos asmeninės adaptacijos link.

2.4. Mokytojų nuomonė apie judėjimo sutrikimų turinčių mokinių adaptacines ypatybes

Atliktos apklausos pradžioje norėta išsiaiškinti, kokia mokytojų elgsena, ugdant mokinius turinčius judėjimo sutrikimų. Gautus atsakymų rezultatus iliustruoja 14 lentelė.

14 lentelė

Kategorija „Mokytojų elgsena ugdant mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokytojų elgsena ugdant mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų	Užuojautos, gailėsčio demonstravimas	<i>[Aš labai užjaučiu tuos vaikus...]; [Nors ir stengiuosi reaguoti, kaip į visus, bet ne visada pavyksta]; [Man gaila tokių vaikų]</i> (I, 1) ⁷ ; <i>[Iš pradžių pergyvenau...]</i> (G, 4).	4
	Nuolaidžiavimas	<i>[Pati pastebiu, kad kartais darau nuolaidų, palengvinimų šiems mokiniams, kartais atleidžiu, dėl nepadarytų namų darbų]</i> (I, 1); <i>[...leidžiu per pertrauką būti klasėje, nors šiaip pas mus mokykloje pertraukų metu draudžiama būti klasėse, bet šioms mokinėms darau išimtį...]</i> (M, 2).	2
	Įprastinė elgsena	<i>[Aš niekada neišskiriu tokių vaikų...]; [Pamokų metu, neskiriu šiems vaikams papildomo dėmesio, visi pas mane vienodi]</i> (M, 2); <i>[...juk jie tokie patys, tik turi judėjimo problemų]</i> (M, 3); <i>[...jis toks kaip visi,</i>	10

⁶ Respondentų atsakymai, kurie nėra pateikti lentelėse.

⁷ Sutrumpinimų reikšmės: pirmoji raidė – mokomo dalyko pavadinimas. Skaitmuo reiškia interviu protokolo numerį.

		<i>kartais net sunku pastebėti jo negalią] (G, 4); [Aš neišskiriu šių mokinių, jie man yra tokie patys kaip visi] (L, 5); [Niekada ypatingai neišskiriu šių mokinių ir tiek] (F, 6); [Man visi vienodi]; [...ir nelinkusi nuolaidžiauoti, tad visko būdavo]; [...nesu linkusi nuolaidžiavimą]; [Su vienais pasipykdavom, su kitais gerai sutardavom] (L, 7); [O šis mokinys, tai tik jada sunkiai, dirbu su juo lygiai taip pat, kaip ir su kitais mokiniais] (A, 8).</i>	
--	--	---	--

Gauti rezultatai parodė elgseną, ugdant mokinius turinčius judėjimo sutrikimų, kurią išskyrė mokytojai. Lentelėje matyti, jog dauguma mokytojų savo elgseną įvardino, kaip įprastinę, nieko neišsiskiriančią: visi vienodi, tokie patys kaip visi, dirbu lygiai taip pat. Didžioji dalis pedagogų minėjo, jog jiems visi mokiniai vienodi ir ypatingo dėmesio mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų, neskiria. Keli iš apklaustųjų demonstravo užuojautą ir gailestį judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams ir teigė: aš užjaučiu, stengiuosi reaguoti kaip į visus, bet ne visada pavyksta, man gaila, pergyvenau. Pastarųjų pedagogų atsakymuose matyti, jog jų elgsena yra kitoniška, judėjimo sutrikimų turinčių vaikų atžvilgiu. Taip pat keli mokytojai teigė, jog nuolaidžiauja šiems mokiniams: atleidžia, jog nepadaro namų darbų, leidžia pertraukų metu būti klasėje. Galima daryti prielaidą, jog visi mokytojai ugdymo procese savaip elgiasi su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais, vienų elgsena įprasta, kiti linkę gailėtis ir nuolaidžiauoti.

Aktualia adaptacijos procese tampa tokia mokymosi aplinka, kurioje vyrauja pasitikėjimo atmosfera, leidžianti efektyviau spręsti problemas, sudaranti lankstesnes sąlygas atsiskleisti ir bręsti kiekvieno mokinio ir mokytojo asmenybei, skatinanti geriau mokytis, leidžianti užbėgti už akių daugybei mokinio ir visos klasės problemoms ir užtikrinanti kiekvieno mokinio saugumą (Kubilienė, 2010). Labai svarbus šių sutrikimų turinčių mokinių ugdymo/si procesas. Tai gi, tyrimo metu siekta išsiaiškinti judėjimo sutrikimų turinčių mokinių ugdymo ir ugdymosi problemas. Duomenis iliustruoja 15 lentelė.

15 lentelė

Kategorija „Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, ugdymo ir ugdymosi problemos“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, ugdymo ir ugdymosi problemas	Ugdymo/si problemų nėra patiriama	<i>[Kol kas didelių problemų nebuvo] (I, 1); [Problemų nėra. Nepatiriu] (M, 2); [...tai nei dabar, nei anksčiau nebuvo ypatingai sunku ugdyti tokį vaiką, juk jie tokie patys, tik turi judėjimo problemų]; [Nepatiriu. Tai gi, jokių problemų iki šiol nebuvo] (M, 3); [Šis berniukas nekelia didelių problemų, o jei ir iškyla kokia bėdelė, tai greitai ją išsprendžiam]; [Jis problemų nekeliantis mokinys...] (G, 4); [Jis problemų nesukeliantis mokinys] (L, 5); [Didelių problemų nėra, bent jau aš tai nepatiriu] (L, 7).</i>	8
	Mokinio atsiribojimas, drovėjimasis	<i>[Mokinio atsiribojimas nuo bendraamžių. Jis šiek tiek atsiriboja bendrų užduočių metu] (F, 6); [Gal tokia problema... kartais būna sunku, kai pamokos metu reikia atsakinėti prieš visus] (L, 7); [Būna taip, kad mokinys droviasi šnekėti prieš klasę. Būna ir taip, kad kategoriškai atsisako dalyvauti diskusijoje] (A, 8).</i>	3
	Fiziniai	<i>[Už gimnazijos ribų negali kartu su klase važiuoti į išvykas...] (M, 2);</i>	2

	sunkumai	[Na, nebent, jeigu tai galima pavadinti problema, kai reikia po pamokos ją pakelti nuo kėdės, kartais man tikrai sunku būna] (M, 3).	
	Lankomumo problemos	[Vieną kartą kilo problema su lankomumu, jis ėmė nevaikščioti į paskutines pamokas...] (G, 4).	1

Kaip matyti iš gautų tyrimo rezultatų, pagrindinė problema su kuria susiduria mokytojai ugdydami judėjimo sutrikimų turinčius mokinius: atsiribojimas ir drovėjimasis. Pasireiškiantys atsiribojimo ir drovėjimosi bruožai: nenoras dirbti grupėse, atsiribojimas nuo bendraamžių bendrų užduočių metu, atsisakymas atsakinėti prieš visą klasę, kategoriškas nesutikimas dalyvauti diskusijose. Taip pat keli mokytojai, kaip problemą įvardino fizinius sunkumus: negali važiuoti į ekskursijas, reikia po pamokos mokinę pakelti nuo kėdės. Vienas iš respondentų kalbėjo apie pamokų lankymo problemas, jog mokinys nevaikščiojo į paskutines pamokas. Tačiau, vis gi, didžioji dalis mokytojų teigė, jog problemų ugdant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius – nepatiria, sakydami, kad šie mokiniai tokie pat, kaip ir kiti. Apibendrinus lentelės duomenis, galima teigti, kad didžioji dalis mokytojų, ugdydami judėjimo sutrikimų turinčius mokinius, problemų ugdymo/si nepatiria, o jeigu ir patiria, tai jos susijusios su pačių mokinių: atsiribojimu, drovėjimusi, pamokų nelankymu.

Svarbu paminėti ne tik problemas, išskylančias ugdant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius, bet taip pat ir mokymo turinio individualizavimą šiems mokiniams. Respondentų atsakymai apie mokymo turinio individualizavimą pamokų metu iliustruoti 16 lentelėje.

16 lentelė

Kategorija „Mokymo individualizavimas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokymo individualizavimas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų	Tenka individualizuoti mokymą	[Praktiškai pasitaiko atveju... Anksčiau yra buvę atveju] (F, 6); [Anksčiau yra pasitaikę] (L, 7); [Anksčiau esu turėjusi mokinį, kuris turėjo judėjimo problemą ir su juo dirbdavo specialioji pedagogė. Tuomet aš ruošdavau lengvesnes užduotis] (A, 8).	3
	Nereikia individualizuoti mokymo	[Ne, nereikia] (I, 1); [Netenka] (M, 2); [Netenka, šie mokiniai tokie pat, kaip ir kiti] (L, 5); [Dabar ne] (L, 7); [Šiam mokiniui netenka] (A, 8).	5

Remiantis šios lentelės duomenimis buvo sužinota ar tenka individualizuoti mokymą mokiniams, kurie turi judėjimo sutrikimų. Didžioji dalis mokytojų teigė, jog individualizuoti mokymo nereikia, netenka todėl, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai tokie pat, kaip ir kiti. Taip pat dalis pedagogų minėjo, kad tenka individualizuoti mokymą, bet ne šiuo metu, anksčiau yra tekę, kai reikėjo ruošti lengvesnes užduotis. Galima daryti išvadą, jog retai kada tenka individualizuoti užduotis judėjimo sutrikimų turintiems vaikams. Šiuo metu besimokantiems judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams individualizuoti mokymo – nereikia.

Pasak Juodraičio (2004), socialinė adaptacija suprantama, kaip harmoningų santykių nustatymas su socialine aplinka ir jos atstovais, bei apibūdinama, kaip ugdytinių harmoningi santykiai su socialine aplinka. Mokytojų atsakymai apie mokinių socialinę adaptaciją klasėje ir mokykloje iliustruoti 17 lentelėje.

17 lentelė

Kategorija „Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, socialinė adaptacija klasėje, mokykloje“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, socialinė adaptacija klasėje, mokykloje	Turi draugų klasėje	[<i>Taip, kažkiek lyg ir turi... Kartais matau jį su vienu klasioku...</i>] (I, 1); [<i>Taip, draugų jos savo klasėje turi. Visada yra apsuptos klasės draugų</i>] (M, 2); [<i>Kiek matau, tai jai draugų, draugų tikrai netrūksta</i>] (M, 3); [<i>Turi tris draugus klasiokus. Dažnai būna su jais, bet mėgsta pabūti ir vienas</i>]; [<i>Jis čia turi draugų...</i>] (G, 4); [<i>Kiek pastebiu, tai turi</i>] (L, 5); [<i>Turi. Klasė, kurioje jis mokosi draugiška</i>] (F, 6); [<i>Labai daug. Niekada nebūna viena, visada yra apsupta klasiokų ir bendraamžių</i>] (L, 7).	8
	Atskirtis klasėje	[<i>Kartais tokia problema, jog nenori klasiokai su juo dirbti grupėje</i>]; [<i>Retai kada matau apsuptą bendraamžių</i>] (I, 1); [<i>Dažniau jį pastebiu vieną ir sėdi jis vienas....o bendraklasiai, tai tik kartas nuo karto jį pašnekina</i>] (A, 8).	3

Iš gautų respondentų atsakymų matyti mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, socialinė adaptacija klasėje ir mokykloje. Dauguma mokytojų teigė, jog šie mokiniai turi draugų klasėje. Mokytojai aiškiai ir gana tiksliai įvardino judėjimo sutrikimų turinčių mokinių draugus gimnazijoje, kad mokiniai jų turi labai daug, nuolat apsupti bendraamžių, draugų tikrai netrūksta. Keli iš pedagogų, net gi, draugų skaičių įvardino: kartais matau jį su vienu draugu, turi tris draugus klasiokus. Taip pat keli pedagogai minėjo teiginius, kurie susiję su judėjimo sutrikimų turinčių mokinių atskirtimi klasėje: nenori klasiokai su juo dirbti grupėse, retai kada matau apsuptą bendraamžių, pastebiu jį vieną, bendraklasiai tik kartais pašnekina. Galima daryti prielaidą, jog daugumos mokinių socialinė adaptacija mokykloje ir klasėje yra sėkminga.

Mokytojų buvo klausiamą apie bruožus, būdingus judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams. Jų atsakymai iliustruoti 18 lentelėje.

18 lentelė

Kategorija „Mokytojų nuomonė apie bruožus, būdingus mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokytojų nuomonė apie bruožus, būdingus mokiniams, turintiems judėjimo	Teigiamas požiūris į mokymąsi	[<i>Jis mokosi neblogai ir kiek žinau, tai daro tikrai noriai...</i>] (G, 4); [<i>...tai jis gana rimtas mokinys, atsakingas...</i>]; [<i>Tiesiog, pats Donatas gana rimtas, kaip tokio amžiaus</i>]; [<i>...visada paruošia namų darbus</i>] (A, 8).	4
	Pozityvumas	[<i>...jis niekada nesiskundžia ir visada sako, kad jam viskas gerai...</i>] (G, 4); [<i>...visada gerai nusiteikęs</i>] (L, 5).	2
	Drovumas, uždarumas	[<i>Jis gana uždaras. Pastebiu, kad jis nuolatos būna vienas</i>]; [<i>...tik kiek uždaras</i>] (I, 1); [<i>Uždarumas, esančių problemų nuslėpimas,</i>	5

sutrikimų		<i>jautrumas...</i>] (F, 6); [...labai rami ir nedrąsi...];[Jos tas drovumas ir nedrąsa nugali...] (L, 7).	
	Bendravimo problemos	<i>[Jei šnekasi, tai dažniausiai su mokytojom arba moterim, kuri jam padeda...]</i> (I, 1); <i>[Jis savotiškas...Kartais jį tiesiog sunku suprasti]</i> (G, 4); <i>[Kartais tiesiog sunku jį suprasti]</i> (L, 5).	3
	Komunikabilumas, taikus bendravimas	<i>[...nelinkusi konfliktuoti,...]</i> (M, 3); <i>[Labai šnekus ir filosofiškas]</i> (G, 4); <i>[Labai filosofiškas mokinys, daug šnekantis. Jis unikalus vaikas]; [...tolerantiškas, nekonfliktiškas...]; [...nelinkęs konfliktuoti...]</i> (L, 5); <i>[komunikabili, supratinga...]</i> (L, 7).	6
	Niekuo neišsiskiriantis elgesys	<i>[Iprastas elgesys...]</i> (M, 2); <i>[...ji tokia pati, kaip ir visos kitos mergaitės...]</i> (M, 3); <i>[Nežinau, manau, kad jis kaip ir visi, išskyrus tai, kad turi judėjimo negalią]</i> (A, 8).	3

Apibendrinus lentelės duomenis, atsižvelgiant į mokytojų nuomonę, pats būdingiausias bruožas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų – komunikabilumas, taikus bendravimas. Teigiama, jog šie mokiniai nekonfliktiški, šnekūs, filosofiški, unikalūs, tolerantiški, supratingi. Taip pat pedagogai išskyrė ir kitus teigiamus mokinių būdo bruožus: teigiamas požiūris į mokymąsi ir pozityvumas, kurie pasireiškia noru mokytis, atsakingumu, rimtumu, gera nuotaika. Dalis mokytojų minėjo, kad šie mokiniai pasižymi niekuo neišsiskiriančiu elgesiu, jog skiriasi tik tuo, kad turi judėjimo sutrikimų. Buvo minėtas mokinių drovumas, uždarumas, bei kylančios problemos su bendravimu. Apie pastaruosius bruožus pedagogai kalbėjo: būdingas problemų nuslėpimas, jautrumas, vienatvė, nedrąsa, savotiškumas, tarpusavio nesupratingumas. Išvada, kad šiems mokiniams būdingi gana įvairūs charakterio bruožai, tačiau labiausiai dominuojantis – komunikabilumas. Galima daryti prielaidą, jog judėjimo sutrikimų turinčių mokinių teigiamos charakterio savybės įtakoja sėkmingą adaptaciją tarp bendraamžių ir mokytojų.

Pedagogai apibūdino bendraklasių elgesį su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais. Tyrimo metu gauti rezultatai pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė

Kategorija „Bendraklasių elgesys su mokiniais, turinčiais judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Bendraklasių elgesys su mokiniais, turinčiais judėjimo sutrikimų	Fizinė pagalba	<i>[...daiktus paneša, pakilti nuo kėdės padeda, duris atidaro, padeda laiptais nultipti, užlipti. Mokiniai tikrai daug padeda]</i> (M, 2); <i>[Jie jai daug padeda: atsistoti nuo kėdės, judėti. Na, suteikia fizinę pagalbą]</i> (M, 3); <i>[Kartais klasiokai nori jam padėti fiziškai...]</i> (G, 4); <i>[Visi draugiški ir paslaugūs jai]</i> (L, 7).	4
	Vengimas	<i>[Vengia jo, nelabai nori bendrauti, kartu daryti darbus grupėse]; [Jis turi tvirtą nuomonę ir manau, jog klasiokam tas nepatinka ir dėl to, jie jo vengia]</i> (I, 1); <i>[...klasės draugai neatranda su juo bendrų pokalbio temų]</i> (A, 8).	3
	Lygiavertis bendravimas	<i>[Iprastas elgesys]</i> (M, 2); <i>[Kad elgiasi labai gerai]</i> (M, 3); <i>[Visi elgiasi gerai]</i> (L, 5); <i>[...jie elgiasi su juo draugiškai...tai protingai ir elgiasi]; [Visi joje gerai sutaria]</i> (F, 6); <i>[Lygiavertis elgesys, mokiniai su ja elgiasi taip, kaip ir su kitais]</i> (L, 7); <i>[Manau, kad mokiniai stengiasi priimti negalią turintį bendraklasį, kaip sveiką vaiką, nematyti, neakcentuoti tos negalios, bendrauti kaip su sveiku vaiku. Nesu pastebėjusi, kad kas šaipytųsi ar panašiai]</i> (A, 8).	7

Gauti rezultatai parodė, koks bendraklasių elgesys su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais. Daugumos mokytojų nuomone, juos sieja lygiavertis bendravimas: elgiasi labai gerai, draugiškai, neišskiria iš kitų, nereaguoja į sutrikimus. Tokie mokytojų teiginiai įrodo, kad specialiųjų poreikių mokiniai neturi problemų dėl bendravimo ir savo klasėje jaučiasi gerai. Taip pat pedagogai minėjo, kad klasės draugai suteikia ir fizinę pagalbą, kuri labai reikalinga judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams: daiktus paneša, pakilti nuo kėdės, laiptais nultipti, užlipti padeda. Keli pedagogai kalbėjo, kad bendraklasiai vengia sutrikimų turinčių mokinių: nenori bendrauti, dirbti kartu grupėse, neatranda bendrų pokalbio temų. Tačiau galima daryti prielaidą, kad vengimas nėra susijęs su tuo, kad mokiniai turi judėjimo sutrikimų, o su šių mokinių būdo bruožais: tvirtos nuomonės turėjimu, uždarumu, nenoru bendrauti. Remiantis mokytojų atsakymais, galima daryti išvadą, jog bendraklasių elgesys su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais yra paremtas lygiaverčiu bendravimu ir fizine pagalba.

Pedagogų interviu metu buvo siekiama išsiaiškinti ne tik bendraklasių elgesį su judėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais, bet ir pastarųjų bendravimą su bendraamžiais. Atsakymų duomenis iliustruoja 20 lentelė.

20 lentelė

Kategorija „Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, bendravimas su bendraamžiais“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų, bendravimas su bendraamžiais	Bendravimo problemos	<i>[Nedaug bendrauja. Retai pastebiu, kad jis šnekėtųsi su bendraamžiais] (I, 1); [...bet mažai bendrauja, neatranda bendrų temų su bendraklasiais] (A, 8).</i>	2
	Lygiavertis bendravimas	<i>[Nieko neišsiskiriantis bendravimas... Šių mokinių elgesys normalus, kaip ir visų kitų mokinių. Jos su visais draugiškos, paslaugios, drąsios] (M, 2); [Jos elgesys su visais toks pat, kaip ir visų mokinių]; [Daug kalbasi, bendradarbiauja ir panašiai] (M, 3); [Klasiokus jis gerbia ir jie gerbia jį] (G, 4); [...elgiasi su visais gerai. Jis tolerantiškas, nekonfliktiškas...] (L, 5); [Stengiasi pritapti prie bendraamžių, atrasti bendrų pokalbių temų] (F, 6); [Malonus elgesys, draugiškas] (L, 7).</i>	7

Apibendrinus pateiktos lentelės duomenis, galima teigti, kad judėjimo sutrikimų turinčių mokinių bendravimas su bendraamžiais yra lygiavertis. Mokytojų nuomone, tarp mokinių vyksta niekuo neišsiskiriantis bendravimas, kuris pasižymi draugiškumu, paslaugumu, bendradarbiavimu, pokalbiais, pagarba, tolerantiškumu, konfliktų nebuvimu, bendrų temų buvimu. Taip pat keli pedagogai paminėjo ir bendravimo problemas, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai mažai bendrauja, neatranda bendrų pokalbio temų. Kaip matyti rezultatuose, dauguma mokytojų, vis gi, įvardino lygiavertį bendravimą, kuris labai svarbus sėkmingos adaptacijos vyksmui.

Fizinės aplinkos požiūriu adaptacijos sėkmingumas susijęs su individo gyvenimu ir jo funkcionavimu (Juodraitis, 2004). Dėl to buvo siekiama sužinoti, kokia pedagogų nuomonė apie mokyklos pritaikymą mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų. Gautus rezultatus iliustruoja 21 lentelė.

21 lentelė

Kategorija „Mokyklos aplinkos pritaikymas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokyklos aplinkos pritaikymas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų	Liftas	<i>[Juk čia turėjome renovaciją, tai ir liftas yra...]</i> (L, 7).	1
	Specialūs tualetai	<i>[...ir specialus tualetas...]</i> (L, 7).	1
	Ramos	<i>[Mokyklos įėjimas pritaikytas]</i> (L, 7).	1
	Valgykla	<i>[...net ir valgykla pritaikyta]</i> (L, 7).	1
	Suolai	<i>[Tik kai kurios klasės turi reguliuojamus, bet tokių klasių tik keletas]</i> (M, 3); <i>[...pritaikyti suolai...]</i> (L, 7).	2
	Turėklai	<i>[Visur kur reikia, padaryti turėklai...]</i> (L, 7).	1
	Mokykla pritaikyta	<i>[Taip, tikrai labai tinkamai pritaikyta]; [Ši gimnazija visiškai pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo negalių]</i> (L, 7).	2
	Mokykla nevisiškai pritaikyta	<i>[Nevisai pritaikyta]</i> (I, 1); <i>[Nepilnai pritaikyta]</i> (M, 2); <i>[Nesu aš didelė žinovė, bet manyčiau, kad ne visiškai]</i> (M, 3); <i>[Nevisiškai]</i> (L, 5).	4
Mokykla nepritaikyta	<i>[Tai, kad ne. Nėra nieko specialaus, pritaikyto]</i> (G, 4); <i>[Nepritaikyta...]</i> (F, 6); <i>[Tinkamai nepritaikyta...]</i> (A, 8).	3	

Iš mokytojų atsakymų matyti, jog mokyklų aplinkos pritaikymo įvairovė, judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams, gana skurdi. Kaip matyti teiginiuose, tik vienas pedagogas kalba apie visišką gimnazijos pritaikymą pastariesiems mokiniams. Mokytojas minėjo, jog gimnazijoje įvyko renovacija, kuri visiškai pritaikė fizinę aplinką judėjimo sutrikimų turintiems vaikams: liftas, specialus tualetas, ramos, pritaikyta valgykla, suolai, turėklai visur kur reikia. Tai pat vienas pedagogas minėjo pritaikytus suolus, bet tik keliose klasėse iš visos gimnazijos. Kiti mokytojai teigė, jog mokykla nevisiškai pritaikyta arba visiškai nepritaikyta. Iš mokytojų atsakymų galima daryti išvadą, kad tik vienos gimnazijos fizinė aplinka visiškai pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų, o kitų gimnazijų aplinka nevisiškai arba visai nepritaikyta.

Interviu metu buvo norėta sužinoti ne tik apie mokyklų pritaikymą, bet ir išskirti pagrindines aplinkos pritaikymo problemas mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų. Šios problemos pateiktos 22 lentelėje.

22 lentelė

Kategorija „Mokyklos aplinkos pritaikymo problemos mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Mokyklos	Nėra lifto	<i>[Taip pat nėra lifto, kuris būtų tikras išsigelbėjimas]</i> (I, 1); <i>[Nėra]</i>	4

aplinkos pritaikymo problemos mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų		<i>lifto...]</i> (M, 2); [<i>Liftas būtų puiki išeitis, o mes jo neturime]</i> (M, 3); [<i>...mokykloje nėra įrengta liftų, o aukštų čia trys]</i> (A, 8).	
	Nėra pritaikytų tualetų	<i>[Nėra specialių tualetų kabinetų, jei mokinyš būtų vežimėlyje]</i> (I, 1);	1
	Nėra rampų	<i>[Nėra specialaus įvažiavimo į mokyklą, kuris skirtas, būtent, judėjimo negalių turintiems mokiniams]</i> (I, 1); [<i>Nėra...pandusų]</i> (M, 2); [<i>...prie įėjimo-išėjimo nėra kaskadų]</i> (F, 6); [<i>Nėra rampų prie įėjimo]</i> (A, 8).	4
	Netinkamas mokyklos pastato projektas	<i>[...ir sporto salė kitame pastate, tad, pavyzdžiui, žiemos metu, ypač mokiniui su judėjimo sunkumais, sunku ją pasiekti, juk slidu ir panašiai]; [Taip pat labai nepatogu, kad sporto salė kitame pastate ir reikia eiti per lauką...]</i> (L, 5).	2
	Netinkama laiptinė konstrukcija	<i>[Taip pat laiptai be galo statūs. Aš neįsivaizduoju, kaip šios mokinės sugeba užlipti laiptais]</i> (M, 2); [<i>Ir dar pagrindinis įėjimas į mokyklą pavojingas, nes yra tik laiptai...]</i> ; [<i>Čia laiptai per statūs, sunku lipti tokiems vaikams, o gal net visiškai neįmanoma]</i> (M, 3); [<i>Yra viei laiptai netinkami, jie eina spirale, kai lipi, matai kas vyksta apačioje...]</i> (G, 4); [<i>Yra laiptai, kurie tokiems mokiniams kelia sunkumų...]</i> ; [<i>Vienus laiptus, jie panašūs į spiralę, kadangi šis mokinyš turi judėjimo sutrikimą, tai jam sunku jeis lipti...]</i> (L, 5); [<i>...laiptinė konstrukcija...]</i> (F, 6); [<i>Dar laiptai statoki...]</i> (A, 8).	8
Problema su pritaikytais suolais	<i>[Taip pat suolai netinkami, nereguliuojami]</i> (M, 3); [<i>...įprasti suolai ir stalai...]</i> (F, 6); [<i>Ne visose klasėse reguliuojami suolai]</i> (A, 8).	3	

Gauti pedagogų atsakymai atskleidė pagrindines mokyklų aplinkos pritaikymo problemas. Kaip matyti atsakymuose, problemos yra įvairios: nėra lifto, specialių tualetų, rampų, netinkamas mokyklos pastato projektas, netinkama laiptinė konstrukcija, nėra pritaikytų suolų. Pastebėta, jog didžioji dalis pedagogų, kaip pagrindinę problemą išskyrė netinkamą laiptinę konstrukciją. Apie pastarąją problemą kalbėjo: laiptai be galo statūs, pagrindinis įėjimas pavojingas yra tik laiptai, laiptai eina spirale. Pedagogai kalbėdami apie laiptų pavojingumą dažnai minėjo, jog neįsivaizuoja, kaip judėjimo sutrikimų turintys mokiniai geba užlipti, kad yra pavojinga, sunku, neįmanoma, lipant spiraliniais laiptais matosi kas vyksta apačioje. Šie pedagogų pasisakymai įrodo, kad jiems svarbi specialiųjų poreikių turinčių mokinių savijauta gimnazijoje. Taip pat pusė mokytojų, kaip problemą išskyrė, jog nėra rampų. Jas pedagogai įvardino įvairiai: nėra specialaus įvažiavimo į mokyklą, nėra pandusų, nėra kaskadų. Pusė mokytojų minėjo, kad nėra liftų, kuris būtų tikras išsigelbėjimas ir puiki išeitis laisvai judėti visais gimnazijos aukštais, judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams. Dar viena problema, kurią interviu metu išskyrė pedagogai – pritaikytų suolų nebuvimas. Taip pat, kaip problema buvo minėtina: nėra pritaikytų tualetų, netinkamas mokyklos pastato projektas. Galima daryti prielaidą, jog pati didžiausia aplinkos problema gimnazijose – netinkama laiptinė konstrukcija. Pasak mokytojų, tai problema, kuri sukelia daugiausiai problemų mokiniams, kurie turi judėjimo sutrikimų.

Buvo klausama ir apie būtinus gimnazijų aplinkos pokyčius judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams, kad jų savijauta būtų geresnė. Šie pokyčiai iliustruoti 23 lentelėje.

Kategorija „Būtinai mokyklos aplinkos pokyčiai mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų geresnei savijautai“ ir ją sudarančios subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Mokytojų teiginiai	Teiginių skaičius
Būtinai mokyklos aplinkos pokyčiai, mokinių, turinčių judėjimo sutrikimų geresnei savijautai	Speciali įranga	[...reikėtų specialių įrengimų, kurie reikalingi vaikams su judėjimo negalia] (F, 6).	1
	Lifto įrengimas	[Taip pat nėra lifto, kuris būtų tikras išsigelbėjimas]; [Reikėtų įrengti tokiems vaikams liftą...] (I, 1); [Labai reikalingas liftas...] (M, 2); [Kaip jau sakiau, reiktų kažką daryti, o gal liftą įrengti, net neįsivaizduoju]; [Liftas būtų puiki išeitis...]; (M, 3); [Ateityje ir liftas galėtų būti...] (G, 4); [...reiktų įrengti liftą] (A, 8).	7
	Pritaikytų suolų nupirkimas	[Taip pat suolus visur naujus nupirkti] (M, 3); [Taip pat nupirkti pritaikomus suolus, kiekvienam pagal poreikius] (A, 8).	2
	Rampų įrengimas	[Reikėtų įrengti tokiems vaikams specialų įvažiavimą į gimnaziją...] (I, 1); [...ir pandusai prie įėjimo] (M, 2); [...galėtų padaryti tokį įėjimą, kad būtų pritaikytas ir žmonėms su judėjimo negalia] (M, 3); [...ir rampos prie paradinių durų] (A, 8).	4
	Laiptinės konstrukcijos pritaikymas	[Yra viei laiptai netinkami, jie eina spirale, kai lipi, matai kas vyksta apačioje... Tad reikėtų juos kažkaip pakeisti] (G, 4); [Vienus laiptus, jie panašūs į spiralę, kadangi šis mokinys turi judėjimo sutrikimą, tai jam sunku jeis lipti, tad reikėtų juos pakeisti] (L, 5).	2
	Mokyklos pastatų koregavimas	[Taip pat reikėtų tunelio, kuris jungtų mokyklą su sporto sale...] (G, 4); [...tad būtų gerai, koku nors būdu padaryti sporto salę pačioje gimnazijoje, galbūt kokį priestatą pastatyti...] (L, 5).	2
	Pritaikytų tualetų įrengimas	[Reikėtų įrengti tokiems vaikams specialias tualetų kabinas...] (I, 1).	1
	Pokyčių nereikia	[Nieko nebereikia. Mūsų gimnaziya atrenovuota ir sutvarkyta, kad visi mokiniai jaustųsi patogiai] (L, 7).	1
	Bendruomenės pastangos	[Reikia kalbėtis su mokiniais apie judėjimo negalią turinčius vaikus, kaip jį priimti, kaip bendrauti ir panašiai, žodžiu viską galima gražiai paaiškinti, taip ir yra daroma. Pas mus mokykloje tokie besimokantys vaikai greičiausiai jaučiasi gerai, nes tam yra dedamos visos mokyklos bendruomenės pastangos] (A, 8).	1

Remiantis šia lentele buvo sužinota, apie kokius būtinus aplinkos pokyčius mokyklose kalba pedagogai, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai geriau jaustųsi. Mokytojai išskyrė pagrindinius aplinkos pokyčius: lifto ir rampų įrengimą. Tačiau dauguma kalbėjo apie lifto įrengimo būtinybę. Pedagogai teigė, jog liftas būtų tikras išsigelbėjimas, puiki išeitis, kad jis labai reikalingas. Taip pat buvo minėtas ir pritaikytų suolų nupirkimas, laiptinės konstrukcijos pritaikymas, pastatų koregavimas. Po vieną pedagogą išskyrė ir kitus būtinus pokyčius mokyklų aplinkoje: reikalinga speciali įranga, pritaikyti tualetai, bendruomenės pastangos. Tik vienas iš apklaustųjų teigė, jog jokie pokyčiai mokyklos aplinkoje nereikalingi. Galima daryti išvadą, jog pedagogai apie būtinus mokyklų aplinkos pokyčius kalba gana daug ir atvirai norėdami, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai geriau jaustųsi ir jų adaptaciją būtų kuo sėkmingesnė. Tai gi, pasak mokytojų, pats būtiniausias pokytis mokyklose – lifto įrengimas.

Tyrimo duomenų apibendrinimas

Apibendrinus tyrimo rezultatus mokiniai, turintys judėjimo sutrikimų, atskleidė savo santykius su bendraklasiais ir mokytojais. Dauguma mokinių teigė, jog jiems draugai labai svarbūs, tai buvo matyti iš jų atsakymų, nes dažnai buvo kartojamas žodis „draugas“. Mokiniai pasakojo ir apie savijautą bendraujant su bendraamžiais klasės aplinkoje teigdami, jog jaučia teigiamus jausmus, jaučiasi laimingi, nėra patyrę patyčių. Kiti kalbėdami apie savijautą, išskyrė nemalonią klasės atmosferą: baimę, atstūmimą, liūdesį. Mokiniai daug kalbėjo apie santykius su mokytojais, daugumos jų santykiai geri, bendravimas malonus, keletas mokinių išskyrė formalius santykius. Taip pat mokiniai kalbėjo apie mokytojų pagalbą sprendžiant problemas, jog kilus problemai padeda ją išspręsti. Rezultatai atskleidė judėjimo sutrikimų turinčių mokinių santykius su bendraklasiais, didžioji dalis teigė, jog santykiai teigiami, vyrauja supratingumas, geras elgesys, pokalbiai asmeninėmis temomis. Taip pat mokiniai santykius apibūdino neigiamai, jog bendraklasiai negerbia ir nenori draugauti. Keli mokiniai teigė, kad jų santykiai tik formalūs. Kaip teigia Poderienė (2004), mokyklinėje aplinkoje mokinius labai stipriai veikia bendraklasiai ir mokytojai, šiek tiek mažiau, kitų klasių mokiniai, vadovybė bei bendruomenė.

Gauti rezultatų duomenys atskleidė, kaip judėjimo sutrikimų turintys mokiniai vertina savo mokyklos aplinką ir joje patiriamus sunkumus. Mokiniai kalbėdami apie mokyklos aplinką išskyrė gana įvairių jos pritaikymą: individualią pamokų aplinką, liftą, pritaikytus suolus, pritaikytą valgyklą, specialų tualetą, lydintį asmenį. Vis gi, dauguma kalbėjo apie suteiktą individualią pamokų aplinką: individualią chemijos pamoką, kūno kultūros pamokų nelankymą. Mokiniai išskyrė sunkumus, kuriuos patiria mokyklos aplinkoje, vienas dažniausiai minėtų sunkumų – laiptai. Apie pastaruosius neigiamai atsiliepė daugiau nei pusė respondentų. Mokiniai pasakojo apie savo savijautą susidūrus su problemomis/sunkumais, dėl nepritaikytos mokyklos aplinkos teigdami, kad patiria baimę, nesaugumo jausmą, įtampą. Taip pat mokiniai minėjo savo veiksmus, kai susiduria su aplinkos sunkumais. Susidūrus su sunkumais dauguma mokinių priima aplinkinių pagalbą, o kiti naudojami įvairiomis pagalbiniėmis priemonėmis: turėklais, liftu. Atsakymuose išskiriama ir teikiama pagalba judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams. Didžioji dalis pastarųjų mokinių minėjo apie mokytojų teikiamą pagalbą taip pat bendraamžių pagalbos teikimą. Tik keli mokiniai paminėjo apie kitų mokyklos darbuotojų teikiamą pagalbą.

Tyrimo duomenys atskleidė mokytojų elgseną ugdant mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų. Daugumą pedagogų išskyrė įprastą, nieko neišsiskiriančią elgseną su šiais mokiniais: visi vienodi, dirbu lygiai taip pat, visi tokie patys. Keletas apklaustųjų demonstravo užuojautą ir gailestį pastariesiems mokiniams. Pedagogai kalbėjo apie mokinių ugdymo ir ugdymosi problemas, didžioji dalis teigė, jog problemų – nepatiria, sakydami, kad šie mokiniai tokie pat, kaip ir kiti. Vis gi, buvo

mokytojų, kurie išskyrė tokias problemas: mokinių atsiribojimas, drovėjimasis, fiziniai sunkumai, lankomumo problemos. Pedagogai išsakė savo nuomonę apie pamokų individualizavimą mokiniams, turintiems specialiųjų poreikių. Pasak jų atsakymų, šiuo metu nei vienam iš mokinių nereikia individualizuoti užduočių, bet ankstesniems ugdytiniams, yra tekę individualizuoti. Tyrimo rezultatai atskleidė mokinių socialinę adaptaciją klasėje ir mokykloje. Dauguma pedagogų teigė, jog šie mokiniai turi draugų savo klasėje, jog draugai suteikia fizinę pagalbą, lygiavertiškai bendrauja neišskirdami iš kitų. Tik keli mokytojai minėjo mokinių atskirtį: nenori kartu dirbti grupėse, vengia, neatranda bendrų pokalbio temų, tik kartais pašnekina. Anot Kubilienės (2010), aktualia adaptacijos procese tampa tokia mokymosi aplinka, kurioje vyrauja pasitikėjimo atmosfera, leidžianti efektyviau spręsti problemas, sudaranti lankstesnes sąlygas atsiskleisti ir bręsti kiekvieno mokinio ir mokytojo asmenybei, skatinanti geriau mokytis, leidžianti užbėgti už akių daugybei mokinio ir visos klasės problemoms ir užtikrinanti kiekvieno mokinio saugumą.

Tyrimo rezultatuose matyti, kaip mokytojai vertina mokyklų aplinkos pritaikymą mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų. Pasak pedagogų, tik viena gimnazija yra visiškai pritaikyta pastariesiems mokiniams. Apie šią gimnaziją buvo kalbama, kad joje atlikta renovacija, kuri tenkina visus mokinių specialiuosius poreikius. Kiti mokytojai teigė, jog mokyklos nevisiškai pritaikytos arba visiškai nepritaikytos. Buvo išskirtos mokyklų aplinkos pritaikymo problemos, kurios yra įvairios: nėra lifto, specialių tualetų, rampų, netinkamas mokyklos pastato projektas, netinkama laiptinė konstrukcija, nėra pritaikytų suolų. Didžioji dalis pedagogų, kaip pagrindinę problemą išskyrė netinkamą laiptinę konstrukciją: laiptai be galo statūs, pagrindinis įėjimas pavojingas yra tik laiptai, laiptai eina spirale. Mokytojai išsakė savo nuomonę apie būtinus mokyklos aplinkos pokyčius, kad judėjimo sutrikimų turintys mokiniai geriau jaustųsi: lifto ir rampų įrengimą. Pedagogai teigė, jog liftas būtų tikras išsigelbėjimas, puiki išeitis. Taip pat buvo minėtas ir pritaikytų suolų nupirkimas, laiptinės konstrukcijos pritaikymas, pastatų koregavimas, pritaikyti tualetai, bendruomenės pastangos.

Išvados

1. Socialinė adaptacija, tai žmogaus gebėjimas konkrečioje socialinėje aplinkoje patenkinti savo poreikius ir taip padėti ar bent netrukdyti tai padaryti aplinkiniams. Mokinių adaptaciją mokykloje lemia nemažai faktorių: mokinio nusiteikimas, mokyklos aplinka, mokytojų pasirengimas ugdomajai veiklai, šeimos, mokinio savęs vertinimo, bendraklasių požiūrio į jį, mokytojų ir tėvų pagalba. Mokiniam, kuris turi specialiųjų poreikių ar jų neturi, tiesioginę ir didžiausią įtaką adaptacijai turi mokytojai ir bendraklasiai.
2. Judėjimo sutrikimų turintys mokiniai išskiria tokias pagrindines problemas patiriamas mokyklos aplinkoje: laiptai (statūs, spiraliniai, kelia baimę, gąsdina, nepatogūs, neturi turėklų, bijo per juos turėti traumų), sporto salė kitame pastate, durys (sunkiai atsidaro, siauras pravažiavimas), aukštos pakylės prie lentos, žemi suolai ir kėdės, siauri koridoriai. Mokiniai įvardino patiriamus jausmus susidūrus su problemomis mokyklos aplinkoje: baimė, nesaugumas, įtampa, pripratimas. Tyrimo rezultatai atskleidė mokinių problemas santykiuose su mokytojais ir bendraamžiais. Pasak apklaustųjų geresni santykiai vyrauja su mokytojais nei su bendraamžiais, nes pagalbos daugiau sulaukiama iš mokytojų nei iš bendraamžių.
3. Atsižvelgiant į mokytojų nuomonę apie mokinių adaptacines ypatybes mokyklose, teigtina, jog adaptacija yra sėkminga, nes dauguma mokinių turi draugų, kurie suteikia fizinę pagalbą ir lygiavertiškai bendrauja, neišskirdami judėjimo sutrikimų turinčių mokinių iš aplinkos. Vis gi, yra mokinių, kurie patiria bendravimo problemų ir atskirtį bendraamžių tarpe. Anot pedagogų, individualizuoti pamokas tenka retai, o šiuo metu besimokantiems judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams, individualizuoti mokymo – nereikia.
4. Išsiaiškinus mokytojų patiriamas problemas ugdant judėjimo sutrikimų turinčius mokinius, nustatyta, kad didžioji dalis problemų ugdymo/si procese nepatiria, o jeigu ir patiria, tai jos susijusios su pačių mokinių atsiribojimu, drovėjimusi, pamokų nelankymu. Rezultatai atskleidė mokytojų nuomonę, dėl mokyklų aplinkoje patiriamų problemų vaikams, turintiems judėjimo sutrikimų: nėra lifto, specialiųjų tualetų, rampų, netinkamas mokyklos pastato projektas, netinkama laiptinė konstrukcija, nėra pritaikytų suolų. Didžioji dalis pedagogų, kaip pagrindinę problemą išskyrė netinkamą laiptinę konstrukciją.

Literatūra

1. Abernethy, C. (2010). *Strength-Based Factors for Successful Adaptation to an Early College High School Environment*. <http://eric.ed.gov/?id=ED520949> (žiūrėta: 2015-09-28).
2. Alčiauskaitė, L., Šinkariova, L. (2013). Judėjimo negalią turinčių asmenų negalios priėmimo sąsajos su saviveiksmingumu ir suvokiama socialine parama. *Visuomenės sveikata*, 3(62), (p. 87).
3. Ališauskas, A. (2002). Vaikų raidos ypatingumą ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas: mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskienė, S. (2003). Vaikai, turintys judesio ir padėties sutrikimų. Iš: Ambrukaitis, J. *Specialiojo ugdymo pagrindai: vadovėlis edukologijos specialybės studentams* (p. 373-392). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Barber, B. K., Olsen, J. A. (2004). *Assessing the Transitions to Middle and High School*. *Journal of Adolescent Research*, 19(1), (p. 9). <http://jar.sagepub.com/content/19/1/3.abstract> (žiūrėta: 2015-09-30).
6. Barkauskaitė, M., Mišeikytė, K. (2006). Mokinių adaptacijos ypatumai kritinių ugdymo(si) etapų metu. *Pedagogika*, Nr. 84, (p. 127-134). <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/84/84.pdf> (žiūrėta: 2014-10-18).
7. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2009). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
8. Zaborskis, A. ir kt. (sud.), (2002). Veiksminga pagalba neįgaliam vaikui ir jo šeimai Kauno mieste: informacija tėvams, medikams, pedagogams. Kaunas.
9. Brazdeikienė, L., Pilipavičius, R. J., Stasiuvienė, D. (2004). Vyresniųjų klasių moksleivių elgesio bei psichologinės savijautos ypatumai. *Visuomenės sveikata*, Nr. 4, (p. 57-60).
10. Burvytė, S. (2004). Adaptacija ir jos raiška pradinėje mokykloje. *Pedagogika*, Nr. 73, (p. 83-88). <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Burvyte.pdf> (žiūrėta: 2015-09-11).
11. Cameron, L., Rutland, A. (2006). Extended Contact through Story Reading in School: Reducing Children's Prejudice toward the Disabled. *Journal of Social Issues*, 62(3), (p. 469-488). https://www.researchgate.net/publication/229448620_Extended_Contact_through_Story_Reading_in_School_Reducing_Children%27s_Prejudice_toward_the_Disabled (žiūrėta: 2015-11-02).
12. Cowan, P. A., Cowan, C. P., Mehta, N. (2009). Adult attachment, couple attachment, and children's adaptation to school: an integrated attachment template and family risk model.

- Attachment and Human Development, 11(1), (p. 29-46). USA: University of California, Berkeley.
- <https://www.researchgate.net/publication/23984008> Adult attachment couple attachment and children%27s adaptation to school An integrated attachment template and family risk model (žiūrėta: 2015-08-22).
13. Cowan, P. A., Cowan, C. A., Ablow, J. C. et. al. (2005). *The Family Context of Parenting in Children's Adaptation to Elementary School* (p. 164-165). London: University of Oregon. http://pages.uoregon.edu/dslab/Papers_files/Measelle%20Chp%206.pdf (žiūrėta: 2015-10-02).
  14. Čėsnaityė, D., Ivanauskienė, F. (2001). Pirmos klasės mokinių psichosocialinės adaptacijos tyrimas. *Pedagogika*, Nr. 54, (p. 46-54).
  15. Eimutienė, S. (2003). Žmogaus gyvenimas - nuolatinė adaptacija. (sud.) Marcinkus, R. Kriziniai ugdymo etapai ir vaiko ekologija: konferencijos medžiaga. Šiauliai: K. J. Vasiliausko įmonė.
  16. Gliokler, M. (vertė: Adomaitienė, G.). (2003). Tarpusavio santykių galia: kaip ugdytis ir įveikti konfliktus. Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė.
  17. Goleman, D. (vertė: Balčiūnas, M.). (2001). Emocinis intelektas: kodėl jis gali būti svarbesnis nei IQ. Vilnius: Presvika.
  18. Greene, R. R. (2000). Social work with the aged and their families. USA and UK: A Division of Transaction Publishers. [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=s1BxPNwRwvcC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Greene,+R.+\(2000\).+Social+work+with+the+aged+and+their+families&ots=TML2MXy29h&sig=WGmh1dbzxbcrYemA_p6Z5vUwiKk&redir_esc=y#v=onepage&q=Greene%20R.%20\(2000\).%20Social%20work%20with%20the%20aged%20and%20their%20families&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=s1BxPNwRwvcC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Greene,+R.+(2000).+Social+work+with+the+aged+and+their+families&ots=TML2MXy29h&sig=WGmh1dbzxbcrYemA_p6Z5vUwiKk&redir_esc=y#v=onepage&q=Greene%20R.%20(2000).%20Social%20work%20with%20the%20aged%20and%20their%20families&f=false) (žiūtėta: 2015-07-14).
  19. Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. (2003). Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas, (p. 396-427). Vilnius: Alma littera.
  20. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas* (p. 80). Vilnius: Gimtasis žodis.
  21. Juodraitis, A. (2004). Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika. *Mokomoji knyga* (p. 10-25). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
  22. Keinys, S. (2012). Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
  23. Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo turinio individualizavimas. Rekomendacijos mokytojams, ugdančiams skirtingų poreikių ir gebėjimų mokiniams. Vilnius: Via Recta.

24. Kubilienė, K. (2010). Mokinių adaptacija gimnazijoje: mokytojo kompetentingumo vaidmuo. *Pedagogika*, Nr. 98, (p. 100-107). <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2010/98/kub100-107.pdf> (žiūrėta: 2014-10-14).
25. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2000). Socialinis darbas švietimo sistemoje. Teoriniai aspektai: studijų knyga. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
26. Legkauskas V. (2000). Tapatumo būvių ir socialinės adaptacijos mokykloje rodiklių ryšys. *Psichologija*, Nr. 22, (p. 31-38).
27. Leliūgienė, I. (2003). Socialinė pedagogika: vadovėlis. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
28. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011 m. liepos 13 d.). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tvarkos aprašas. Vilnius: Nr. V-1265/V-685/A1-317.
29. Lybko, I. V. (2008). Metodika “diagnostics corporal I” [Psychological diagnostics]. *Scientific and Methodical and Practical Magazine*, (p. 5-21).
30. Miller, L. (2012). Caring for children with special needs. PHYSICAL DIFFERENCES AND IMPAIRMENTS. Iowa State University Extension. <https://www.ces.ncsu.edu/depts/fcs/pdfs/nc15.pdf> (žiūrėta: 2015-09-06).
31. Montesori, M. (vertė: Ardickas, Z.). (2000) Vaikystės paslaptys. Kaunas: Šviesa.
32. Nacionalinis medicininės klasifikacijos centras. (2008). TLK-10-AM sisteminis ligų sąrašas. Tarptautinis statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos dešimtas pataisytas ir papildytas leidimas Australijos modifikacija. http://www.dainupspc.lt/attachments/File/TLK10AM_versija_spausdinimui_01.pdf (žiūrėta: 2015-09-04).
33. Palujanskienė, A. (2006). Vaikų adaptacija mokykloje. *Socialinis ugdymas*, Nr. 1(12), (p. 84-92).
34. Petrova, J. (2004). Pirmų klasių moksleivių socialinės-psichologinės problemos. Socialinis ugdymas: socialinė pedagoginė teorija ir praktika III. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
35. Petrulytė, A. (2003). Jaunesniojo paauglio socialinė raida. Vilnius: Presvika.
36. Pivik, J., McComas, J., LaFlamme, M. (2002). Barriers and facilitators to inclusive education. *Exceptional Children*, 69(1), (p. 97-107).
37. Pivorienė, R. V., Sturlienė, N. (2005). Mūsų klasė: knyga klasės auklėtojai. Vilnius: Tyto alba.
38. Poderienė, G. (2004). Mokymo aplinkos įtaka mokinių adaptacijai penktoje klasėje. *Daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai: edukologija. Klaipėdos universiteto leidykla.

39. Poderienė, G., Janonytė, N. (2006). Mokytojo įtaka mokinių adaptacijos procesui. *Pedagogika*, Nr. 82, (p. 73-79). <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2006/82/82.pdf> (žiūrėta: 2015-07-01).
40. Prasauskienė, A. (2003). Vaikų raidos sutrikimai: mokomoji knyga studentams, gydytojams rezidentams, abilitacijos ir reabilitacijos specialistų komandos nariams. Kaunas: Kauno vaiko raidos klinika „Lopšelis“.
41. Rancova, G. (2004). Dėmesio – kolektyve naujokas. Naujų darbuotojų adaptacijos organizacijoje sistema. *Biuro administravimas*, 11, (p. 3-6).
42. Rupšienė, L., Kučinskienė, R. (2006). Mokinių adaptacija naujoje mokykloje. *Peadagogica Vilnensia*, Nr. 17, (p. 86-102). <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367155126663/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> (žiūrėta: 2015-09-15).
43. Sadovski, M. (2014). Social Adaptation of people with disabilities. CBU INTERNATIONAL CONFERENCE ON INNOVATION, TECHNOLOGY TRANSFER AND EDUCATION, (p. 283-287). http://www.researchgate.net/publication/277719520_SOCIAL_ADAPTATION_OF_PEOPLE_WITH_DISABILITIES_Marina_Sadovski (žiūrėta: 2015-09-12).
44. Stanaitienė, L., Zambacevičienė, E. P. (2001). Mokyklinės adaptacijos veiksniai. *Pedagogika*, t. 54, (p. 114-122).
45. Strobino, J., Salvaterra, M. (2000). School Transitions among Adolescent Children of Military Personnel: A Strengths Perspective. *Social Work in Education*, Vol. 22 (2), (p. 95-107). <https://reachmilitaryfamilies.umn.edu/sites/default/files/rdoc/Strobino%20%26%20Salvaterra.2000.DoD.pdf> (žiūrėta: 2015-10-02).
46. Tarptautinių žodžių žodynas. (2013). Vyriausioji enciklopedijų redakcija. <http://www.tzz.lt/a/adaptacija> (žiūrėta: 2015-11-17).
47. Vaičekauskaitė, R. (2005). Šeimos įgalinimo ugdyti neįgalaus vaiko savarankiškumą perspektyvos. Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Vilnius. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154967746/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> (žiūrėta: 2015-09-11).
48. Vaičiulienė, A. (2004). Paauglio psichologija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams, (p. 85). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
49. Viluckienė, J. (2010). Negalia kaip biografinis lūžis. *Sociologija*. Mintis ir veiksmas, 1 (26), (p. 118-128).

50. Vygotsky, L. S. (2003). Fundamentals of defectology. St. Petersburg.
51. Zweig, J. M. (2003). Vulnerable youth: identifying their need for alternative education settings. Washington D. C., The urban institute.
52. Žemaitienė, N., Zaborskis, A. (2010). Streso ir adaptacijos problemos mokykloje. *Nacionalinės sveikatos tarybos Metinis pranešimas. Urbanizacija – nauji iššūkiai žmonių sveikatai*, (p. 48-490). Vilnius: UAB „Grafija“.
53. Žukauskienė, R. (2012). Raidos psichologija: integruotas požiūris. Vilnius: Margi raštai.
54. Шамардина, М. (2000). Особенности к школе, пришедших из разных образовательных сред: 19. 00. 07 – педагогическая психология/Марина Шамардина; Барнаулский государственный университет. Москва: Свет.
55. Вострокнутов. Н.В. (2000). Школьная дезадаптация: основные понятия и средства комплексного сопровождения ребенка с проблемами развития и поведения. Москва. <http://www.otrok.ru/medbook/listpsy/vostr.htm> (žiūrėta: 2015-08-30).

Lina Šegždienė

CHILDREN WITH MOVEMENT DISORDERS, ADAPTATION FEATURES IN GENERAL EDUCATION SCHOOL

The Master's Degree Thesis

Summary

This thesis analyzes the movement of pupils with problems of adaptation peculiarities of general education school and special education center. Interview survey research was performed with the objective – to reveal the movement of children with special adaptation peculiarities of general education and special education center. The study involved 5 movement impaired students enrolled in general education schools, 4 movement impaired children enrolled in special education center and 8 secondary school teachers who educate pupils with movement disorders.

The empirical part examines the movement by placing a disordered students about relationships with peers and teachers; environmental adaptation feeling and action in the face of environmental challenges, pupils' feelings and actions experiencing difficulties because of inaccessible environment and so on. The teacher survey: their opinion about the movement disorders of social adaptation of pupils in general education schools: interaction with peers, behavior problems in school / learning process, etc.

The main *conclusions* of the research:

The survey data revealed the problems faced by the students: 1) not adapted to the environment caused by difficulties; 2) due to unsuitable environment experienced feelings; 3) relationships with teachers and peers problems. According to those surveyed, better relations prevail with teachers than with their peers, since teachers help more than peers.

Taking into account the opinion of teachers, these students social adaptation is successful, most of the students have friends who give physical assistance and an equivalent interact; personalize learning has rarely.

Keywords: social adaptation, general education school, children, with movement disorders.

Priedai

Vaikų, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos ypatumai bendrojo ugdymo mokyklose

Interviu klausimai mokiniams

Demografiniai: Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų? Kelintoje klasėje mokaisi?

1. Su kuo tu dažniausiai draugauji (bendrauji) klasėje?
2. Kaip jautiesi tarp savo klasės bendraamžių, papasakok?
3. Apibūdink, kokia tavo mokykla? (Kas tau labiausiai patinka/nepatinka šioje mokykloje? Kodėl? Kokius jausmus patiri mokydamasis(-i) šioje mokykloje, papasakok?).
4. Su kokiomis aplinkos problemomis susiduri mokykloje?
5. Apibūdink, kaip sutari su pamokas vedančiais mokytojais?
6. Apibūdink, kokie tavo santykiai su klasės auklėtoju(-a)?
7. Ar teko kada jaustis atstumtu(-a) klasės draugų? Dėl kokių priežasčių tai nutiko?
8. Ar dalyvauji popamokinėje veikloje? Kokioje? Jei nedalyvauji, tai kodėl?
9. Kas tau labiausiai sekasi/nesiseka mokytis? (Kokių turi mokymosi pasiekimų?).
10. Apibūdink savo charakterį?
11. Kokios pagalbos tau reikia pamokose?
12. Kokios pagalbos sulauki iš savo bendraamžių?
13. Kokios pagalbos sulauki iš mokytojų?
14. Kokios pagalbos sulauki iš mokyklos darbuotojų?

Vaikų, turinčių judėjimo sutrikimų, adaptacijos ypatumai bendrojo ugdymo mokyklose

Interviu klausimai pedagogams

Demografiniai: Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokote? Ar teko kada nors ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų?

1. Ar šios mokyklos aplinka tinkamai pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų?
2. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?
3. Ar šie mokiniai turi draugų savo klasėje?
4. Apibūdinkite mokinių elgesį su judėjimo sutrikimų turinčiais bendraklasiais?
5. Apibūdinkite judėjimo sutrikimų turinčių mokinių elgesį su savo bendraamžiais (bendraklasiais, draugais ir pan.)?
6. Kokių problemų patiriate ugdydami judėjimo sutrikimų turinčius mokinius pamokų metu? Išskirkite pagrindines problemas.
7. Ar reikia/tenka individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams? Kodėl?
8. Kaip manote, ką reikėtų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

1 protokololas

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčios mokinės atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kelintoje klasėje mokaisi? Kiek Tau metų?	<i>Aš esu Gabrielė. Mokausi 10-oje klasėje. Man 15 metų.</i>
1. Su kuo dažniausiai draugauji (bendrauji) klasėje?	<i>Klasėje turiu dvi geriausias drauges su kuriomis bendrauju ir klasėje, ir pertraukų metu, ir po pamokų. Galbūt su jomis būtume neišskiriamos, bet man sudėtinga su jomis kažką veikti po pamokų, nes aš gyvenu 15 kilometrų nuo mokyklos, tai mane kasdien atveža ir pasiima tėtis. Su savo draugėm darom bendrus darbus, kartis nuo karto kartu ruošiam namų darbus.</i>
2. Kaip jautiesi tarp savo klasės bendraamžių, papasakok?	<i>Man gerai, man čia patinka, aš esu pripratus būti tarp sveikų vaikų. Anksčiau irgi mokiausi progimnazijoje, kurioje buvo visi sveiki vaikai. Aš į kity žmonių nuomonę labai mažai kreipiu dėmesį. Mano klasė labai daugiška. Mokykloj taip pat viskas gerai. Prieš tai mokiausi Vinco Kudirkos progimnazijoje, ten taip pat buvo gana gerai, bet šioje gimnazijoje geriau, nes čia visus klasiokus galiu laikyti draugais, labai geri santykiai su visais, klasė labai draugiška, o Vinco Kudirkos progimnazijoje klasiokai buvo, tiesiog klasiokais, jokio ypatingo ryšio tarp mūsų nebuvo, bent jau aš to ryšio nejaučiau. Romuvoj aš turiu draugių mergaičių, o Kudirkoj geriau sutardavau su berniukais, net nežinau kodėl taip, bet man geriau turėti draugių mergaičių.</i>
3. Apibūdink, kokia Tavo mokykla? (Kas Tau labiausiai patinka/nepatinka šioje mokykloje?) Kodėl?	<i>Man ši gimnazija labai patinka. Patinka ir aplinka, ir žmonės. Aš labai nemėgstu būti viena, man labai patinka būti šalia draugių. Kai aš tik atėjau į šitą mokyklą, man sakė, kad yra specialūs suolai, kad galėčiau patogiai sėdėti atskirai, bet man taip nepatinka, noriu sėdėti su visais, tai aš beveik per visas pamokas sėdžiu normaliam suole. Tik atitraukia kėdę ir sėdžiu. Tik per biologiją sėdžiu tame atskirame, pritaikytame suole, nes neužtenka vietos, bet dėl to nesijaučiu blogai, juk tik kartais taip sėdžiu.</i>
4. Su kokiomis aplinkos problemomis susiduri mokykloje?	<i>Aplinka šioje mokykloje man patinka, nes jei būnų pamokos antrame aukšte, tai aš pakylu liftu ir jokių problemų, sunkumų nekyla. Taip pat ir Vinco Kudirkos progimnazijoje buvo liftas. Šioje mokykloje man viskas labai patogiu. Prieš tai net neįsivaizdavau, kad viskas gali būti taip patogiu. Ir liftas, ir suolai, ir valgykla, ir draugai padeda, mokytojai, darbuotojai. Čia esu laiminga.</i>
5. Ką veiki per kūno kultūros pamokas?	<i>Kadangi, kūno kultūros nedarau, tai laikiu kol pasibaigs pamoka, arba mokinuosi kažką, skaitau, stebiu pamoką. Įvairiai leidžiu laiką.</i>
6. Apibūdink, kaip sutari su pamokas vedančiais mokytojais?	<i>Su mokytojais sutariu gerai. Padeda kai reikia.</i>
7. Apibūdink, kokie Tavo santykiai su klasės auklėtoja?	<i>Klasės auklėtoja labai patinka. Ir padeda išspręsti problemas jeigu jų kyla, bet jų būna labai mažai. Aš esu nuotaikinga, linksma, kažkaip tų problemų būna tikrai labai mažai, bet jei būna, tai klasės auklėtojai viską pasipasakojų ir ji išsprendžia viską labai taikiai ir gražiai.</i>
8. Ar teko kada jaustis atstumta klasės draugų? Dėl kokių priežasčių tai nutiko?	<i>Šiaip nebuvo, bet kai ateini į naują klasę, tai dažnai vaikai nebūna pratę turėti tokią klasiokę kaip aš, kuri nevaikšto, bet per kurį laiką aš priprantu prie jų, o jie pripranta prie manęs. Nuo pat pirmos dienos viskas buvo gerai ir nebuvo, kad kas tyčiotųsi ar panašiai, bent jau aš nepamenu. Labai daug pagalbos sulaukiu iš klasės draugų. Jie kažkaip mane supranta, ar bent jau stengiasi suprasti.</i>
9. Ar dalyvauji popamokinėje veikloje? Kokioje? Jei nedalyvauji, tai kodėl?	<i>Nedalyvauju, nes nėra kas man patinka. Nelankau jokių būrelių po mokyklos. Man patinka piešti, bet tai darau tik namuose. Taip pat mėgstu rašyti, šiuo metu rašau knygą, bet apie ką, tai negaliu sakyti. Einu mokykloje į visus vykstančius renginius.</i>

10. Kas Tau labiausiai sekasi/nesiseka (Kokių turi pasiekimų?)	Tau labiausiai mokytis?	<i>Sekasi visos kalbos – lietuvių, anglų, rusų. Labiausiai nesiseka – chemija. Po mokyklos norėčiau studijuoti anglų filologiją, bet Šiauliuose nenorėčiau. Norėčiau mokytis Vilniuje. Dalyvauju lietuvių, anglų kalbų olimpiadose, bet diplomų neturiu, nes yra kas dar geriau už mane viską moka. Mokausi neblogai, aišku, galėčiau ir geriau, bet kartais patingiu. Mano pažymių vidurkis – 8.</i>
11. Kokios pagalbos pamokose?	Tau reikia	<i>Jokios. Na, tokios kaip ir visiems.</i>
12. Kokios pagalbos mokytojų?	sulauki iš	<i>Įvairios, visada pasiklausiu jeigu kas neaišku ir paaiškina, nepyksta. Galiu su kiekvienu pasikalbėti, visi labai draugiški. Ir judėti padeda jei reikia, bet labai retai to reikia, nes klasės draugai daug padeda.</i>
13. Kokios pagalbos mokyklos darbuotojų?	sulauki iš	<i>Nelabai jos reikia. Nesikreipiu nei į visuomenės sveikatos priežiūros specialistę, nei į psichologę, nei į socialinę pedagogę. Jei kas blogai, tai iš karto kreipiuosi pas savo klasės auklėtoją.</i>
14. Ar pati padedi draugams?	savo klasės	<i>Taip, aišku padedu, jeigu reikia kokios nors pagalbos. Jeigu, pavyzdžiui, nesupranta kažko iš anglų ar lietuvių kalbos, tai paaiškinu, kartais padedu paruošti namų darbus. O jei aš nesuprantu kažko iš chemijos, tai man padeda.</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

2 protokololas

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčio mokinio atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kelintoje klasėje mokaisi? Kiek Tau metų?	<i>Mano vardas Julius. Aš esu 12 – okas. Man 19 metų.</i>
1. Kaip Tau sekasi mokslai? Kas sekasi/nesiseka iš pamokų?	<i>Neblogai, jei labiau pasistengčiau, tai sektųsi geriau. Dažnai patinku kaip ir visi. Labiausiai nesiseka, tai matematika, o labiausiai myliu - dailės pamokas. Po mokyklos bandysiu stoti kažką su menu arba reklama, o atsarginis variantas jei neįstočiau, tai būtų kokie nors mokymai susiję su menu.</i>
2. Kaip jautiesi tarp savo klasės bendraamžių, papasakok?	<i>Kažkaip apie tai negalvoju. Visada jaučiuosi panašiai. Mano nuotaika tokia pat, kaip oras už lango. Jei saulė šviečia, tai aš kupinas jėgų, geros nuotaikos, o jei lietus lyja, tai vaikštau paniuręs. O savijauta, na, net nemoku apibūdinti, manau, kad gera. Klasė gerai elgiasi su manim ir aš gerai elgiuos su ja. Ir viskas. Kaip sakoma: akis už akį, dantis už dantį. Aš tokios teorijos laikaisi. Aišku, ne visada, bet dažnai.</i>
3. Su kuo dažniausiai bendrauji klasėje?	<i>Turiu vieną draugą, kuris atėjęs su manim iš kitos mokyklos, mes ir dabar klasiokai, tai su juo daugiausiai būnam, šnekamės, jis geriausias mano draugas. Ir dar turiu kelis draugus kur taip pasišnekam, labiau darbinus santykius palaikom.</i>
4. Kokia popamokine veikla užsiimi? Kokie Tavo pomėgiai?	<i>Įvairia, neturiu kažkokio ypatingo pomėgio. Šiaip esu baigęs muzikos mokyklą, grojau gitara, bet nelabai patiko, nes nebegroju. Užteko išmokti. Mėgstu piešti, taip aš nusiraminu, išreiškiu save, savo emocijas. Dažniausiai piešiu namuose. Mano piešiniai savotiški, neaiškūs. Piešiu įvairias linijas ir panašiai. Mano piešiniuose yra daug mitologijos ir sužeidimų. Piešiniuose atsispindi mano nuotaika. Mano menas sudėtingas, net nemoku paaiškinti. Taip pat po pamokų sportuoju su treniruokliais, aš laimingas, kad mokykla jų turi. Taip atiduodu savo energijos perteklių, tampa ramesnis.</i>
5. Kokie Tavo santykiai su mokyklos mokytojais ir klasės auklėtoja?	<i>Jaučiu pagarbą, elgiuosi maloniai. Jeigu kažko nepadarau, tai atsiprašau ir jie supranta. Kaip su manim elgiasi, taip ir aš elgiuosi, maloniai. Su valdžia nesipykstu. Visi šioje mokykloje taktiški, su visais galima susitarti. Auklėtoja mano gera ir supratinga. Neesam geri draugai, palaikom paprastus mokinio ir mokytojos santykius – darbinus.</i>
6. Apibūdink mokyklos aplinką? Kas patogus? Kas nepatogu? Ką galima būtų pakeisti?	<i>Dėl aplinkos labai nesiskundžiu, bet nepatinka vienas perėjimas. Yra mokykloje toks ruožas, kuris mane gąsdina – spiraliniai laiptai. Jie labai nepatogūs. Aš bijau aukščio, nelaikau pusiausvyros, tai man labai sunku jeis eiti, apsisuka galva. Jeis lipdamas nesijaučiu saugiai. Bet manau, kad ir kitiems jie gali sukelti pavojų. O šiaip visa kita gerai. Labai mėgstu pats lipti laiptais, geriau lėčiau, bet pats, nenoriu ir nemėgstu, kai man padeda. Tie spiraliniai laiptai man kelia baimę, nes lipi ir matai kas darosi apačioj, taip ir galva apsisuka, tai aš einu į sieną įsikibęs, kuo toliau turėklų, nes kitaip matyčiau, kas vyksta apačioj, o aš bijau aukščio. Taip pat nepatinka, kad sporto salė kitame pastate, reikia eiti per lauką, o žiemą man slidu būna, taip pat ir kai palija slidu ir nepatogu, bet nieko jau nepadarysi, per tiek metų pripratau. Šitai mokyklai turiu daug pagyrimų. Pavyzdžiui, dėl sporto, nes kūno kultūros mokytojai man leidžia viską daryti tiek, kiek galiu. Suteikia man visišką judėjimo laisvę. Taip pat esu laimingas, kad mokykla turi treniruoklius, ateinu pasimankštinti. Man ši mokykla suteikia daug džiaugsmo ir asmeninės naudos.</i>
7. Ar jauteisi kada atstumtas klasės draugų? Jei taip, tai dėl kokių priežasčių?	<i>Nesijaučiau atstumtas, bent jau neatsimenu, kad taip būtų. Visi, kaip žmonės elgiasi.</i>
8. Kokios pagalbos Tau reikia pamokų metu?	<i>Kaip ir visiems, jeigu man kažko reikia aš pasiklausiu. Kadangi man sunkiai sekasi matematika, tai dėl jos kyla klausimų. Mano draugas man padeda. O pats niekam nepadedu, dar nesu pasiekęs tokio aukšto lygio.</i>
9. Apibūdink savo charakterį?	<i>Aš esu žmogus, kuris nepiknaudžiauja kitų gerumu. Skaitau save savarankišką. Esu šiek tiek užsidaręs ir su savo mintimis. Mano nuotaika</i>

	<i>dažnai keičiasi, kaip oras. Sunku apie save kalbėti. Labai nemėgstu apie save kalbėti.</i>
10. Kokios pagalbos sulauki iš savo bendraamžių, mokytojų, mokyklos darbuotojų?	<i>Kaip jau sakiau, jeigu man kažko reikia, aš paklausiu. O jei kalbant apie fizinę pagalbą, tai labai retai jos reikia. Klasiokų neprašau tokios pagalbos, nes nenoriu jaustis silpnas. Mokytojos nelabai turi laiko man padėti, pačios užsikrovusios darbais. Kartais iš mokyklos darbuotojų man padeda socialinė, jinai man padeda lipti laiptais. Aš įsikimbu jai į parankę ir ji man padeda lipti, bet tai būna retai, tik tada, kai netyčia susitinkam prie laiptų. Iš tikro, tai man tos pagalbos nelabai reikia, aš pats esu stiprus ir nemėgstu, kai man padeda.</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

3 protokoląs

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčios mokinės atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų? Kelintoje klasėje mokaisi?	<i>Aš esu Domilė, man 17 metų. Mokausi 11 – oje klasėje.</i>
1. Kaip Tau sekasi mokslai? Kokios pamokos patinka labiausiai? Kokios nepatinka?	<i>Gerai, bet jeigu mažiau laiko praleisčiau su draugais, tai sektųsi geriau. Manau, kad daro įtaką dėl mokslų – draugai, nes po pamokų su jais daug būnu. Dažnai būnam ir lauke, ir pas kažką namuose, na, visur, kur tik sugalvojam. Bet prieš kontrolinius darbas, tai jau kokią dieną namie pabūnu ir pasimokinu. Pamokos man visos patinka, bet geriausiai suprantu chemiją, bet turbūt dėl to, kad man ją dėsto atskirai. Visada galiu klausti ko nesuprantu ir panašiai.</i>
2. Papasakok, kaip Tau sekasi su bendraamžiais/draugais? Ar daug jų turi?	<i>Taip, turiu labai daug draugų. Iš klasės turiu dvi geriausias drauges, bet ir su visais kitais klasiokais gerai sutariu ir ne tik iš savo klasės. Taip pat turiu nemažai draugų ir iš kitų mokyklų. Su visais kaimynų vaikais gerai sutariu. Dar šioje mokykloje ir dvi 12 – okės labai geros mano draugės. Na, man draugų ir pažystamų tikrai netrūksta.</i>
3. Kaip jautiesi tarp savo bendraamžių?	<i>Jaučiuosi tikrai gerai. Šioje mokykloje, nuo pat pirmos dienos jaučiuosi gerai. Čia labai geri visi mokiniai. Visi mandagūs ir draugiški.</i>
4. Ar teko šioje mokykloje kada jaustis atstumta?	<i>Ne, neteko jaustis atstumta, bent jau aš neatsimenu kažko panašaus. Čia viskas labai gerai.</i>
5. Apibūdink savo charakterį?	<i>Esu labai komunikabili. Kai mokiausi Medelyno progimnazijoje, tai net gi seimukui priklausiau. Aš labai nemėgstu būti viena, o jei būnu, tai visada rašinėjuosi žinutėmis ir panašiai. Dažnai mano charakterį atspindi piešiniai. Piešdama aš būnu su savo mintimis, atsipalaiduoju. Jaučiu susikaupimą. Piešiu ir jaučiu, kad darau tai, ką moku ir dėl to labai gerai jaučiuosi, man labai malonu. Mano piešiniai tokie siurrealistiniai – piešiu gilesnius vaizdinius, pavyzdžiui, piešiu tai, ko realybėje nebūna. Dabar piešiu Vetruvijaus žmogų ir laiką Da Vinčio. Piešiau Vetruvijaus žmogų, jį perpiešiau į laiko bėgį, tai yra laikrodį su Vetruvijaus žmogum ir pavaizdavau, kaip greitai bėga amžiai, laikas. Aš piešiu savo piešinius, nekopijuoju, taip jaučiuosi visavertė.</i>
6. Kokie Tavo pomėgiai? Kokia popamokine veikla užsiimi?	<i>Labai mėgstu organizuoti renginius. Kuriu eilėraščius. Lankau dailės mokyklą, tai jau paskutiniai metai. Iš viso jų 4. Einu į dailę 5 kartus per savaitę. Šiuo metu piešiu tik dailės mokykloje, nes labai mokslai spaudžia, o ankščiau ir namuose piešdavau. Dažniau ir eilėraščius kurdavau, bet dabar neišeina taip dažnai. Ir pamokos labai ilgai trunka, dvi diena per savaitę iki 17.00 valandų.</i>
7. Ar žadi ir kur žadi mokytis baigusi mokyklą?	<i>Taip žadu. Labai noriu stoti į genetiką Vilniuje, nes Vilnius man labiau patinka, Kaunas atrodo toks grubesnis miestas. O jei nepavyktų su genetika, tai kažką siečiau su istorijos mokslais. Bet šiaip aš daug kuo norėjau būti ir teisininke, ir dizainere. O dabar linkstu prie genetikos, nes ten sėdimas darbas ir lengviau tokį darbą rasti. Kažkada dar žadėjau Švedijoje genetiką studijuoti, nes ten yra tas pagrindinis genetikos centras. Aš ankščiau važiuodavau į Švediją dėl savo ligos, tai man ten dirbti būtų kažkas ypatingo, nuostabaus.</i>
8. Pasakoja apie savo ligą...	<i>Aš Amerikoj gyvenau 3 metus, ten amerikiečiai man darė operacijas, nes Lietuvoj mano liga yra tik dviem vaikam, tai man ir tokiam berniukui, bet to berniuko ligos forma sunkesnė nei mano. Mano liga vadinasi – artrogripozė. O tuo metu, kai mane operavo amerikiečiai aš tokia Lietuvoje buvau vienintelė. Amerikoje gyvenau su mama lietuvių kvartale. Tie amerikiečiai mane siuntė į Vilnių – Santariškes ir jie siuntė Vilniaus gydytojui visas žinias apie mane, apie ligą. Tas gydytojas iš Vilniaus jau viską išmoko apie mano ligą ir man labai daug padėjo. Mano ligos simptomai, kad man linksta visi kaulai, tiksliau, sąnariai labai silpni ir jie linksta, ankščiau mane operuodavo kas pusmetį, tie sąnariai linkdavo ir linkdavo, bet dabar kai pradėjau lankyti mokyklą, tai jau kokius 6 metus manęs neoperuoja. Nes kai pradėjau vaikščioti į mokyklą, tai man užaugo</i>

	<p>raumenys, kurie neleidžia sąnariam linkti. Aš eidama stiprinu savo kaulus, raumenis – toks sportas man padeda. Prieš 6 metus, tai būdavau tik su vežimėliu, o dabar būnu tik su ramentais. Ankščiau kai buvau vežimėly, tai ir mokymas namie man buvo skirtas.</p> <p>Mano liga progresuoja tik į gerąją pusę. Gydytoja sakė, kad jei stengčiausi labiau, tai galėčiau ir be ramentų vaikščioti.</p> <p>O šiaip, kasdien darau mankštą. Kiekvienais metais važiuoju į sanatorijas. Man sako visi, kad jai stengčiaus labiau, tai ir be ramentų vaikščiočiau. Bet man yra kažkokia baimė be jų, bijau, kad pasilenksiu ir nugriūsiu, su jais jaučiuosi saugesnė ir šiaip man jie netrukdo. Su ramentais nueinu labai didelius atstumus ir nepavargstu. Aš visada tikiuosi, kad viskas bus tik geryn, nes ir mokslas eina tik į priekį.</p>
9. Apibūdink šios mokyklos aplinką?	<p>Man labai padeda mokytojai. O šiaip vieni laiptai, kurie į trečią aukštą, labai statūs, tai man padaryta, kad nebūtų pamokų trečiame aukšte. Pavyzdžiui, chemija man yra 3 aukšte, tai man chemija atkėlė atskirai pirmame aukšte, mokausi individualiai su chemijos mokytoja. Dėl to kad chemija atskirai, aš labai džiaugiuosi, nes geriau suprantu, man mokytoja vienai aiškina, visada klausiu ko nesuprantu. Vieni šios mokyklos laiptai labai statūs, kiti ne, tai tais laiptais, kurie ne tokie statūs – užlipu pati. O šiaip draugai padeda ir mane paneša, ir tašę paneša.</p> <p>Taip pat iš aplinkos man nepatinka valgyklos durys, nes jos sunkiai atsidaro, tai viena į valgyklą neinu, einu su draugais, tai jie man duris atidaro.</p> <p>Bet šiaip man šita mokykla labai patinka, nenorėčiau į kitą. Jokių problemų man čia nėra, kad blogai jausčiausi. Nebuvo dienos čia, kad jausčiausi nelaiminga.</p>
10. Kokie Tavo santykiai su mokytojais? Santykiai su klasės auklėtoja?	<p>Labai geri. Dabar su visais mokytojais labai gerai sutariu. Jei man mokytoja negera, tai aš stengiuosi persirašyt pas kitą ir tada būna viskas gerai.</p> <p>Aš su mokytojais ir su klasės auklėtoja kalbu tik viską, kas susiję su mokslais. Apie asmeninius dalykus nekalbu ir nemėgstu, ir nenoriu, ir tų bėdų neturiu. Apie asmeniškumus kalbu labiau su draugais, su mama, tete. Jie apie mane viską žino. O su mokytojais kalbu tik apie mokslus ir viskas, neatsiveriu jiems.</p>
11. Ar Tau reikalinga pagalba pamokose?	<p>Ne, aš dirbu su visais. Jokios pagalbos nereikia. Tik per chemiją dirbu atskirai, bet tik dėl to, kad man sunku pakilti į trečią aukštą.</p>
12. Kokios pagalbos sulauki iš savo bendraamžių?	<p>Jie man tašę paneša, visada duris atidaro, net ir mane pačią paneša. Taip pat iki lauko durų palydi. Pasakot ir pasakot, kiek jie man visko padeda.</p>
13. Kokios pagalbos sulauki iš mokytojų?	<p>Mokytojai taip pat daug padeda. Visada paklausia, kaip jaučiuosi ar ko nereikia. Mokytojai taip pat ir daiktus paneša, ir palydi mane iki pamokų, jei būnu viena, duris atidaro.</p>
14. Ar Tau reikia pagalbos iš mokyklos darbuotojų (soc. Pedagogas, visuomenės sveikatos specialistas, psichologas)?	<p>Ne, nesu buvus. Na, nebent pas visuomenės sveikatos specialistę, jei reikia iš kokios pamokos išeit. Na, čia visi pas ją dėl to eina.</p> <p>Buvo toks atvejis, kadėjau su vienu ramentu mokykloje, paslydau ir pasitempiau koją, tai nuėjau pas seselę, ji man pašaldė koją, atvažiavo tėvai ir išsivežė į ligoninę, bet dėl to aš pati kalta, kad nebuvo atsargi. Tai va, man tada seselė labai pagelbėjo.</p>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

4 protokolai

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčio mokinio atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų? Kelintoje klasėje mokaisi?	Aš esu Donatas, man 18 metų. Mokausi 12 – oje klasėje.
1. Ar turi šioje mokykloje draugų?	<i>Kaip čia pasakyt. Jei reikia, dirbam kartu grupėse, bet po pamokų nesusitikinėjam. Neturiu geriausio draugo. Su klase palaikau tik darbinius santykius. Jei skirsto į grupes, tai kartu dirbam ir viskas gerai būna, bet šiaip per visas pamokas sėdžiu vienas, niekas su manim nenori sėdėti. O jei nelieta vietos ir mokytoja liepia šalia manęs sėdėti, tai būna tokių kurie nenori ir atsikalbinėja, bet tokių būna mažai. Aš dėl to blogai nesijaučiu, tiesiog nekreipiu dėmesio, tegu daro jie, kaip išmano, man nėra skirtumo, galiu ir vienas sėdėt ir su kažkuo. Niekada nedarau dėl to didelės problemos, bet kitiems su manim sėdėt atrodo kažkokia problema.</i>
2. Ar būna, kad kitiems padedi mokytis, o kiti padeda Tau?	<i>Kad padėčiau tai taip nėra, bet būna mokytoja sako: Donatai, paaiškink kitiems, tai tada aiškinu arba kiti aiškina.</i>
3. Kokie dalykai Tau sekasi ir kokie nesiseka? Ar žadi studijuoti?	<i>Nesiseka anglų ir matematika. O sekasi geografija, istorija, biologija. Žadu studijuoti kažką su istorija, nes su geografija nėra Šiauliuose, o aš galiu tik šitam mieste mokytis, nes čia mano namai, mano mama.</i>
4. Kaip jautiesi tarp savo klasės bendraamžių?	<i>Jaučiuosi normaliai. Aišku, kartais norėčiau, kad savijauta geresnė būtų, bet nieko jau nepadarysi, kad jie manęs nelabai mėgsta. Pavyzdžiui, jie niekada manęs nesiklauso per pristatymus, kalba, replikuoja, aišku, nevisi, bet taip būna. Tada aš nelabai gerai jaučiuosi ir dėl to bijau šnekėti prieš visus, atrodo, rankos, kojos dreba. Labai negerbia manęs, kai aš kalbu.</i>
5. Ar teko kada jaustis atstumtu klasės draugų? Jei teko, tai papasakok, kodėl?	<i>Aš visada jaučiuosi atstumtas klasiokų. Jie su manim nedraugauja ir nenori draugauti. Oi, daug pavyzdžių yra, daug kartų mane atstūmę yra. Aš pradžioj Jums pasakojau, kaip dirbti su manim nenori, sėdėti kartu nenori ir panašiai.</i>
6. Kuo Tavo sutrikimas priverčia Tave jaustis kitokiu?	<i>Jaustis kitokiu nepriverčia, bet pavyzdžiui, aš niekada neinu prie lentos, nes pas mus prie kiekvienos lentos yra palyka, o aš be pagalbos ant jos neužlipu, tai manęs ir nekviečia.</i>
7. Kaip sutari su pamokas vedančiais mokytojais?	<i>Nelabai gerai sutariu su matematikos ir anglų mokytojom. Matematikos mokytoja užsisėdavo ant manęs, nes kai važinėdavau į sanatorijas, tai daug atsilikdavau ir ji man vistiek liepdavo rašyti kontrolinius ir rašydavo blogus pažymius. O anglų, nes aš silpniausiai mokėjau grupėj anglų, tai ji visad prie manęs kabinėdavosi, bet nemanau, kad dėl negalios nepatikdavau.</i>
8. Ar dėl judėjimo sutrikimo yra tekę pasijusti blogai? Patekti į nemalonią situaciją?	<i>Taip, bet dar kai mokiausi Jovaro progimnazijoj. Kai lietuvių kalbos mokytoja mane išvijo per pertrauką iš klasės, nors žinojo, kad aš su negalia ir man sunku eiti, o tuo metu nebuvo mano padėjėjos, tai vos tik atėjau iki durų. Tada pasijaučiau labai blogai ir nemaloniai.</i>
9. Apibūdink savo charakterį?	<i>Man labai sunku, aš manau, kad geriau mane gali apibūdinti žmonės iš šono. Na, aš esu girdėjęs, kad labai visus nervuoju, kad daug šneku. Manau, kad esu pakankamai atsakingas, gal tvarkingas. Visada noriu viską padaryti teisingai, bet kartais viskas nusitėsia labai ilgai, būna, kad ir iki 1.00 valandos nakties. Negaliu eiti į mokyklą kažko iki galo nepadaręs. Niekada nieko nedarau bet kaip.</i>
10. Ką veiki po pamokų? Kokie Tavo pomėgiai?	<i>Esu baigęs „Dagilėlio“ dainavimo mokyklą. Bet čia jau 8 klasėj esu pabaigęs. O dabar nelabai yra laiko kažka veikti po pamokų, nes reikia daug mokytis. Grįžtu namo ir sėdu prie pamokų.</i>
11. Kokie Tavo santykiai su klasės auklėtoja(kuratore)?	<i>Viskas gerai su ja problemų nekyla. Mes daug bendraujam, ji mane vedžioja, padeda man.</i>
12. Papasakok apie mokyklos aplinką?	<i>Na, esu nepatenkintas, kad mokykloje, ten kur laiptai nėra turėklų, tai laiptų aš privengiu. Bet jei reikia lipti tai yra kas padeda, mano vedžiotoja, ji visur mane lydi. Manau, kad mokykla iš dalies pritaikta tokiems kaip aš.</i>

	<p><i>Taip pat man kelia problemų pakylas prie lentos, jos beveik visuose kabinetuose, o senam pastate dar labai aukštos, tai man iš viso ten neįmanoma užlipti, net ir su pagalba sunku.</i></p> <p><i>Mane į mokyklą atlydi ir pasiima mama. Ji ir padeda įeiti į mokyklą ir išeiti. Nėra specialių laiptų prie įėjimo žmonėm su judėjimo negalia.</i></p>
13. Ar turi pasiekimų moksluose? Kokių?	<p><i>Esu dalyvavęs Europos egzamine, laimėjau mokyklos turą, o iki trečio etapo pritrūko taškų. Bet šiaip man beveik visur siūlo dalyvauti mokytojos.</i></p>
14. Ar sulauki pagalbos iš bendraamžių?	<p><i>Kadangi turiu žmogų, kuris vedžioja, tai man tos pagalbos nelabai iš kitų ir reikia, o jei reikia pamokų metu, tai padeda mokytojai, o ne mokiniai. Aš su suaugusiais jaučiuosi drąsiau, nei su savo bendraamžiais, nes jais aš nepasitikiu. Gal iš anksčiau tas nepasitikėjimas klasiokais, nes anksčiau turėjau labai baisę klasę, tai net nenoriu prisimint. Aš jeigu nepasitikiu žmonėmis, tai man atsiranda įtampa. Anksčiau žmogus, kuris mane vedžioja labai dažnai keisdavosi ir man tas keldavo stresą, bet dabar mano klasės kuratorė jau ketvirtus metus mane vedžioja ir aš labai pripratau prie jos ir ja pasitikiu. O jei kiti žmonės man mėgina suteikti pagalbą, tai aš jaučiu, kad jie bijo tai daryti ir sukelia man pačiam baimę, aš būnu įsitempęs. Man kitų pagalba nepatinka, nes kiti nežino, kaip su manim elgtis.</i></p>
15. Ar turi kokių nors baimių?	<p><i>Na, dabar tai bijau egzaminų. Mokytojai sako, kad mano raštas negražus ir aš netilpsiu į langelius, o tada mano egzaminų neįskaitys ir aš neišlaikysiu, Tai va to aš ir bijau.</i></p>
16. Kokios pagalbos sulauki iš mokytojų?	<p><i>Man nereikia jų pagalbos, aš turiu žmogų, kuris mane nuveda kur reikia.</i></p>
17. Kokios pagalbos sulauki iš mokyklos darbuotojų?	<p><i>Nesulaukiu, bet ir nereikia, kaip jau sakiau, man pagalbą visą suteikia žmogus, kuris mane vedžioja.</i></p>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

5 protokololas

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčios mokinės atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų? Kelintoje klasėje mokaisi?	Rugilė, man 18 metų. Mokausi 12 – oje klasėje.
1. Su kuo dažniausiai draugauji klasėje? Ar turi geriausių draugų/ draugų?	<i>Jo, turiu dvi – Akvilę ir Austėja, bet ne tik iš savo klasės, turiu ir iš kitų. Yra ir iš jaunesnių klasių, pavyzdžiui, 11 – okai iš sesės klasės. Bet po pamokų tik su keliais leidžiu laiką, yra porą mergaičių ir keli vaikinai. O kiti draugai, tai tokie su kuriais tik mokykloj bendrauju. Draugų turiu tikrai daug.</i>
2. Kaip jautiesi tarp savo klasės bendraamžių, papasakok?	<i>Jaučiuosi visai normaliai, kažkaip savęs labai neišskiriu. Gal iš pradžių, pirmi metai buvo sunkesni, kol adaptavausi, bet gal ne dėl negalios, o tiesiog nauja vieta ir tiek.</i>
3. Apibūdink, kokia Tavo mokykla, kokia jos aplinka? Kas Tau joje patinka, kas nepatinka?	<i>Ta prasme, gal būtų gerai liftai, nes laiptais labai sunku vaikščioti, bijau turėti per juos traumų, nes po to labai ilgai gyja. Dėl to aš neturiu pamokų trečiame aukšte, nes labai laiptai statūs, būtent į trečią aukštą. Mano klasiokam chemija 3 aukšte, tai man atkėlė atskirai į pirmą aukštą. Į antrą aukštą aš dar užlipu, bet į trečią jau ne, nes jeigu lipdama nusilaužčiau koją, tai visa kaltė būtų mokytojui, tai mokykla nerizikuoja ir nedaro man pamokų 3 aukšte. Man nepatinka laiptai lauke, nes jie be turėklų ir man sunku, man labai sunku jeis užlipti, tad dažnai turi kažkas iš aplinkinių padėti. Taip pat nedarau kūno kultūros, nes man mažai laiko persirengti, o po jos dar reiktų nemažai laiko pailsėti, nes kitaip aš griūčiau iš nuovargio. Man dar kas užkliūna, kad klasėse galėtų būti aukštesni suolai, kėdės, nes man neįmanoma pačiai atsistoti nuo žemos kėdės. Reikia kad kas pakeltų. Biologijos kabinete aukštos kėdės, tai man labai patogiu, atsistuju pati. Mano kūno raumenys nusilpę, tai man sunkūs tokie judesiai, kai reikia atsikelti. Ši mokykla yra labai gera, žmonės protingi, visų labai aukštas intelektas, čia mažai patyčių, visi užsiėmę mokslais, didelis užimtumas ir panašiai. Nėra taip, kad kas sureikšmintų išvaizdą, rūbus, čia visi susikaupę mokslams, dėl to man labai patinka, jaučiuosi čia gerai.</i>
4. Kaip sutari su pamokas vedančiais mokytojais ir kokia pagalba jie Tau suteikia?	<i>Labai gerai. Visi mokytojai prieina paklausia: ar gerai jauties? Jei blogai, tai leidžia pailsėti, pavaiškšiot. Paklausia: ar patogi kėdė? Jei ne, tai atneša arba pati pasiimu kažką minkščiau atsistoti. Mokytojai labai rūpinasi ir padeda visada. Kartais net namo paveža. Lauke, kai reikia laiptais užlipti ir pro šalį eina koks mokytojas, tai visada ranką duoda, knygas paneša.</i>
5. Kokios pagalbos sulauki iš savo bendraamžių?	<i>Visada knygas muneša, tąšę paneša. Atsistoti padeda, o šiaip viską pati darau. Aišku, viską mėgstu daryti pati, bet kai jau žinau, kad pati nesugebėsiu, tai paprašau pagalbos. Iš tiesų, tai klasiokai jau žino, kada man tos pagalbos reikės ir savaime padeda, net prašyti nereikia.</i>
6. Ar sulauki pagalbos iš mokyklos darbuotojų (visuomenės sveikatos priežiūros specialisto, socialinio pedagogo, psichologo ir pan.)?	<i>Būdavo, kad socialinio pedagogo, bet anksčiau. Tai man socialinė pedagogė tik sakydavo, kad ten specialus tualetas neįgaliesiems yra ir tiek, bet kadangi man nereikia, aš į normalų galiu eiti, tai man jos pagalba nereikalinga. Anksčiau eidavau pas psichologę, bet man ėmė nebepatikti ir nėjau, nes man toks jausmas buvo, kad jinai pasakodavo kitiems mokytojams apie mane, nes jie žinodavo, viską, ką aš psichologei papasakodavau. Čia buvo toks mano pastebėjimas, aš niekam nesakiau, tiesiog nėjau pas ją ir viskas.</i>
7. Kokios pagalbos Tau reikia pamokų metu?	<i>Kad pačių pamokų metu nereikia. Prie lentos manęs nekviečia, nes žino, jog man sunku atsistoti, tai jeigu kažko klausia, tai iš vietos arba raštu.</i>
8. Kos labiausiai sekasi iš mokslų ir kas sunkiau sekasi?	<i>Labiausiai sekasi chemija ir biologija, o sunkiausiai matematika ir lietuvių. Chemija ir biologija sekasi, nes man tie mokslai labai patinka, įtaką, kad patiktų man padarė chemijos mokytoja, nes labai sudomino savo mokslu. Ir dar dėl to, kad daug domiuosi biologija ir chemija papildomai.</i>

	<i>Po mokyklos norėčiau studijuoti Danijoje chemiją ir biotechnologijas.</i>
9. Kokių turi mokymosi pasiekimų (diplomai ir pan.)?	<i>Nedalyvauju jokiose olimpiadose ir diplomų neturiu. Kažkaip nemėgstu.</i>
10. Kokioje popamokinėje veikloje dalyvauji? Kokie Tavo pomėgiai?	<i>Nedalyvauju jokiuose, nes nebėra laiko. Labai sunku mokytis, džiaugiuosi, kad dar pamiegu, labai sunki 12 klasė. Mėgstu skaityti knygas, romanus. Skaitau per atostogas arba savaitgaliais. Aš taip pailsiu ir atsipalaiduoju. Taip pat dainuoti mėgstu, pasileidžiu kokią dainą ir dainuoju. Anksčiau dar dainavimą lankiau, bet jau nebe, nes laiko neužtenka. Norėčiau lankyti vėl dainavimą, bet nespėčiau, gal kada ir sugrįšiu prie jo.</i>
11. Kokie Tavo santykiai su klasės auklėtoja?	<i>Nepasakyčiau, kad labai šilti, nes jinai toks žmogus sunkus. Jei pasikalbam, tai tik apie mokslus. Daug kas iš klasės jos nemėgsta. Auklėtoja savotiška tokia, su kitom mokytojom aš daug geriau sutariu nei su ja. Jinai toks žmogus, kad jai viskas dzin, jinai nėra šiltas žmogus.</i>
12. Ar buvo mokykloje toks įvykis, kuris Tave privertė pasijusti blogai ar nemaloniai, papasakok?	<i>Didelių konfliktų tikrai nebuvo, na, gal toks vienas nutikimas, kai kažkoks vaikinys pažiūrėjo į mane ir nusišaipė, bet aš jam pasakiau porą žodžių ir daugiau jis manęs neužkabino. Daugiau jokių nemalonumų nėra buvę.</i>
13. Apibūdink savo charakterį?	<i>Esu gana drąsi, bet kaip kokioj gyvenimo situacijoj. Esu draugiška, esu su negalia, bet pastebėjau, kad susilaukiu daugiau berniukų dėmesio nei sveikos merginos. Niekada nevaidinu aukos ir stengiuos nešnekėti apie savo negalią. Taip pat esu užsispyrus, labai nemėgstu kritikos. Jeigu man kažkas nepatinka, visada pasakau savo nuomonę, nelaikau savyje. Kiti aišku pyksta, kad taip atvirai pasakau, bet tokia esu. Taip pat manau, kad esu gana sunkaus charakterio, man taip mama sako. Taip pat esu toks žmogus, kuris moka atsiprašyti. Mėgstu būti dėmesio centre, jeigu dėmesio negaunu, tai moku jo išsireikalauti, kartais pastebiu, kad išnervuoju žmones, tada palieku juos ramybėj. Mėgstu ir viena pabūti, būna, kad pavargstu nuo žmonių. Esu savanaudė, tai mano blogoji charakterio savybė. Savanaudė dėl materialių dalykų.</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

6 protokolai

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčios mokinės atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų?	Aš Dovilė, man 15 metų.
1. Ar turi draugų klasėje? Kaip su jais sutari?	<i>Turiu. Visi klasėje esantys vaikai yra mano draugai. Dažniausiai visi kartu leidžiam laiką. Su visais gerai sutariu.</i>
2. Ar kada nors buvai atstumta klasės draugų? Jei taip, tai papasakok?	<i>Tai kad nebuvo atstumta. Mes čia visi vienodi, bet su manimi nenori draugauti vaikai iš kitos klasės, kai pamato mane tai beveik nesisveikina. Ai, man tas pats, truputi liūdna, kad aš jiems nepatinku.</i>
3. Kokių dalykų mokaisi? Kas labiausiai patinka?	<i>Yra mankštos, būna etika, lietuvių kalba, matematika, gamtos pažinimas, geografija. Man labiausiai patinka mankšta. Etika visai nieko.</i>
4. Apibūdink mokyklos aplinką? Kas sunku dėl pačio judėjimo?	<i>Aplinka gera. Viskas patinka. Bet sunkiai valdau kairę ranką, tai kartais reikia pagalbos. Beveik visur vaikštau su vaikštyne. Jeigu reikia pakilti į kitą aukštą, tai tam yra liftas, bet kad pamokų viršų beveik nebūna, tai ir liftu nesinaudoju. Šiaip mėgstu pati judėti, įsikimbu į turėklą ir einu. Pagalbos reikia tik plaukams supinti, nes nevaldau rankos, bet apsirengiu ir nusirengiu pati, pagalbos nereikia, neprašau, nes noriu viską daryti pati.</i>
5. Kaip sutari su klasės auklėtoja? Kokie Jūsų santykiai?	<i>Klasės auklėtoja gera, kai reikia padeda. Kartais supyktu ant jos, bet šiaip viskas gerai. Aš šiaip visada esu pikta. Pikta, kad tenka prašyti pagalbos, o aš viską noriu daryti pati.</i>
6. Kokių turi pomėgių? Ką veiki po pamokų?	<i>Kiekvieną dieną per pietus einam į lauką. Man lauke patinka. Aš pasėdžiu ant suoliuko ir žiūriu ką kiti veikia. Man patinka sėdėti ir žiūrėti į kitus. Kartais pasvajuju, kad gerai būtų, būti sveikai. Tada būčiau sportininkė.</i>
7. Ar sulauki pagalbos iš aplinkinių žmonių – mokytojų, mokyklos darbuotojų?	<i>Taip sulaukiu. Būna mankštos, tai mane makština, masažuoja ir taip padeda, mažiau skauda. Taip pat auklėtoja padeda judėti, sureguliuoja vaikštynę, kai reikia, padeda pasiruošti į lauką, supina plaukus.</i>
8. Ar sulauki pagalbos iš klasės draugų?	<i>Kad ne, jiems labiau mano pagalbos reikia.</i>
9. Kokia Tavo savijauta?	<i>Būna visokia. Bet šiaip esu pikta ypač namie, kai susipykstu su mama. Mokykloj ne tokia pikta, čia yra draugų ir su manimi visi gražiai šneka, nebėra. Nenoriu važiuoti namo, o kai būnu namuose, tai laukiu ko greičiau važiuosiu į mokyklą.</i>
10. Kokios pagalbos reikia pamokose?	<i>Aš gaunu užduotis ir jas darau. Jei ko nesuprantu, man paaiškina. Visi gaunam skirtingas užduotis. Mano būna sunkiausias.</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

7 protokolai

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčio mokinio atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų?	Lukas, 15 metų.
1. Ar Tau patinka šioje mokykloje? Kodėl?	<i>Taip, nes čia turiu draugų. Mes visi tokie patys.</i>
2. Kaip jautiesi šioje mokykloje?	<i>Gerai. Visi malonūs. Čia jaučiuosi ramus.</i>
3. Kaip sekasi mokslai?	<i>Man čia mokytis lengva. Padeda jei reikia.</i>
4. Ar sulauki pagalbos iš mokyklos darbuotojų?	<i>Taip, sulaukiu. Visi padeda. Yra mankštos, einu pas logopedą. Mane mokina šnekėti, nes kiti sunkiai supranta mane.</i>
5. Kokių sunkumų patiri šioje mokykloje? Kas patinka? Kas nepatinka?	<i>Sunkumų nėra, nes judu pats. Tik kartais mokytis sunku, greitai pamirštu. O patinka būti su savo klase ir auklėtoja, mes kalbamės, žaidžiam, mokomės. Nepatinka, kad reikia grįžti namo, ten nėra ką veikti.</i>
6. Su kokiomis aplinkos problemomis susiduri mokykloje?	<i>Jokiomis. Aš pats einu. Yra liftas, bet nenaudoju – nereikia.</i>
7. Kas sekasi iš pamokų? Kas nesiseka?	<i>Sekasi kūno kultūra ir lietuvių. Ir sekasi ir patinka. O nesiseka matematika, susinervuoju dažnai, nes nesuprantu.</i>
8. Ką veiki po pamokų (popamokinė veikla)?	<i>Pasikviečiu draugų iš šitos mokyklos pas save namo, tėvai kartais leidžia. Mano draugai tik iš šitos mokyklos, mano klasės. Kiti nenori su manim draugauti. Gal manęs bijo, bet aš geras. O šiaip mėgstu klausytis muzikos. Įvairios muzikos, kokia nuotaika, tokia muzika.</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

8 protokololas

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčio mokinio atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Tavo vardas? Kiek Tau metų?	Nesakysiu, man 15.
1. Ar turi mokykloje draugų? Su kuo dažniausiai bendrauji?	<i>Ką tik atėjau į šitą mokyklą, bet iš karto radau draugų. Mano klasiokai draugai. O pats geriausias draugas mano dvynys brolis. Mes suprantam vienas kitą, visada būnam kartu. Kartais susipykstam, tada tik sėdim atskirai, bet visada būnam toj pačioj klasėj. Apginam vienas kitą. Bet šiaip su visais gerai sutariam. Esam draugiški ir visada viskuo dalinamės, nieko negailim.</i>
2. Kokia Tau atrodo mokyklos aplinka? Dėl ko patinka? Dėl ko nepatinka?	<i>Viskas kaip ir patinka, dar nespėjau gerai susipažinti su aplinka, nes tik nuo rugsėjo pradėjau čia mokyti.</i>
3. Kaip sutari su klasės auklėtoja?	<i>Sutariu gerai, jeigu kas neaišku pasiklausiu. Auklėtoja man dėmesinga. Aš nemėgstu daug šnekėti, bet jai pavyksta su manimi daug pašnekėti.</i>
4. Kokia popamokine veikla užsiimi?	<i>Man patinka gyvūnai. Toks ir pomėgis. Mėgstu žiūrėti į gyvūnus knygoje, kartais bandau juos nupiešti. Kartais noriu būti toks stiprus, kaip liūtas.</i>
5. Kokia pamoka labiausiai patinka/nepatinka?	<i>Labiausiai patinka matematika, o nepatinka lietuvių.</i>
6. Kokios pagalbos sulauki iš bendraamžių?	<i>Nesulaukiu jokios pagalbos. Aš daugiausiai padedu, nes esu stipresnis už kitus. Man patinka padėti tiems, kurie silpnesni už mane. Klasiokėm padedu eiti, atsisėsti, panešu daiktus, ištraukiu daiktus iš kuprinės jei paprašo, jeigu kas nukrinta – pakeliu. Man nesunku.</i>
7. Kokios pagalbos sulauki iš mokytojų?	<i>Mokytojai gražiai elgiasi. Šitoj mokykloj visi gražiau ir geriau elgiasi, nei toj kurioj buvau prieš tai. Norėčiau, kad visada tokie geri būtų. Padeda paruošti pamokas, paaiškina. Labai gera logopedė ir mankštų mokytoja. Laukiu, kada ateis jų pamokos.</i>
8. -----	<i>Daugiau nenoriu šnekėti...</i>

Judėjimo sutrikimų turinčių mokinių apklausos (interviu) duomenys

9 protokolai

Interviu klausimai	Judėjimo sutrikimų turinčios mokinės atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kuo Tu vardu? Kiek Tau metų?	Aš esu Gabija. Man 16.
1. Kaip Tau sekasi?	<i>Dabar gerai. Tuoj eisiu į masažą.</i>
2. Ar turi klasėje draugų, papasakok?	<i>Nelabai turiu, bet sėdžiu kartu su Dovile. Gal su ja daugiausia draugauju. O daugiau čia nelabai su kuo draugauju. Nėra draugų. Nedraugauja.</i>
3. Papasakok, kokia Tavo savijauta būnant tarp bendraamžių?	<i>Ai, nežinau. Būna visokia. Bet šiaip daugumoj liūdna būnu. Kartais ir pasijuokiu, būna linksma, bet tik kartais, gal tada, kai kažką įdomaus veikiu. Net nežinau, negalvoju.</i>
4. Apibūdink save? Kokia Tu esi? Koks Tavo charakteris?	<i>Labai sunku. Nu, esu visai rami, tyli, liūdna, kartais linksma, juokiuosi kai linksma. Dažnai esu nelaiminga. Kiti sako, kad aš atrodau per daug liūdna ir man reikia nusišypsoti ir dar sako, kad aš stora.</i>
5. Papasakok, kokia Tavo mokyklos aplinka, ar patinka? Ką reiktų pakeisti? Su kokiom problemom susiduri?	<i>Gal viskas patinka, bet aš nevaikštau, tai nelabai kur ir einu, daugiausiai būnu klasėj. Ir mokytojos neleidžia mums niekur išeiti iš klasės. O šiaip patinka laukas, kiemas, kai mes išeinam, tai aš jaučiuosi daug geriau, nei būdama klasėj. Man gal koridoriai maži, sunkiai sekasi važiuoti, reikia labai saugotis kad kur neatsimuščiau. Ir pro duris sunku pravažiuoti, mažai vietos ir atsidaro sunkiai.</i>
6. Kaip sutari su mokytojais, klasės auklėtoja?	<i>Sutariu gerai. Visi padeda ir rūpinasi. Nelabai daug kalbamės, nes jie visi kalbasi vieni su kitais, o mus tik saugo ir mokina.</i>
7. Ar dalyvauji popamokinėje veikloje? Kokioje?	<i>Viską veikiu, ką liepia mokytojai. Kartais kažką piešiam, lipdom, einam į lauką, kartais išeinam į kokį renginį. Bet pati tai nieko nesugalvoju, ką galėčiau veikt.</i>
8. Kas tau labiausiai sekasi / nesiseka mokyti?	<i>Man niekas nesiseka. Gal patinka labiausiai mokyti apie gamtą.</i>
9. Kokios pagalbos sulauki iš savo bendraamžių?	<i>Tie kurie gali vaikščioti, tai pakelia kojį daiktą jei nukrinta, padeda išvažiuoti iš klasės. Ir turbūt viskas, daugiau nežinau.</i>
10. Kokios pagalbos sulauki iš mokytojų?	<i>Mokytojai tai daug padeda. Stumia vežimėlį. Kartais reikia, kad mane nukeltų nuo vežimėlio ir paneštų. Daug padeda, dabar sunku prisiminti.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

1 protokolas

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Aš dirbu jau 30 metų. Mokau istorijos.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia Jūsų patirtis,?	<i>Tikrai teko. Visada turime bent vieną mokinį su tokiais sunkumais. Aš labai užjaučiu tuos vaikus, nes ir pačios vaikas su tokia negalia. Nors ir stengiuosi reaguoti, kaip į visus, bet nevisada pavyksta. Pati pastebiu, kad kartais darau nuolaidų, palengvinimų šiems mokiniams, kartais atleidžiu, dėl nepadarytų namų darbų. Žinau, kad galbūt blogai darau, bet kitaip negaliu. Man gaila tokių vaikų.</i>
2. Kokių problemų patiriate ugdydama judėjimo sutrikimų turinčius mokinius?	<i>Kol kas didelių problemų nebuvo. Jis protingas vaikas, tik kiek uždaras. Kartais tokia problema, jog nenori klasiokai su juo dirbti grupėje. Jis turi tvirtą nuomonę ir manau, jog klasiokam tas nepatinka ir dėl to jie jo vengia.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su šiuo mokiniu?	<i>Kiek pastebiu, tai elgiasi kažkiek kitaip. Vengia jo, nelabai nori bendrauti, kartu daryti darbus grupėse. Gaila, jog taip yra, trūksta mokiniams supratingumo. Neužjaučia visiškai.</i>
4. Apibūdinkite judėjimo sutrikimų turinčio mokinio elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Nedaug bendrauja. Retai pastebiu, kad jis šnekėtųsi su bendraamžiais. Galvoju, kad galbūt jis kompleksuoja, dėl savo negalios, bet tai tik mano spėjimas.</i>
5. Koks elgesys būdingas mokiniui?	<i>Jo elgesys kiek skiriasi. Jis gana uždaras. Pastebiu, kad jis nuolatos būna vienas. Jei šnekasi, tai dažniausiai su mokytojom arba moterim, kuri jam padeda, vedžioja po mokyklą.</i>
6. Ar šis berniukas turi draugų klasėje?	<i>Taip, kažkiek lyg ir turi, bet nepasakysiu tiksliai. Kartais matau jį su vienu klasioku, bet mano pamokoje jis sėdi visada vienas. Šis mokinys, kiek pastebėjau, labiau mėgsta būti vienas. Retai kada matau apsuptą bendraamžių.</i>
7. Ar tenka individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Ne, nereikia. Tik kartais atleidžiu už namų darbų neparuošimą. Aš nuolaidžiauju. Bloga savybė, žinau tai.</i>
8. Ar gimnazijos aplinka tinkamai pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų?	<i>Nevisai pritaikyta. Nėra specialaus įvažiavimo į mokyklą, kuris skirtas, būtent, judėjimo negalių turintiems mokiniams. Taip pat nėra lifto, kuris būtų tikras išsigelbėjimas. Nėra specialių tualetų kabinų, jei mokinys būtų vežimėlyje.</i>
9. Kaip manote, ką reikėtų pakeisti, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Oj, daug ką. Reikėtų įrengti tokiems vaikams specialų įvažiavimą į gimnaziją, liftą, specialias tualetų kabinas, kad galėtų vežimėliais judėti laisvai. Žodžiu pritaikyti ugdymo aplinką jų poreikiams. Juk čia aukšto lygio gimnazija, kuriai būtini pokyčiai, atsižvelgiant į vaikus su negalia ir ne tik.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

2 protokolai

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Stażas 35 metai. Aš matematikos mokytoja.</i>
1. Ar teko kada nors, iki dabar, ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia patirtis, papasakokite?	<i>Taip, teko. Kiek atsimenu kiekvienoje kartoje būna vaikas su tokia negalia. Aš niekada neišskiriu tokių vaikų, nes žinau, kad jeigu mokosi gimnazijoje, tai mokinys yra gabus, kaip ir visi kiti mokiniai. Pamokų metu, neskiriu šiems vaikams papildomo dėmesio, visi pas mane vienodi. Žinoma, jeigu kažkokios paglbos susijusios su judėjimu reikia, tai pagelbėju. Dabar turiu dvi mergaites, kurio turi sveikatos problemų, dėl judėjimo, tai tenka padėti. Vienai padedu atsikelti iš vietos, o kitai klasės duris atidarau. Abejoms leidžiu per pertrauką būti klasėje, nors šiaip pas mus mokykloje pertraukų metu draudžiama būti klasėse, bet šioms mokinėms darau išimtis, nes sunkiai juda panelės.</i>
2. Ar šios mokinės turi draugų savo klasėje?	<i>Taip, draugų jos savo klasėje turi. Visada yra apsuptos klasės draugų.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su šiomis mokinėmis?	<i>Įprastas elgesys. Jei reikia, pasiūlo savo pagalbą sunkiau judančioms klasės draugėms: daiktus paneša, pakilti nuo kėdės padeda, duris atidaro, padeda laiptais nulipti, užlipti. Mokiniai tikrai daug padeda. Labai šaunūs mūsų gimnazijos mokiniai.</i>
4. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turinčioms mokinėms?	<i>Įprastas elgesys, tik sunkiau judėti.</i>
5. Apibūdinkite šių mokinių elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Nieko neišsiskiriantis bendravimas gimnazijoje. Šių mokinių elgesys normalus, kaip ir visų kitų mokinių. Jos su visais draugiškos, paslaugios, drąsios. Už gimnazijos ribų negali kartu su klase važiuoti į išvykas, galbūt tik dėl to jų elgesys išsiskiria.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydama mokines, pamokų metu?	<i>Problemų nėra. Nepatiriu. Viskas su jomis yra gerai.</i>
7. Ar reikia individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Netenka. Jos protingos, kaip ir visi kiti mokiniai. Pas mus gimnazijoje visi labai gerai mokosi.</i>
8. Ar šios mokyklos aplinka pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų?	<i>Nepilnai pritaikyta. Nėra lifto, pandusų. Taip pat laiptai begalo statūs. Aš neįsivaizduoju, kaip šios mokinės sugeba užlipti laiptais. Kartais man pačiai galba apsisuka ar suklumpu.</i>
9. Kaip manote, ką reikėtų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Daugiau pritaikyti mokyklos aplinką. Labai reikalingas liftas ir pandusai prie įėjimo.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

3 protokololas

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokios klasės auklėtoja Jūs esate? Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Esu 12 – os klasės auklėtoja. Mano darbo stažas 16 metų. Matematikos mokytoja.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų?	<i>Taip, yra tekę. Dabar tikrai nepasakysiu prieš kiek metų, bet teko. Kadangi pas mus vaikai labai protingi, tai nei dabar, nei anksčiau nebuvo ypatingai sunku ugdyti tokį vaiką, juk jie tokie patys, tik turi judėjimo problemų. Juk mano tikslas išmokinti, o gydyti nuo negalios.</i>
2. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turinčiai mokinei?	<i>Aš su savo auklėtiniais bendrauju tik aktualiomis temomis, nesu labai išanalizavusi jų elgesio. Bet ką galiu pasakyti apie šią mokinę, ji tokia pati, kaip ir visos kitos mergaitės, ji protinga, bendraujanti, nelinkusi konfliktuoti, rami. Skiriasi tik tuo, kad jai reikalinga fizinė pagalba iš aplinkos. Reikia padėti jai atsistoti, lipti laiptais, panešti daiktus, pakelti jei koks daiktas nukrinta ant žemės.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su judėjimo sutrikimų turinčia mokine?	<i>Kad elgiasi labai gerai. Aš nieko blogo nepastebiu. Jie jai daug padeda: atsistoti nuo kėdės, judėti. Na, suteikia fizinę pagalbą.</i>
4. Ar mokyklos aplinka pritaikyta mokiniams, turintiems šių sutrikimų?	<i>Nesu aš didelė žinovė, bet manyčiau, kad ne visiškai. Čia laiptai per statūs, sunku lipti tokiems vaikams, o gal net visiškai neįmanoma. Liftas būtų puiki išeitis, o mes jo neturime. Taip pat suolai netinkami, nereguliuojami. Tik kai kurios klasės turi reguliuojamus, bet tokių klasių tik keletas.</i>
5. Apibūdinkite judėjimo sutrikimų turinčios mokinės elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Kiek matau, tai jai draugių, draugų tikrai netrūksta. Jos elgesys su visais toks pat, kaip ir visų mokinių. Daug kalbasi, bendradarbiauja ir panašiai.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydama šią mokinę?	<i>Nepatiriu. Na, nebent, jeigu tai galima pavadinti problema, kai reikia po pamokos ją pakelti nuo kėdės, kartais man tikrai sunku būna. Mergaitė juk nėra tokia mažutė. Tai gi, jokių problemų iki šiol nebuvo.</i>
7. Kaip manote, ką reiktų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Kaip jau sakiau, reiktų kažką daryti, o gal liftą įrengti, net neįsivaizduoju. Taip pat suolus visur naujus nupirkti. Ir dar pagrindinis įėjimas į mokyklą pavojingas, nes yra tik laiptai, galėtų padaryti tokį įėjimą, kad būtų pritaikytas ir žmonėms su judėjimo negalia.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

4 protokolai

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Kokios klasės auklėtoja Jūs esate? Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>12 – os klasės auklėtoja. Mano stažas 8 metai. Aš mokau geografijos.</i>
1. Ar iki šiol yra tekę ugdyti mokinius turinčius judėjimo sutrikimų?	<i>Taip, kadais yra tekę, gal prieš ketvirtą metų. Tiksliai nepametu, bet to vaiko padėtis buvo sunkesnė nei Juliaus, jo negalia buvo žymiai sunkesnė.</i>
2. Kokia patirtis ugdant judėjimo sutrikimų turintį mokinį?	<i>Iš pradžių pergyvenau dėl Juliaus, ypač pirmaisiais jo mokslo metais šioje gimnazijoje. Vis galvodavau, kaip jam seksis bendrauti su savo klasiokais, nes jis toks unikalus, savotiškas vaikas, bet jam su bendravimu nekyla jokių problemų.</i>
3. Apibūdinkite mokinio charakterį?	<i>Labai šnekus ir filosofiškas. Jis savotiškas, aš taip galvoju, kad galbūt toks būdamas bando kažkaip įprasminti tą savo negalią. Kartais jį tiesiog sunku suprasti. Jis problemų nekeliantis mokinys, jis toks kaip visi, kartais net sunku pastebėti jo negalią. Jis ir mokosi neblogai ir kiek žinau, tai daro tikrai noriai. Geras vaikas, išauklėtas.</i>
4. Su kuo jis bendrauja mokykloje? Kaip jam sekasi su bendraklasiais?	<i>Turi tris draugus klasiokus. Dažnai būna su jais, bet mėgsta pabūti ir vienas. Šiuo metu dažnai pastebiu jį vieną, galbūt dabar jo ligos paaštrėjimas, aš nežinau. Klasiokus jis gerbia ir jie gerbia jį. Kartais klasiokai nori jam padėti fiziškai, bet jis labai nemėgsta pagalbos - nepriima jos.</i>
5. Ar kreipiasi pagalbos į mokyklos darbuotojus (soc. pedagogą, vsp spec. ir pan.)?	<i>Ne, jis kažkaip jei tik nori pasikalbėti, tai kalbasi su manim, išsipasakoja. Jis nelinkęs akcentuoti savo negalios, nemėgsta skųstis, jei šnekamės, tai dažniausiai jis man pasakoja apie aplinkinį pasaulį, savo pomėgius, daug filosofuoja.</i>
6. Ką reiktų pakeisti mokyklos aplinkoje, kad judėjimo sutrikimų turintis vaikas jaustųsi visiškai gerai?	<i>Yra vieši laiptai netinkami, jie eina spirale, kai lipi, matai kas vyksta apačioje, kadangi Juliiui koordinacija sutrikus, tai jis labai jų bijo ir jaučiasi nepatogiai. Tad reiktų juos kažkaip pakeisti. Manau, kad ir ne jam vienam šie laiptai gana pavojingi. Taip pat reiktų tunelio, kuris jungtų mokyklą su sporto sale, nes žiemą sliudu, o kai lija taip pat nepatogu eiti per lauką. Žinoma, Julius jau priprato, bet būtų gerai, kadėjimo per lauką nebūtų. Ateityje ir liftas galėtų būti, nes mūsų mokykloje jau ne pirmas vaikas su judėjimo negalia.</i>
7. Ar ši gimnazija pritaikyta judėjimo sutrikimų turintiems vaikams?	<i>Tai, kad ne. Nėra nieko specialaus, pritaikyto.</i>
8. Ar berniukas gerai jaučiasi mokykloje?	<i>Taip, gerai. Jis čia turi draugų, yra mėgiamas mokytojų. Jo mama labai bijojo dėl jo sėkmingos adaptacijos, bet vaikas greitai adaptavosi ir jau dvyliktokas tapo. Kai su juo kalbu ir klausiu ar kokių problemų iškyla, tai jis niekada nesiskundžia ir visada sako, kad jam viskas gerai ir jis jaučiasi laimingas. Vieną kartą kilo problema su lankomumu, jis ėmė nevaikščioti į paskutinės pamokas, bet po rimto pokalbio viskas susitvarkė. Aš manau, kad ruduo jį paveikė, o tuo metu kaip tik buvo pats tikriausias ruduo. Jis pats sakė, kad ruduo jam kelia slogią nuotaiką, norisi būti namuose su savimi. Po rimto pokalbio Julius nebepraleido nei vienos pamokos be priežasties. Šis berniukas nekelia didelių problemų, o jei ir iškyla kokia bėdelė, tai greitai ją išsprendžiam.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

5 protokolai

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Stażas 28 metai. Aš mokau lietuvių kalbos.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia Jūsų patirtis, papasakokite?	<i>Teko ir gana nemažai tokių vaikų buvo. Kiekvienoje mokinių laidoje pasitaiko judėjimo sutrikimų turinčių. Aš neišskiriu šių mokinių, jie man yra tokie patys kaip visi. Skiriasi tik tuo, kad jiems sunkiau judėti.</i>
2. Ar šis mokinys turi draugų?	<i>Kiek pastebiu, tai turi. Nelabai atkreipiau dėmesį, negaliu tiksliai pasakyti, reiktų jo paklausti.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su Julium?	<i>Visi elgesi gerai. Nieko blogo nepastebiu. Nežinau.</i>
4. Apibūdinkite mokinio elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Julius elgesi su visais gerai. Jis tolerantiškas, nekonfliktiškas, visada gerai nusiteikęs.</i>
5. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turinčiam mokiniui?	<i>Labai filosofiškas mokinys, daug šnekantis. Jis unikalus vaikas. Kartais tiesiog sunku jį suprasti. Lietuvių kalbą jam sekasi neblogai, gana gabus mokinys. Julius nelinkęs konfliktuoti, geras ir gabus vaikas.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydama judėjimo sutrikimų turintį mokinį?	<i>Jis problemų nesukeliantis mokinys. Jis toks pat, kaip visi. Man tai net sunku pastebėti jo negalią.</i>
7. Ar šios mokyklos aplinka pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų?	<i>Nevisiškai. Yra laiptai, kurie tokiems mokiniams kelia sunkumų ir sporto salė kitame pastate, tad, pavyzdžiui, žiemos metu, ypač mokiniui su judėjimo sunkumais, sunku ją pasiekti, juk slidu ir panašiai. Čia visiems mokiniams sunku su sporto sale, ne tik judėjimo negalių turintiems.</i>
8. Kaip manote, ką reiktų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Vienus laiptus, jie panašūs į spiralę, kadangi šis mokinys turi judėjimo sutrikimą, tai jam sunku jeis lipti, tad reiktų juos pakeisti. Taip pat labai nepatogu, kad sporto salė kitame pastate ir reikia eiti per lauką, tad būtų gerai, koku nors būdu padaryti sporto salę pačioje gimnazijoje, galbūt kokį priestatą pastatyti, sunku man pasakyti, aš neturiu vaizduotės.</i>
9. Ar reikia/tenka individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Netenka, šie mokiniai tokie pat, kaip ir kiti. Čia juk bendrojo lavinimo mokykla, gimnazija, kitaip ir negali būti.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

6 protokolai

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>19 metų, fizikos mokytojas.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia Jūsų patirtis, papasakokite?	<i>Taip, teko. Niekada ypatingai neišskiriu šių mokinių ir tiek.</i>
2. Ar šis mokinys turi draugų?	<i>Turi. Klasė, kurioje jis mokosi draugiška. Visi joje gerai sutaria, tame tarpe ir Julius.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su berniuku?	<i>Kadangi mokiniai vyresni, tai jie elgesi su juo draugiškai. Juk 12 – okai, visi pakankamai suaugę, protingi, tai protingai ir elgesi.</i>
4. Koks elgesys būdingas Juliui?	<i>Uždarumas, esančių problemų nuslėpimas, jautrumas, bent jau aš taip manau.</i>
5. Apibūdinkite šio mokinio elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Stengiasi pritapti prie bendraamžių, atrasti bendrų pokalbių temų.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydamas judėjimo sutrikimų turintį mokinį, papasakokite?	<i>Mokinio atsiribojimas nuo bendraamžių. Jis šiek tiek atsiriboja benrų užduočių metu. Man sunku paaiškinti kodėl. Tiesa sakant, aš nežinau, galbūt kažkiek kompleksuoja dėl negalios.</i>
7. Ar reikia individualizuoti pamokų užduotis?	<i>Praktiškai pasitaiko atvejų, bet su Julium tokios problemos nėra. Anksčiau yra buvę atvejų.</i>
8. Ar šios mokyklos aplinka pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo problemų?	<i>Nepritaikyta, laiptinė konstrukcija, įprasti suolai ir stalai, prie įėjimo išėjimo nėra kaskadų.</i>
9. Ką reikėtų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Labiausiai tai aplinką, reikėtų specialių įrengimų, kurie reikalingi vaikams su judėjimo sutrikimais.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

7 protokoląs

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Mano darbo stažas 36 metai. Esu lietuvių kalbos mokytoja.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia Jūsų patirtis, papasakokite?	<i>Žinoma teko. Buvo visokių mokinių, įvairios būklės. Ir sunkesnės, ir lengvesnės. Aš esu pakankamai griežta mokiniams, ir nelinkusi nuolaidžiauti, tad visko būdavo. Su vienais pasipykdavom, su kitais gerai sutardavom. Aš visada palaikau mokinio ir mokytojos santykius, nesu linkusi nuolaidžiavimą. Man visi vienodi.</i>
2. Ar ši mokinė turi draugų?	<i>Labai daug. Niekada nebūna viena, visada yra apsupta klasiokų ir bendraamžių.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį su šia mergaite?	<i>Lygiavertis elgesys, mokiniai su ja elgesi taip, kaip ir su kitais. Remiamasi lygių galimybių principu. Visi draugiški ir paslaugūs jai.</i>
4. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turinčiai mokinei?	<i>Ji prisitaikanti su sava padėtimi, komunikabili, supratinga, tolerantiška. Puiki mergina.</i>
5. Apibūdinkite judėjimo sutrikimų turinčios mokinės elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Malonus elgesys, draugiškas. Mergina protinga, supratinga, komunikabili, darbšti, padedanti ištikus bėdai. Ši gimnazistė išsiskiria savo nuoširdumu.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydama šią mokinę?	<i>Didelių problemų nėra, bent jau aš tai nepatiriu. Gal tokia problema, kad mergaitė labai rami ir nedrąsi, kartais būna sunku, kai pamokos metu reikia atsakinėti prieš visus. Jos tas drovumas ir nedrąsa nugali ir ji nieko daug nepasako. Raštu užduotis atlikinėja daug geriau.</i>
7. Ar reikia individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Dabar ne. Anksčiau yra pasitaikę.</i>
8. Ar šios mokyklos aplinka tinkamai pritaikyta mokiniams su judėjimo problemų?	<i>Taip, tikrai labai tinkamai pritaikyta. Juk čia turėjome renovaciją, tai ir liftas yra, ir specialus tualetas, pritaikyti suolai, net ir valgykla pritaikyta. Visur kur reikia, padaryti turėklai. Mokyklos įėjimas pritaikytas. Tikriausiai visko ir neišvardinsiu, nes dabar sunku prisiminti. Ši gimnazija visiškai pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo negalių.</i>
9. Kaip manote, ką reikėtų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Nieko nebereikia. Mūsų gimnazią atrenovuota ir sutvarkyta, kad visi mokiniai jaustųsi patogiai.</i>

Klasės auklėtojų apklausos (interviu) duomenys

8 protokololas

Interviu klausimai	Klasės auklėtojos atsakymai
Demografiniai duomenys	
Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas? Kokio dalyko mokytoja esate?	<i>Aš dirbu jau 10 metų anglų kalbos mokytoja.</i>
1. Ar teko kada nors prieš tai ugdyti mokinius, turinčius judėjimo sutrikimų? Kokia Jūsų patirtis, papasakokite?	<i>Tikrai teko. Esu turėjusi visokių mokinių. Yra buvęs ir sunkus atvejis, kai vaikas ir juda sunkiai, ir dar specialiojo pedagogo pagalbos reikia, bet jau senokai tai buvo. O šis mokinys, tai tik juda sunkiai, dirbu su juo lygiai taip pat, kaip ir su kitais mokiniais.</i>
2. Koks elgesys būdingas judėjimo sutrikimų turinčiam mokiniui?	<i>Nežinau, manau, kad jis kaip ir visi, išskyrus tai, kad turi judėjimo negalią. O jeigu kalbant apie asmenunes savybes, tai jis gana rimtas mokinys, atsakingas, visada paruošia namų darbus.</i>
3. Apibūdinkite mokinių elgesį šiuo mokiniu?	<i>Manau, kad mokiniai stengiasi priimti negalią turintį bendraklasį, kaip sveiką vaiką, nematyti, neakcentuoti tos negalios, bendrauti kaip su sveiku vaiku. Nesu pastebėjusi, kad kas šaipytųsi ar panašiai. Tiesiog, pats Donatas gana rimtas, kaip tokio amžiaus ir klasės draugai neatranda su juo bendrų pokalbio temų.</i>
4. Apibūdinkite judėjimo sutrikimų turinčių mokinių elgesį su savo bendraamžiais?	<i>Nežinau, negaliu apibūdinti tiksliai, bet mažai bendrauja, neatranda bendrų temų su bendraklasiais.</i>
5. Ar šis mokinys turi draugų?	<i>Galbūt turi, aš tiesą sakant nežinau. Dažniau jį pastebiu vieną ir sėdi jis vienas. Už mokyklos ribų gal ir turi draugų, o bendraklasiai, tai tik kartas nuo karto jį pašnekina. Sakau, tai, ką pastebiu.</i>
6. Kokių problemų patiriate ugdydama šį mokinį?	<i>Tam tikrų problemų, sunkumų išskyla. Būna taip, kad mokinys drovisi šnekėti prieš klasę. Būna ir taip, kad kategoriškai atsisako dalyvauti diskusijoje. Tokios tos problemos mano pamokose.</i>
7. Ar tenka individualizuoti pamokų užduotis judėjimo sutrikimų turintiems mokiniams?	<i>Šiam mokiniui netenka. Anksčiau esu turėjusi mokinį, kuris turėjo judėjimo problemą ir su juo dirbdavo specialioji pedagogė. Tuomet, aš ruošdavau lengvesnes užduotis.</i>
8. Ar šios mokyklos aplinka tinkama, pritaikyta mokiniams, turintiems judėjimo sutrikimų?	<i>Tinkamai nepritaikyta, nes, pavyzdžiui, mokykloje nėra įrengta liftų, o aukštų čia trys. Nėra rampų prie įėjimo. Ne visose klasėse reguliuojami suolai. Dar laiptai statoki, kaip jau minėjau, jei būtų liftas, tai būtų tikrai gerai.</i>
9. Kaip manote, ką reikėtų pakeisti mokykloje, kad judėjimo sutrikimų turintys vaikai gerai jaustųsi?	<i>Reikia kalbėtis su mokiniais apie judėjimo negalią turinčius vaikus, kaip jį priimti, kaip bendrauti ir panašiai, žodžiu viską galima gražiai paaiškinti, taip ir yra daroma. Pas mus mokykloje tokie besimokantys vaikai greičiausiai jaučiasi gerai, nes tam yra dedamos visos mokyklos bendruomenės pastangos. O dėl aplinkos, kaip jau minėjau, reiktų įrengti liftą. Taip pat nupirkti pritaikomus suolus, kiekvienam pagal poreikius ir rampas prie paradinių durų. Tada šiai gimnazijai nieko netrūktų ir visi būtų patenkinti.</i>